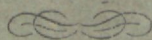

1462. Est. Riigikohalike Seltsi Kirjuteis.

Aita.

Jutustus
Liivi- ja Eestirahva wabaduse
wõitlustest
12. aastasaja lõpul.

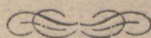
Kirjutanud
A. Gaal.

Tallinnas.
T. Pihlaka kuluga trükitud.

A. 432.

Aita.

Dutustus

Liivi- ja Eestirahwa wabaduse
wõitlustest

12. aastasaja lõpul.

Kirjutanud

A. Saal.

Tallinnas.

L. Pihlaka kulguga trükitud.

Дозволено цензурою. — Дерптъ, 11. Ноября 1891.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

21795

Печатано въ Типографіи А. Зейдельберга въ г. Вейсенштейнѣ 1891.

1. Torm.

Suure sinama mere ääres walge tuisuliwa peal seisis aastasadade eest üks weike maja pika torniga, kust laewameestele ööpimeduses teed näidati. Tornimaja rahwast oli kõiges kolm hinge: wana emale oma kahe tütreaga. Suurem tütar, umbes 16 aastat wana, muretses majatalituse eest, pani öösel tornis tuled põlema ja walwas selle üle, et öötorm ta leekisid ära ei kustutaks. Ta oli keha poolest sirge ja täiskaswanud, mõistuse poolest tark ja igas kitsiluses nõu-
leidja, hea südamega ja julge meelega. Kui mitu korda oli ta tormise mere käest ohwrid wälja raskunud ning selle juures oma armast lootsikut nii osawasti läbi lainete juhatanud, et tal mingit wigat ei sündinud. Tema wana haiglane ema ja noor 12 aastane õkene armastasiwad teda kui oma silmatera ning külarahwas pidasiwad teda wetewalitsejaks ja tormitalksutajaks, selle üle ka kõige suuremal marul mõimust ei olnud! Sellepärast leidis ta igal pool suurt lugupidamist ja armastust enese wasta. Ta tundis seda ja oli õnnelik, aga ta ei tahtnud ka asjata tänulist meelt, waid katsus ära teenida, mis temast auustusega üteldi.

Juba tema sündimise juures oli tark temast palju ette kuulutanud, mis wanemate südamed rõõmuga täi-

tis. Tema nõuu järele sai ta nimi Aita pandud, ning siamaale oli ta oma nimele auu teinud. Kes siin ligidal merehädas olnud, see tundis Aitat kui oma peastjat inglit. Õnnelikult ära peastetud wõerad kandsiwad wapra neiu nime kaugele laiali ja röömsad wanemad, kelle pojad ta weesurmast peastnud, laulsiwad talle kiitust ja tänu pikais lauludes. Meremeeste suus liikusiwad muinasjutulised lood Aita waprusest, nõiarõimust, mis tal tormi üle olla, ja ta suurest iludusest. —

Suwe oli kadumas, sügise tulemas. Aita kodus ei olnud see looduse muutmine suurt muudatust toonud. Meri oli ikka ühesugune tumesinine, taewas sedasama karwa westhall kui ennegi ja walge tuisu liiw merekaldal ei olnud ka oma karwa wahetanud. Männa metski kaugemal maa pool sinas ja kohas wanat wiisi. Üksi wilumaks läinud ilmad, fagedamad wihma saod ja waljemalt mühaw meri kuulutasid sügise lähenemist, suuremat muret, uut hädahoitu.

Ühel päewal hakkas järsku tuul kangeks tõusma, meri kaebades mühama ja taewas ruttu pilwe minema.

— Täna tuleb kange torm! ütles Aita oma hurtiku läwelt wälja mere peale waadates.

Wistist jäeb mõni laew tormi kätte, sest see ilma muutmine on hirmus häkiste tulnud. Jumalad olgu waeste laewa meeste wastu armulised, keda maru kange käsi ilma ootamata tabab!

— Tugewamad kui laente löögid on jumalate kaitsewad käed, rääkis Aita ema tütart ta kartuses trööstides. Wägew Taara, kes ühegi inimese surmast röömu ei tunne, on wistist oma tarkusega maru lähenemist

Laemameestele märkide läbi teada annud, et nad endid hädaohu eest teaksid hoida ja wihase weejumala tige-
duse eest warjupaika otsida.

— Di kui hea see oleks, kui ta seda teeks! rõõ-
mustas noor tütarlaps lapseliku meelega.

— Seda teeb ta muidugi.

— Siis tahan ma kohe pärast tormi hiiemäele
minna ja talle kõigeparemast, mis meri annud, ohwrit
wiia, tõutas Mita.

Ena waatas waike rõõmuga oma kalli lapse otsa,
kelle kaswatamine talle nii palju waewa teinud. Müüd
olivad aga need hädapäewad selja taga. Mita oli sel
korral waewalt wiis aastat wana ja noorem tütar
Linda alles mõni kuu, kui õnnetused ta majasse teed
leidsiwad ja kõik talt riisusiwad, mida ta nii südamest
oli armastanud. Üks ta poegabest, Mita ja Linda
wahelmene, suri, wanem poeg Raupo wiidi Sakste kätte
pandiks ja mees kadus warsti peale selle nii arusa-
mata kombel ära, et ta temast siamaale mingit tea-
dust ei saanud. Siis oli üks tundmata mees tema
juurde tulnud ja teda ruttu ja ruttu põgenema sun-
dinud, kui ta oma ja oma laste elu tahta hoida. Ta olla
tema mehe sõber ja saanud suure waewaga talle seda
üttelema tulla. Weel kord oli ta kohkunud ema manit-
senud ruttu põgeneda — siis oli ta ära läinud, ja
pärast ei ole ta ka seda meest enam näinud.

Pool uimaselt ja teadmata, mis ta teinud, oli ta
siis oma kaks last enesega wõtnud ja öö pimedusel oma
linnast wälja tulnud, ilma kõige waranduseta, ilma
söögita ja joogita. Ruhu wäsinud jalad teda kandsi-

wad, ei teadnud ta iſegi, kuni ta wiimaks ſiia mere-
randa ſai, kus ta külarahwa armuſt peawarju leidis.

— Sel korral oli niisamasugune torm, rääkis ta
iſeeneſes oma kurwa minewiku üle järel mõteldes.
Õõ oli pime kui kott, tuul hulus metsa ladwus,
murdjad metslomad halastaſiwad nuu peale ja ma
ſain mitme päewase ümber ekſimise läbi ſiia mereranda.

Mita oli tähele pannes oma ema kõnet kuulata-
nud, kes ſeda hoopis ära näis olemat unustanud, et
tütar ta kõrwal ſeiſis. Ta pani ettewaatlikult oma
ilusa kääre ema kaela ümber ja küſis ſiis oſawõtliku
healega:

— Mis aſjaſt ſa räägid, emake?

Natuke lohkudes waatas ſee ta otſa.

— Mis ſul on ometi, emake? hakkas Mita jälle,
kui nägi, et ema midagi ei waſtanud. Ma olen ſind
mitu korda nii iſeeneſes näinud kurwaſtama. Mis
mure rõhub ſu head ſüdan? Kas ſa ei wõi ka minule
ütelda? Ma tahan katſuda heaks teha mis halwaſte
on läinud. Sinu murelik nägu teeb mulle rasket walu.
Sa oled ikka ütelnud, et ſul midagi wiga ei ole, aga
ſee ei ole mitte tõſi. Miks peidad ſa oma walu minu
eest ära?

Emake naeratas läbi pisarate, mis talle ſügaw lii-
gutus filma litſunud.

— Sina oled weel mu ainus trooſt ja abi, mu
hea, kallis Mita, rääkis ta ſiis jälle rahulifemaks jää-
des. Sa oled juba inimene, ma ei taha ſulle ka mi-
dagi ſalata. Tule tuppa, ſiin on liig tuulene ja tor-
mine — ſeal tahan ma ſulle kõik rääkida, mis mu
hinge koormab. — — Pime jõuab lätte, meri mäs-

fab walgel wahul — mu süda läheb rahutuks, nagu oleks meil jälle mõni hirmus õnnetus oodata. Head jumalad kaitsku meid kurja eest!

— Mita, waata mere poole, mis seal on? hüüdis weike Linda tornist tülles. Ma ujun, seal on üks laew hädas. Seal õõtsub midagi üles ja alla.

Mita ja ema waatasiwad mõlemad mere poole. Raugel filma piiril oli widewiku sees üks liikuw kogu näha. Walged laened tõstsiwad ja waatasiwad teda üles ja alla.

— Jumalad, tulge appi, see on üks weike laew, hüüdis siis wiimaks Mita. Ta on kaljurahnude ligidal... torm on hirmus... ta wiib selle warsti sinna otša... lõhub puruks... uputab kõik seesolejad... ja ta läheb filmanähes kaljude lähemale... seal on abi tarwis... ma pean neile appi ruttama.

— Mita, ära mine, täna on hirmus torm — ta tõuseb weel kangemaks, keelas ema ja hakkas kõwasti ta riieft kinni.

— Need waesed on hädas... ma wõin neid peasta... muidu on nad kadunud.

— Olgu mis ial tahes — aga ära mine — ma aiman hirmust lugu, hüüdis ema. Jää koju!

— Ema, ja tunned ju oma Mitat, waigistas tütar. Õnn on ikka minuga olnud ja head jumalad ei lasse ka täna kurja wee walitsejat õigete üle wõitu saada. Jää rahule, ära muretse minu pärast, ma olen ruttu tagasi.

Ta kiskus enese ema käte wahelt lahti ja läks. Weike Linda hakkas walju healega nutma, kui Mita oma lootfiku lahti kiskus, sisse hüppas ja kaldaft wa-

hul tantsivate lainete sisse lükkas. Ta kiikus kui tühi pähkli koorele wee peal, aga Mita osawa kätte juhatusel ei kukkunud ta mitte ümber.

Ikka kaugemale ja kaugemale kadus ta kaldast. Tuul oli pool risti tagast poolt, nii et ta ilma suure waewata laewale lähenes. Pimedus läks suuremaks ja kattis mere kõige oma hirmudega kinni. Linda tegi tornis tuld, et oma armsale öele tagasi tulemiseks teed näidata. Ehk küll midagi näha ei olnud, siiski ei wäsinud ema ega öde ära wahetpidamata halli pimeduse sisse mere peale wahtimast, nagu loodaks nad ikka weel oma kallist mere peal näha. Aga sealt ei ulatanud midagi silma. Ka kõrw ei kuulnud muud kui mere wihast mühisemist ja maru kohinat.

Hirmus oli oodata — öö wenis aasta pikkuseks — ootajate filmad oliwad kuivaks nutetud — Mitat ei tulnud tagasi. Minus majalind kukk laulis esimest, teist ja kolmat korda — ikka ei tulnud ta weel. Tuule wingumine ja maru müramine kõlas nagu suur kaebaw kisedamine rahutumate kõrwade sisse — hirmsad aimamised maalisiwad koledad pildid ema ja tütre filmade ette, wiisiwad rahu südamest ja une filmist. Linda nuttis waljuste, karjus, kisedas — ema istus kui furnukuju ilma filmaweeta ukse lähel ja wahkis üksi-filmi maru sisse wälja, nagu usuks ta, et ema armka kõige suurema pimeduse sisse wõib näha.

Hommik jõudis kätte. Hirmus, kole, raudne hommik! Taewas kui tinast, meri kui keew katel, maru kui wiimse päewa pasun! Silm hakkab seletama. Aga nii kaugemale kui ta ulatab, ei ole ikka muud midagi näha, kui tinahalli taewast, keewat merd ja mühisewat maru

kuulda. Ehk küll kahe inimese filmad wälgu kiirusel ümber otsiwad, ei leia nad ühtegi ainust punktifest, kuhu nad wiimse lootusega oleksiwad peatama wõinud jääda.

Nüüd oli kõik selge -- hirmus selge! Mita olidwad näljased laened ära neelanud!

Ehk küll tormine öö päewa walguse eest oli taganenud — kahes südames walitses ta weel seda hirmsama pimedusega.

---

2. Leid merest.

Baari päewa tee meie tuttavast tuletornist lõuna poole kõndisiwad kaks meest järgmisel hommikul mere-rannal. Neil näis suur rutt olema.

— Sõber Raupo, waata wälja selle wahutawa weewälja peale, rääkis wanem mees, selle julget nägu pruunikas habe sisse piiras, kus juba palju hõbeda karwalisi jooni sees oli. Nõndasama mässas ja wahutas ta ka siis, kui ta need raudmehed enesest meie randa sülitas, kes nüüd meie hartsikute asemele oma kantid ehitawad, meie usku teotawad, meilt kui maa pere-meestelt maksusid nõuawad, risti kumardamist — orjust — oma jumalate arasalgamist — meie pühade paikade häwitamist — —

Kõneleja filmad sätendasiwad täis waimustuse ja wiha tuld. Noor mees waatas ta otja ja tundis, et see ka tema hingesse tungis.

— See on merejumala tigeus, rääkis ta edasi. Ta ei ole meie seast saadud ohwriga veel rahul — ta on sellepärast meile niisugust wiletsust kaela saatnud, nagu meie isad ega isaisad enne veel pole näinud. Meie rahwa kangemad toed on nad teelt ära koristanud, teised, kes veel isamaa peastmises tapert wõiksid keerutada ja kilpi kanda, on nad sel wiisil omale sõnakuulelikuks fundinud, et nende pojad wägivaldsel wiisil oma kätte pandiks wõtsiwad. Kes oma kätt nende ülekohtu wastu julgeb tõsta, selle poegade weri wärwib nende wiletsa wangikoja põrmandat. Ära neetud, igameeste ära neetud olgu see meri, kes neid siia on toonud!

— Nako, need on raskeid sõnad, mis sa räägid, wastas noormees, kelle tõsine mehelik nagu ta noorusega hästi ühte ei tahtnud jündida. Merd ära nea mitte, ta annab paljudele peatoitu, kannab meie laewu ühest ilma nurgast teise ja on ikka meie truu seltsimees olnud. Dtsime süüdi sealt, kus ta on, mitte sealt, kus teda ei ole. Meri võib ka meie peastjaks saada, kui meie wennad Gestlased meile appi tulewad, siis kannawad needsamad laened neid meie randa, mis meie waenlasedgi siia töiwad. Waata, sealt ujub praegu üks lootsik ranna poole. Wistist on see mõne õnnetuma kalapüüdja oma, keda torm merelt leidnud.

Wanem mees, keda Raupo Nakoks nimetas, waatas nooremehe wälja sirutud käe järele merepoole, silmas seal ka tõeste üht lootsikut laenetes tantswat. Ta oli tühi; tuul ajas teda ranna lähemale.

— See on ühe Liwlaste lootsik, keda võib juba siit maalt ütelda, rääkis ta. Merejumal on ta pere-

mehe enesele ohvriks nõudnud — ta on täitmata —
ikka ja ikka jälle neelab ta meie mehi enese igaweste
tühja kehasse.

— Waatame järele, kas seal mingit märki ei ole
leida, mis meile tema õnnetu peremehe üle lähemaid
teateid annaks.

Kui nad lootliku kohta said, oli ta juba üsna
kalda ligidale jõudnud. Veel mõni filmapilk ja lained
tõiwad ta kalda liiwa peale.

Noormees hõiskas inimestuse pärast. Lootlikus, mis
poolest saadik weega täidetud, lames üks naisterahwas.
Ta tõmbas ta tugema käega üles — see oli eluta
keha. Ta paled olivad furnuäärwa kahwatanud, huu-
led kõvasti kokku pigistatud, aga suured finised fil-
mad weel poolest saadik lahti. Noormees waatas suure
inimestusega ta otja. Ka furnud olekus oli ta ilu weel
wangitsew.

— Oh, mis kahju, et nii ilus piiga merejumala
wiha kätte on langenud, kahetses Nako. Mis on teda
füll mere peale ajanud!

— Tema ei ole weel furnud, hõiskas noormees
rõõmsalt, ta keha on weel nõrk, ta käesooned tufsumad
weel tafakeste — teda wõime weel elusse äratada.

— Tühi mõte, waidles wanem wastu. Kellesse
merejumal oma käe pannud, see on kadunud, kui meie
ka ta keha kätte saame. Kehad annab ta ikka weel
wälja, aga hinge pärib enesele.

— Ei, meie peame ta weel elusse saama, rääkis
noormees kindlaste.

— Meil ei ole talle mitte elu anda, ja asjata
hullamiseks pole meil aega. Jätame merele ta ohwri

ja astume edasi — meie tee on pikk ja eesmärk väga tähtjas. Rahvas ootab meid igatsusega tagasi. Lähe me edasi!

— Ma ei astu sammugi enne paigast, kui talle elu tagasi oleme annud, vastas noormees. Ta ei ole mitte surnud, usu mind.

See vaataskahemahel olles enese ümber.

— Ha, seal on üks kalapüüdja hurtsik, rääkis ta siis maa poole näidates. Viime eluta keha sinna, seal on vist mõni hingeline kodus, kellel tema eest aega on hoolt kanda. Meie teekäik on tähtsam, kui merekaldalt surmuid püüda. Kui rohkem aega, küll siis vaatama võid tulla, mis temast saanud.

Noormees ei võinud selle nõuu vastu midagi ütelda. Nad landsivad eluta keha hurtsiku ette, kust üks wana hirmus naine wälja astus. Noorel mehel käis külma wärin üle keha, kui seda suure kongis nina, kõrge paleontide ja sügawast külmade alt luurawate kasfiilmadega tõrjus naisenägu filmas.

— Hea emake, rääkis wanem lahelt, kas sa ei võtks siin üht mere õnnetuselt peastetud noort tütarlast oma hoole alla wõtta ja teda elusse katsuda aratada. Ta ei ole wistist weel mitte hoopis surnud. Meil on kiir tee jalge all ja ei ole mitte aega sulle seal juures abiks olla. Siin on sulle su waewapalgaks mõni tükk hõbedat.

Wanamoor wõttis anni tänades vastu ja wahtis terawalt andja otsa. Siis pomises ta enesele mõned arusaamata sõnad morkadesse ja katsus hoolega järele, kas neil weel elumärki juures on.

— On äratamise lootust veel? küsis noormees kannatamatalt.

— Teie toote ta hilja minu kätte, seletas wanake lühidelt.

— Ratsu teha, mis sa wõid, see waew peab auu-
faste maksetud saama, töötas noormees.

— Ole mureta noormees, ma teen, mis wõin, ja ma wõin palju. Kus teiste sureliste jõud lõpeb, seal hakkab minu peale — suuremad minust on ainult jumalad.

— Siis oled sa mõni tark? küsis wanem.

— Tarkade tark, parandas wanamoor.

— Seda parem, nüüd wõime siis rahulise minna, sest meie leid on julge paiga peal. Meie tee on pikk

— Metsapöole veel kaugel — ja wõidulootus ripub ometi ainuüksi rutulise asjatoimetuse külles. Waen-
lased peavad meid ilma ootamata oma linna müü-
ride alt leidma — siis wõime wõidu peale loota. Saab ta meie nõuu enneaegu kuulda, siis wõib ta ennast selle vastu walmistada. Noormees, ma usun, see paat on meile kui jumalatest saadetud, millega meie oma eesmärgile wõime sõita, sest tuul on meie selja taha pöörnud.

Kaupo waatas veel kord tütarlapse näosse, nagu tahaks ta tema furnupilti kustumatalt oma hinge sisse wajutada, ja siis rääkis ta wanakesele:

— Hea emake, les sa palju wõid teha, tee see lapsuke oma imewõimuga terveks, ütles ta naisele, selle paljud mõkad pillawalt naeratafiwad. See ilus elu ei tohi kustuda — sa pead oma hea töö wääriks palka saama. Ma tulen nii pea kui mahti saan, sind waa-

tama ja loodan, et seniks kõik hästi toimetanud. Ma ei taha sõnadega tänust rääkida, mu tänu peab kõlilew kuld olema.

Ja siis lahkusiwad mehed.

Rui nad juba merelaintel purjetasiwad, naeris wanake neile taga järele:

— Do, need on ju meie suured wanemad — raudmeeste waenlased! Oh teie wiletsad narrid — teie tõotate mulle tasumist — kõlilewat kulda — kus on teie kuld? Rumalad, teie ei teagi, et mul teda küllalt on — minu palga maksjad on wägewamad ja rikkamad, kui teie kõik kokku. Rui nüüd mu Anno warsti koju tuleks, oi, selle uudise eest võiks ta jälle hea noofi teenida. Mis tähendab meile sugurahwa wereside, kui õnn teiselt poolt meid üles otsib. Süda, ole sina rinnus rahuline, ära waewa mind kauem — inimene peab sinna poole hoidma, kust poolt ta wägewamaid sõpru ja suuremat tasumist leiab. Oma rahwas on mind maha jätnud, tema pärast oleksime meie wõinud nälga jääda — wõerad isandad on meid oma sõpradeks nimetanud, annawad meile rohkem kui meie tahta julgeksime — ja meie oleksime tänamata, kui selle eest seda ei täidaks, mis nad nõuawad. Et nad wiimaks ometi meie maa isandateks saawad, on niisama selge kui päike pilwita taewas. Kes siis nende sõber olnud, selle käsi võib paremine käia, kui seda mõistab loota, aga waenlasi ootab muidugi surm ja hukatus ehk wangipöli või pärisorja elu. Ei, ei, ma tahan oma ettevõttele truuks jääda. Nende plaanid peawad rifutud saama. Oh kui hea, et nad ise kõik wälja lorisesiwad!

~~~~~

3. Salalik kunitöö.

Hele päikese paiste oli tormipilved kaotanud ning saatis lepitades oma kullased kiired Metsapoolle warena linna peale, mis kaugele üle lagendiku meie kahe tuttava teekäija filmi paistis. Taewas oli helesinine, paksud pilwepangad ujusiwad weel filmapiiril selles otstata meres, mis terwed maad kroonina kattis, ja andsivad elawal keelel tunnistust oma häwitama wõimuse kadumisest.

— Nõnda nagu need lõhutud pilwed Taara taewa all ilma wõimuta ümber hulguwad, nõnda peame meie ka oma waenlaste wõimuse murdma ja nad üle maa laiali pillama, kõneles Mo. Muidu ei näe meie oma wabaduse päikest ialgi enam.

Noormees lastis oma filmad ringi käia. Päike oli juba madalale wajunud. Tumefinised pilwemäed seisiwad ta kõrwal ja ähwardasiwad teda pea oma alla matta. Kartlik aim asus ta südamesse. Weel oli linnani tükk maad, ja enne sinna jõudmist wõis pime käes olla.

— Pilwed neelawad eha, meie peame sammusid kiirustama, tähendas noorem seltsimeestest. Tee on meil tundmata ja pimedus teeb teda meile kardetawaks, sest enamiste on kõik Gestlaste linnade teed wõerale wäga hädaohtlikud.

Noorel mehel oli õigus. Suur lai soo seisis nende ja linna wahel. Nii kaugele kui film ulatas waata-

ma, polnud kuskil inimese hinge näha. Kes pidi neile teed juhatama?

Nõutult seisivad mehed pehme soo ees, mille otsa film ära ei suutnud waadata. Otskohe oleksivad nad enne pimedat weel sinna wõinud jõuda, aga see polnud sugugi wõimalik. Noorem mees katsus, aga wajus juba mõne samm peal põlwini pori sisse ning eespool näis ta weel pehmem ja põhjatam olema. Siin ei jäänud midagi muud nõuu üle, kui ümber soo reifima hakata ja teed otsida, sest ilma teeta ei wõinud linn ju olla.

Pimedus kattis ammuigi juba maad, kui mehed ümber soo ühe kõrgema seljaku peale said, mis linna poole näis wiima. See seljak oli tihedalt wõsadega täis kaswanud, mis nii kaua kuni suure metsani ulatas.

Wälkides astusivad mehed oma teed edasi. Linn ei wõinud enam kaugel olla. Dõ oli ilma kuuta ja pime, ehk küll uuesti pilwe läinud taewast harwa mõned tähed alla wälkusivad, kus pilweraukad katkesivad.

Häkiste kuulsiwad mehed põõsaste sahisemist ja ühtlasi ka nagu hoigawat healt. Nad jäiwad kuulama. Paar korda oli weel üht imelist, otse arusaamata healitsemist kuulda, siis aga kuulsiwad nad selgeste sõnu: — „Soo, nüüd on mu töö tehtud! Mäga magamas, ja raudmeeste waenlane!“

Selle peale kõlas tasane naeratamine, aga nii iseäralik, nagu ei tuleks see mitte inimese suust, waid mõne metsalise kõrist.

— Mis seal on? küsis Ato tugewa healega.

Kõik jäi wait. Siis liikusiwad põõsad, maa tümises nagu jooksmisest, mis aga ka warsti ära kadus.

Mehed astusivad edasi, kust poolt nad heali kuulnud. Paksud põdsad tegivad pimeduse musta maa peal weel suuremaks, nii et siin midagi näha ei olnud. Korraga komistas noorem teekäija ühe pehme asja üle. Ta katsus kätega enese ümber.

— Oh oh! hüüdis ta imestades, siin on üks inimene maas. Glaw wõi surnud!

Ta katsus pimedas käega siia ja sinna. Tasane korisemine tungis ta kõrwu. Ta leidis maas oleja pea üles, see oli nagu pidi wasta märga maad, mis üsna foe tunda oli.

Ruttu tõmbas ta taskust taela ja tuleraua ning raius sellega kiwi pihta, et sädemed ümber lendasivad. Warsti oli tuli taela külles, sealt süttis ta süte külge, mis ta kõik paunaga ühes kandis. Natukesel aja pärast oli sütest leegite üles puhutud ning raswa küünal põlema pandud.

Nüüd wõis ta tulega enese ümber waadata. Kawanem seltsimees oli tagasi tulnud ja tule ülestegemist ootama jäänud. Weike walgus näitas meestele, mis siin sündinud. Mõlemad kargasivad kohkudes tagasi.

— Siin on mõrtsuka töö ära tehtud, praegu weel, enne kui meie siia jõudsime. Mõrtsukas on praegu siit ära läinud — ta ei wõi weel kangel olla. Meie kõrwad kuulsid ta jooksmise healt.

Nende ees lames kummuli paksu wereoja sees üks wanablane mees suure habemega. Missugune habe ja juuksed tal olnud, seda ei wõinud nad aru saada, sest kõik oliwad üleni werised. Niisama ei wõinud

Ja näost midagi ära tunda. Pea sees pidi wistift fuur haaw olema, sest sealt naises praegugi weel werd wälja. Glumärkifid ei leidnud waatajad ta juurest enam mitte.

— Mis peame siin tegema? küsis noormees.

— Ruttu linna minema ja sealt abi otsima, wähest wõib weel kurjategijat kätte saada — kangel ei wõi ta ju olla.

— Aga linn on wähest weel kangel?

— Sinna ei wõi midagi parata, muud nõuu meil ei ole.

— Aga wähest oli mõrtsukaid rohkem kui üks — wähest mitu?

— See on üks puhas, kuritöö on ikka kuritöö.

— Ja meie oleme ainult kahekesi —

— Ha, noormees, ma mõistan, mis ja sellega tahad ütelda — ja kardad, et nad wähest ka meie kallale wõiksid tükkida. Kui nad seda peaksid julgema, siis peawad nad ka nägema, et neil mitte omaajus-tega tegemist ei ole.

Nad olivad waljuste rääkinud. Noormees arwas selle peale naeru healt kuulwat. Ta ei olnud mitte kartliku loomuga, aga ta tundis ometigi, et ta leha wärises.

— Ruttame linna poole, siin on hirmus pitemalt wiibida, rääkis ta tasa. Need pöösad on siin väga pimedad.

Hirmus pilt kõikus tal ikka filmade ees ja kole naeruheal kumises kõrwus.

Wiimaks arwasid nad linna läbi ööpimeduse nägewat. Ühtlasi tungis koerte haukumine ja inimeste healed neile kõrwu.

— Wanem tuleb — ükskord ometi! kuuldi seal rääkinwat.

— Nad ootawad wanemad, sõnas Aho — aga kui see tapetud mees wähest wanem oligi!

— Sumalad hoidku — ta riided ei olnud mitte mõne alama mehe omad — kole aim täidab mu rinda, rääkis noormees.

— Kes seal on? kõlas ülewelt linna müürilt wahi käre heal.

— Wõerad, sõbrad, andis Aho wastuseks. Laste meid wiimitamata fiske!

— Teie olete wõerad sõbrad — wastati sealt — wõeraid ei ole meil luba fiske lasta, nii kaua kui wanemat ise kodus ei ole.

— Kus wanem siis on?

— Minu asi ei ole seda teada, ega wõeraste asi selle järele nõuda.

— Meil on temale wäga tähtsaid sõnumed ja palume sellepärast fiske lasta.

— Kes teie olete?

— Siivi saabid oma noore sõbraga. Meie tuleme pikalt teelt, oleme hiljaks jäänud, palume kohe fiske lasta.

Rasked walli wärawad läksiwad nüüd ruttu lahti. Waht seisid auupaiklikult kumardawa odaga wärawa kõrwal ja laskis wõerad wait olles fiske. Ta tahtis wärawat nende taga kohe jälle finni panna.

— Pea weel, sõbrake, rääkis mõeras. Kas linnas on sõjamehi kodus?

— Mis nendega? küsis waht imetledes.

— Siinsamas ligidal linna tee ääres mõsastikus on üks mees ära tapetud. Hirmus lugu on praegu sündinud, kurjategija ei wõi kaugel olla. Kui karmeste abi sinna saab, wähest wõib teda weel kätte saada. Ra on tarmis teada, kes see ohwer on? Rutta, rutta, mees, ma käsen seda sinu wanema nimel.

Mõne filmapilgu järele oli trobikond mehi koos, ning läksiwad mõeraste juhatusel tulnud teed tagasi. Tükikese aja otsimise järele leiti kuritöö koht ülesse, aga furnukeha ei olnud mitte enam. Use oli weel selgeste tunda, ära tarretanud weri kattis maha tallatud rohutu ja noori kasewõsajid — muud ei puutunud midagi filma.

Oli wähest ohwer ainult uimastuses olnud ning sellest ärkades ise ära läinud? Aga kuhu wõis ta minna? Otsiti ja hüüti igale poole, kuskilt ei tulnud wastust ega leitud midagi, ka mitte jälgegi, ehk küll igal otsijal oma tõrjalont walgustamiseks ühes oli.

Asjata otsimisest pahandatud läksiwad mehed koju tagasi. Mõerastele wiisati mõnigi umbusaldaw pilk. Sfeeneses lugu imestades läksiwad nad ühes linna, et wanemaga kokku saada, ehk wähemalt ta pojaga.

Wanema emand wõttis mõerad lahkestest wastu, kui kuulis, et need kõrgest seisusest Siimlased olla. See teeb ju iga majale auu, kui tal auusad külalised talitada on. Ta kahetses wäga, et wanem ise mitte kodu ei olla, ehk ta küll niikauaks ära ei oleks wõinud jääda ning palus külalisi oma aega niikaua wiita,

kuni mees koju tulla, sest nüüd pidada ta ju iga filmapilt tulema.

— Kuhu läts wanem? kuulatas Ato.

Ta käib tihti linnast väljas, aga cha kustumisega on ta ikka tagasi tulnud. Tänane lauemaks jäämine on mulle otse wõeras ja ma hakkas kartma, et temale midagi on juhtunud. Niisama kardan ma ka oma poja Smanta pärast, kes eisse suure tormi ajal mere peal oli ja weel siiani tagasi ei ole tulnud. Mehed ise ei pane tähele, kui palju muret nad oma üleliigse julgusega naistele teewad.

— Meie oleme väga õnnetumal ajal tulnud, tähendas Ato. On see wahest mõni halb tähendus meie terwe ettevõtmise kohta?

— Kõrge emand, kas ja midagi ei ole tänasest õhtasest juhtumisest linna tee ääres wõsandidus kuulnud? küsis Liwi wanem tõsiselt.

Wanema emand ehmatas ära.

— Mis on seal sündinud?

— Üks õnnetus.

— Minu mehele? Käägi, räägi, oh mu jüda aimab hirmust lugu, ta on juba tänase päewa hirmus rahutu.

— See ei puutu mitte sinusse, waigistas külaline, aga hirmus on ta.

— Mis siis? Ära piina mind, kõnele!

Ato pidi kõnelema, mis ta teadis. Wanema abitaasa wahtis ükšsilmi kõneleja otsa nii kaua kui see rääkis.

— Kas see on võimalik? hüüdis ta. Kes on
siin mõrtsukas? Kust sai ta fiia? Kes ta oli? Ma
tahan kohe mehed wälja saata — nad peavad tapja
kätte saama — ta peab tunnistama, keda ta on tap-
nud ja mispärast ning siis elawalt puuriidale minema.

Ta astus teise, kolmandamasse tuppä, et omale
wilu õhtuga soojemaid riideid selga panna ja ise käs-
tusid andma minna.

Korräga kuulsiwad mõlemad wõerad ta ehmatuse
fiia. Nad ruttasiwad kõrwalifest ruumist läbi kolman-
damasse, kust üks weiksem üks wälja wiis. Naiste-
rahwas oli uimastelt pingi peale langenud, küünal
kõrwale maha kukkunud, äga põles weel. Ette-
waatlikult tõstis Raupo küünla üles ja laskis sellega
walgust enese ümber paista. Ka tema keelelt libises
ehmatam hüüd.

Seesama werine furnukeha, keda nad metsas as-
jata otsinud, oli siin taas istukile seina najale seatud.
Ta nägu oli puhtaks pestud, nii et seda ära wõis
tunda. Lumi walge kahwatus ja mõned juuksete alt
wälja jooksnud were jooned tegiwad ta wäljanägemise
hirmutawaks, kohutawaks.

— Minu mees on ära tapetud, ägas õnnetu naine.
Sõbrad, laske tapjat tagaotsida ja finni wõtta. —
Hirmus, hirmus lugu on sündinud. —

Kes oli ta fiia toonud?

Linnas ei teadnud keegi hing sellest midagi, keegi
polnud ka midagi näinud — keegi ei teadnud heal
wanemal wihamehi.

4. Kindlamad õnnetuse sõnumid.

Tornimaja ema oli oma weikse tütre Lindaaga keshommitu ajal õramestusest wähe aega kosutawa unehõlma suikunud. Ka unenäos seiswad weel ära-
elatud hirmudest pildikesed neil filmade ees. Weike Linda nägi unes: Ta seisis tornis tuld tegemas — häkiste kadus torm ära, meri jäi waitseks, laened tantsiwad rõõmsalt, tuleõht puhus pehmelt üle mere ning päike paistis kewadisest ilus. Sgatsedes waatas ta hiilgawa mere poole. Seal tuli üks walge luige sarnane kuju lainete seest nähtawale, ujus ligemale ja ikka ligemale. Ta jooksis talle wastu! see oli Mita, ta õde, kes nüüd korraga inimeseks oli saanud ning oma weikest õekest kallistas. See oli rõõmu pärast kui uimane. Talle tuli meelde, et õde torniga merele läinud ja sinna jäänud — kadunud — ära uppunud — surunud — ja nüüd oli ta siin. „Oh mis kuri unenägu!“ oli ta hüüdnud. „Ma olin kohlunud, ma uskusin seda hirmust und, aga nüüd on ta tühi — sa oled jälle minu juures — kulla Mita — meie paneme nüüd kahekesi tuled tornis põlema, walwame kahekesi, teeme kõik kahekesi ühes koos — eks ole nii? Ilm on nii ütlemata ilus kui kewadel — meie läheme kahekesi Liiva soosse, kus palju marju kaswab, toome sealt emale ka ja siis ütleb ta sulle: mu hea Mita ja mulle: mu hea Linda!“ — Aga Mita ei rääkinud midagi. Ta waatas wait olles — kurwalt oma õekese otsa ja kadus siis korraga ta fil-

mist ära. Ta hüüdis, karjus, kisendas, aga ehmatas weel enam: ta ei kuulnud iseenele healt, ta rind oli kui kinni maetud, mis mingit healt enesest wälja ei annud.

Siis oli ta jälle oma õega koos. Nende ümber haljendasiwad rohilised metsad, nagu ta neid mõnikord sügawamal maa sees näinud. Vinnud laulsiwad imeilusaste, noored lambatalled tantsisiwad wulisewa oja-kese kaldal pehme rohu sees. Tema noppis lillesid ja ta õde punus neist kaunist pärga. Ta tundis sedasama õnne oma weikeses rinnas, mis ta nii tihti Miitaga ühes koos mängides tunnud. Jälle oli tal tema kadumise lugu meeles ja jälle kõneles ta temale seda hirmust unenägu, mille pärast ta emaga ühtlasi kaua, kaua nutnud ning jälle ei wastanud õde talle sõnagi. „Miks pärast sa ei räägi minuga, Miita?“ tahtis ta küsida, aga ta tema ei saanud rääkida. Seal läks ilm mustaks, üks wana inetu kerjaja riides naine tuli nende juurde, wõttis Miita käest kinni ja kiskus ta enesega ühes. Haledaste, kurwalt waatas Miita ta peale ja kadus siis suurte metsa puude wahele ta filmist ära. Ta tundis, et talle pisarad filmi tuliwad, pale peale weeresiwad ja seal kui palawad sõed põlesiwad. Ta tahtis neid ära pühkida, aga ta tundis, et tal selleks jõudu ei olnud. Kõigest wäest rabeledes peasiwad wiimaks ta käed lahti, ta filmad läksiwad walla, ta ärkas üles —

Ena seisis kummuli ta üle ja nuttis. Ena palawad pisarad oliwadgi, mis ta õrna pale peal kipitasiwad.

— Oh ema, sina oled ta siin! hüüdis laps.

— Kus pidin ma siis olema?

— Kas see hirmus naine Mita ära wiis?

— Mis sa räägid, lapsuke?

— See ikka, kes seal metias meie juurde tuli.

— Lapsuke, heida jälle magama, ja oled halba und näinud.

— Ah ja, see oli unenägu, rääkis laps rõõmsamalt. Ma nägin küll väga palju und ja kõik oli nii hirmus ja kole. Meie kallis Mita oli ära uppunud — meie nutsime mõlemad kaua ta pärast, siis leidsin ma ta üles, aga ta kadus jälle ära. Ema, ma ei taha enam magada — ma kardan, et ma jälle niisugust und näen. See on väga hirmus!

— Mäga, mäga veel, Lindake, see on parem, õhkas ema, kes lapsukest unenägude petlikust riigist tõsi elu tareduse sisse ülesse ei tahtnud ajada. Baeneke pidas unenäoks, mis tõsi, wali, hirmus tõsi oli. Ta ei mõistnud enesele etteseabida, kuidas ta ilma Mitata läbi võis saada. Mita oli ta parem käsi, ei, veel rohkem, tema ainus troost ja abi kõiges ta waewalises elus. Kes oli nüüd veel ta abi, kui Mita tõeste surma leidnud. Ja surma oli ta wististe saanud, sest muidu ei oleks ta nii kaua oma muretsejat ema ja õde enese peale oodata lasknud. Randa ei olnud midagi tulnud — torm oli hakatuses maa poolt olnud, kuis võis ta ka randa saada!

Lahke terwituse heal ehmatas ta neist kurwast mõtetest üles. Üks sirge noormees astus tema poole toa läwele. Ta riided olivad märjad, ta nägu tõsine, ehk küll noor, siiski auukartusele sundim. Glatanud

naisterahwas nägi esimese pilguga ära, et see mitte mõni igapäevane inimene ei olnud, waid üks kõrgest seisusest noormees.

— Kas sa lubad, hea emake, oma katuse all ühele mereõnnetumale natukeseks ajaks puhke paika ja wähe teha kinnitust, rääkis ta pehme healega. Ta heal heleses kui kaunis lauluwiis, nii meelitam ja maha.

— Sa oled mereõnnetuses olnud ja peasenud? rääkis naisterahwas imeks pannes.

— Nii on. Pikk oli oma wankri weerema pannud, tuule ema omad tiivad laiali laotanud, taewawälgud helendasiwad ja merepind õõtsus põhjani ning wiskas walget wahtu mustade pilwete poole. Meie laew eesis teelt ja sattus kiwide otsa — — —

— See oli eile õhtu? küsis naisterahwas suure elawusega wahela.

— Eile õhtu. Dige. Sina tead ka seda?

— Ma tean. Kas sa ei näinud seal üht tütarlast lootfikuga?

Noormees waatas imekspanemisega naisterahwa otsa, kes wäga ärritatud oli.

— See oli maru waigistaja — Nita, rääkis noormees, ja tema filmades hiilgas waimustuse tuluke. Minu laewamehed hõiskasiwad rõõmu pärast, kui meie laew wajuma hakkas. Ma küsijin, mis see tähendada. „Maru waigistaja — Nita on siin — meie oleme peasenud!“ hüüdsiwad nemad ning wajusiwad laewaga tükki wahutawatesse laenetesse. Oh, nende hõiskamine oli warane — nad leidsiwad laentes surma — aga nad suriwad ses lootuses, et nad weel peastetud saawad.

Ma kahetsen neid wapruid mehi — neid ei wõinud enam keegi peasta.

— Mis sai Mitast — mis sündis temaga? küsis wanahe pea hingetult. Räägi, räägi! Ta ei wõinud kedagi aidata — teisi ega ka ise ennast? On lained ka tema matnud?

Noormees tõmbas wähe hinge. Ta rahutu südametunnus, ta tõsine nagu kuulutasiwad seda ette, mis waene ema isegi aimas ja uskus.

— Ma nägin Mitat oma elus esimest korda, algas ta pikkamisi; kuulnud olin temast enne juba palju, wäga palju. Oh, ma pidasin kõik tühjaks luuleks, mis tema kiitusest kõrwu ulatas, aga ma nägin, et see kõik weel kaugelsti jelle wastu ei saa, mis ta tõeste on. Pimedus kattis mererpinda, pikse müürin, tormi mühisemine ja taewa walgud oliwad meie ainsad seltsimehed; meie uskusime meele ära heitmisest, et meie appihüüdmise märkijid keegi pole tähele pannud — seal ilmus Mitat. Wälgu walgusel wõisin ma teda näha, ta juhtis julgelt ja osawamalt käel oma weikest sõiduriista, kui kõige parem meremees. Ta näis hüüdwat, ta suust ja liigutusest oli seda liigihikesel wälgu walgustusel näha, aga ta sõnu ei kuulnud ma, selleks oli marumürin ja pikse paukumine liig wäga. Aga misjagune nagu oli sel piigal, seda ei suuda mu keel üles rääkida. Ta seisus kindlalt ja julgelt tormi sees oma lootsiüks, nagu tõsine tormiwalitseja! Ta nagu ehitas jumalikku ilu ja heldust, ta pikad juuksed lehwisiwad maru käes ümber pea. Kui meie laew wajas, kuulsin ma tema kaastundliku südame ehmatawat kiljatust — ma wajasin ka laenestesse ja siis ei näinud ma enam midagi. Mu meeled

ei olnud veel mitte kadunud, — ma tõusin jälle wee pinnale. Helde Pikker saatis oma wälgu just sel ajal, ja ma nägin teda meelt ära heitwalt enese ümber waatama. Ta hüüdis enese poole tulla, kes veel elus — ma wastasin talle — ta nägi mind. Kõigest jõusi katsus ta oma sõiduriista minu poole juhtida, aga kange torm oli talle wastu. Ta walgustas tõrwalondiga minu poole, ta ulatas möla mulle wastu, et sellega mind lootfiku lähemale tõmmata, ta wäärdus selle juures, möla kukkus käest wette, tuul kustutas tule, ma hüüdsin kõigest wäest, katsufin wiimast rammu fokku wõttes tema juurde ujuda — aga laened matsiwad mu seal juures mõneks ajaks. Kui ma jälle peale sain, et hinge wõifin tõmmata, juhtus möla õnneks mu kätte. Ma hüüdsin uuesti, ma kifendasin kõigest jõuust — —

— Kas wastas Aita veel? küfis maja perenaine kõige juurema ärritusega.

— Ma ei kuulnud enam ühtegi wastust, rääkis noormees pikalt, aga tasa.

— Sa ei kuulnud enam, ta ei wastanud enam? Oh lained oliwad ta siis juba oma sülle matnud, hüüdis wanake pea karjudes. Mu Aita, mu tütar, find ei ole enam ilmas. Oh sa kole, hirmus meri, fina oled ta minult kiskunud.

Noormees waatas imestawa osawõtmisega naise otja.

— Aita oli sinu tütar? küfis ta.

— Minu tütar, mu armas laps, minu Aita, wastas see pead kätte waele wajutades ja haledaste nutma hakates.

Ka nooremehetele weeresiwad pisarad palgesse. Ka tema tundis, et Mita surmaga tema südamet küllest üks tükk ära oli kistud.

Beike Linda oli üles ärkanud. Ta nägi mõerast meest filmi pühkima, leidis oma filmast pisarad — ta hakkas kartes oma ema kaelaft finni ja küsis nuttes —

— Kas Mita weel tagasi ei ole tulnud?

— Doota, ooota, Lindake, trööstis nutja ema lapsukeft, ehk tal küll eneset mingit lootust ei olnud. Mis pidi ta weel lootma? Eks siin ei olnud inimene, kes oma filmaga kõik näinud ja kuulnud ning kõik teadis.

— Võta aset mu wiletsas majakeses, kui see sulle puhkamiseks kõlbab, rääkis lõhkenud ema süda. Sa oled see, kes minu hirmsaft õnnetuseft hirmsaid sõnumid on toonud, ma pean tänulik olema — nüüd ma tean, et mul midagi enam loota ei ole — siamaale olin ma weel kahe wahel — Oh, see ei ole mulle mitte esimene hoop — see süda on palju kannatanud — ta peab ka seda weel kannatama — ja kes teab mis weel edespidi tuleb!

Noormees ei jõudnud ennaft sügawa liigutuse ja laastundmise kui ka enese kahju pärast enam hoida, waid laskis oma pisaraid woolata.

— Aga wahest on ta ometigi weel peafenud? ütata siis häliste. Ka minagi ei uskunud, et weel peafen, aga nüüd olen ma siin.

— Siis oleks ta ammu siin olnud, kui merejumal tõesti nii suurt imet oleks lasknud sündida. Ta teab ju, misjughes kartuses ja hirmus ma Lindaga tema pärast olen.

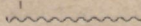
— Tuul on ta wahest kaugele randa ajanud, kust ta nii pea süia ei jõudnud.

— Ma tunnen su head mõtet, armas noormees, sa tahad üht ahasawat ema südant tühja lootustega waigistada. Ei, mu sõber, ma jüuan seda hirmust kahju ka nõnda ära kanda, kuidas ta on. Ma pean seda jõudma. Mul on weel üks weike tütar, kes mind tarwitab — ma ei wõi weel ilmaft lahkuda — ma pean oma ema kõhut täitma — ma pean kannatama ja — elama . . .

Noormees kannatas ühes ema südamega. Tal seiswad praegu weel uppuwa piiga filmawälgud, tema koidukaunis nägu ja ta helisew hõbe heal filmis ja kõrwus. Ta nägi praegugi weel wihast merd oma ümber tantsuma, mille wilusse woodisse see nõidlik lainte taltjutaja wajus, ta tundis ennast praegugi weel wihaste laenete sees hõljuma.

Ka tema oleks oma elu selle nõidliku piiga peastmise eest annud!

Ta oli ka temale jurnud —

5. Tähtjas leidus.

— Sa, minu rohud on mõjuwad, jurnud hakkab juba liigutama . . . weri käib juba . . . kae suur were soon tufsub tasakeste . . . filmalaud lähewad pilukile. Ma olen Ahto käest ühe ohwri ära kiskunud!

Nõnda kõneles see wana naine, kelle kätte taks Liimlast mere äärest furnult leitud neiu oliwad annud elusse äratada. Ta oli oma kunstid ja rohud kõik ära katsunud ja wõis wiimaks ka enese waewa kordaminemise wilja maitsta.

Neiu lõi filmad lahti.

Wanake wahtis kohkudes ta taewakarwa sügawsinistesse filmadesse, kes enese ümber aga weel midagi ei näinud. Ta oli neid filmi, seda nagu wistist enne näinud — nad oliwad talle kõige wähem tuttawad. Ta tuletas meelde, aga ta wana nõrk mälu ei annud talle selle üle mingit selgust. Minult nii palju tundis ta, et see nagu temas ammugi kustunud wana wiha uuesti üles hõõgutas ning aimamine ta rinnus ütles, et see leid talle wäga tähtjas on.

— Kannatust, kannatust, ümises ta iseeneses — see tuleb wistist kõik weel walge ette, kes see tüdruk on. Ma aiman suuri asju ette. Küll ta ise wiimaks kõnelema hakkab!

Weel pidi ta päewa otsa ootama. See oli pikk aeg. Alles wasta õhtat sai haige nii kaugele.

— Kus ma olen? küsis ta enese ümber waadates.

— Sa oled julges paigas, wastas wanake.

Nüüd filmas ta weel wanakest, kes salalise röömuga tema juurde astus. Dütarlaps waatas tema otsa, ta kohkus ära, kui need naeratawad, torfiwad filmad tema peal puhkasiwad. Talle tuli see nagu niisugune ette, nagu ta lapse põlmes enesele tontisid oli mõelnud. Kust oli ta siia saanud? Ta hakkas päris kartma, ehk ta ise küll selleks põhjust ei teadnud.

— Lapsuke, ja oled peastetud --- mina olen su surma juust — Mana kätte wahelt ära kiskunud, kiit-les naine.

Seda ütles wanake jälle oma imelise lohutawa naeratamisega.

— Sina oled mu surma juust wälja kiskunud? küsis neiu peaaegu wärisedes.

— Ah, ja oled wist ära unetanud, et sa mere peal tormi käes olid?

— Na, ma läksin õnnetumatele appi — see ei olnud siis mitte unenägu — oli see hirmus õõ tõeste ilmfi?

— Nagu see, et sa weel elad ja minu läbi elad.

— Ma ei saa weel ikka aru, mis minuga on sündinud.

— Sind töiwad laened furnult randa, mina olen julle elu tagasi toonud, seletas wanake nähtawa paha meelega, et tütarlaps tema suurest heategemisest mitte aru ei tahtnud saada. Tuleta aga meele, mis sinuga merel on sündinud.

— Oh, nad on kõik wilus wete woos surma leidnud, õhkas neiuke ja talle tuliwad need hirmsad pilbid jälle mälestusesse tagasi, mis ta marusel merel näinud. Kas on neist keegi eluga peasenud?

— Ma ei ole kedagi teist näinud, üksi sinu olen ma peastnud, seletas wanake.

— Siis on ka tema kurwa warjuriigisse — manalasse läinud, rääkis neiu ja ta rinnust tungis raste õhkamine.

— Misjugune tema? küsis wana.

Neiu punetas ära. Ta ei wõinud oma saladust mitte awaldada.

— Sul näikse teiste elu eest suurem mure olevat, kui oma elu eest, mida mina sulle kinkisin, kõneles wanake tagasi hoitud paha meelega.

Meiuke tõusis istukile, hakkas soojalt wanakese luisest käest finni, pigistas seda, litsus oma kahwatanud huuli vastu ja niisutas teda selle juures oma palawate pisaratega.

— Ma tänan sind oma elu eest südamest, rääkis ta tasa. Ma ei tea mitte kuidas ma siia olen saanud, sa oled wistist minu peastmise juures wäga suurt waewa näinud, sa oled mu elu peastja, mu kõige suurem heategija! Ma tahan surmani selle peale mõelda, muud palka ei ole mul selle eest sulle anda. Lepi sellega, et üks tänulik hing ja veel üks tundja ema ja õe süda sind selle eest õnnistawad. Sina oled mu peastnud, oled ühele waelele emale tema tütre ja ühele nutjale tütarlapsele ta õe jälle kinkinud. Kui sul enesel lapsi on, siis wõid sa sellest aru saada, mis su heategu wäärt on.

Wanake naeris hea meele pärast. Ta naer kõlas südameta — kole.

— Sull ei ole muud omakseid kui ema ja õde? uuris ta siis.

— Ei ole!

— Jsa on surnud?

— Wististe on ta surnud! õhkas Nita.

— Siis ei tea sa seda lindlaste? imetles wanake.

— Mu ema ei ole mulle temast midagi muud rääkinud, kui seda, et ta häkiste ära kadunud ja enam wälja ei ole tulnud.

- Ta on ära kadunud?
- Nõnda olen ma emalt kuulnud.
- Kas see ammu on olnud?
- Kolmeteistkümme korda on sellest ajast saadik lumi maad ja jää merd katnud ning kolmeteistkümnes suve jagab juba inimestele oma andisid.
- Kolmeteistkümnes suve? küsis wanake elamusega.
- Nõnda on ema mulle rääkinud —

Wanamoor pigistas mokad kokku. Üks iseäralik naeratus lehmis ta moka ümber. Noor tütarlaps ei mõistnud seda tähele panna — wanake oli enesega väga rahul.

— Hm, nüüd tunnen ma seda tüdrukut, ümises ta iseeneses. Just tema ise, muud kui palju noorem ja ilusam — ilus on ta tõeste.

Aita oli ainult ümisesist kuulnud, aga mitte ühestki sõnast aru saanud. Tema nägu ei julgenud ta wadata, sealt paistis imelik, õnnetuse kuulutaw joon wälja, mis teda otse kartma pani, ja ometigi oli ta tema elupeastja. Oh kui hea meelega oleks ta mõnda teist nägu, mis tal meeles mõlkus, oma elupeastjaks pidanud!

— Nüüd wõin ma juba ka koju minema hakata, sõnas ta üles tõustes, mu waene ema ootab mind wististi suures kartuses. Kas sa wõid mulle teed juhatada, kus pool mu kodu siit on?

— Kulla lapsuke, seda ma ei wõi teada, kus pool su kodu siit on, wastas wanake naeratades. Kudas kutsutakse su kodu paika?

— Ta on mere ääres Ake küla lähedal. Seal elasin ma oma ema ja õe Lindaga ühes torniga ma-

ja keses, kust pimedatel öödel laewameestele merele tuld näitasin.

Wanake mõtles natuke aega järele. Tütarlaps waatas kord ülesse. Tema paksu mokaade ümber lehwis jälle see inetu naer, mis ta ennegi juba tema juures tähele pannud ja mis ta koleda näo weel koledamaks tegi. Jälle ümises ta iseeneses sõnu, milledest Mita aru ei saanud.

— Seda kohta ma ei tunne, ütles ta siis.

— Mis pean ma nüüd peale hakkama? hüüdis kartlik tütarlaps ära kohkudes. Ruhu pean ma minema — kust pean ma oma ema ja õe — oma kodu üles leidma?

— Pole wiga, ära muretse mitte nii palju — ma tahan selle eest hoolt kanda, et kõik asjad korda saawad seatud, nagu nad peawad olema. Ma olen ütlemata rõõmus, et torm sind minu juurde toonud, et ma sind elusse wõisin ajada ja et ma sinu suust kuulda sain, kus ju ema elab. Warsti, warsti tahan ma kõik teha.

Mita ei saanud ta sõnadest mitte hästi aru, mis ta temale tahtis ütelda. Need oliwad segased. Oli see lubamine teda koju wiia — mis ta muud wõis tähendada? Oh, siis ei pidanud ema ega õde tema pärast enam mitte nutma. Ta tahtis nende kartuse ja mure pisarad oma käega kuivatada. Oh kui ilus oli ta plaan! Oh ta küll iga filmapilt siit ära oleks lennanud oma armsate hõlma, oma kallise kodusse — siisli pidi ta weel jääma: ta ei teadnud ju, kus ta praegu oli, kus ta kodu hurtjisk laenetawa mere kaldal seisis. Ta ei saanud ise aru, miks see nais-

terahwas talle nii vastu meelt oli, kes ometi ta elu peastnud. Ta tundis ennast tema majas nagu wangi, ta süda oli rahuta, nagu aimaks ta paha ette.

Ja ometi pidi ta ootama, mis tulewik toob. Si-guse pärast pidi ta wanakese vastu ka sellepärast tä-nulik olema, et ta teda weel oma majas laskis olla, sest ta tundis ižegi ära, et ta jõuetu oli ning lüh-kestki teed ette wõtta ei oleks suutnud, kui ta ka oma kodu oleks teadnud ja see mitte kaugel ei oleks olnud. Ta häbenes peaaegu ise ennast, et ta oma elupeastja vastu tänulikum ei wõinud olla ning asjata kartusele südamel maad andis.

— Kui ma öö weel siin magan, siis wõin ma homme wana minema hakata, mõtles ta ennast waigistades. Siis olen ma enese täieste wälja puhunud, wõib olla, et mu peastja ka selle aja sees järele on kuulunud, kus mu kodu on — siis, siis näen ma jälle teid, mu ema, mu õde, mu meri ja mu kodu!

Ta uinus magama ja magas magusates unenägudes.

Tema elupeastja nägi teda magawat — ta waatas tema rahulist, õnnelist nägu ja läks siis kassa õerudes teise tuppa.

Siin naeris ta, et tühja toa seinad vastu kajasiwad.

— Ometi ükskord on ta mu käes, see ära nee-tud nõid, rääkis ta ižeeneses. Ta on ennast ilustasti minu wiha eest ära mõistnud peita, ma ei wäsinud ot-simast, aga ma ei leidnud teda — nüüd on ta tütar mu käes ja ma tean ka tema elukohta wäga hästi, ehk ma küll sellele tüdrukule siin ette waletasin, et ma ke küla ei teadwat. Nüüd ta enam mu käest ei

pease! Oh kui wana Anno kord koju tuleks! Ma ei jõua teda enam ära oodata. Ma tahan näha, mis sugused filmad ta teeb, kui ma talle seda kõil woin teada anda, mis mu tarkus jumalate juhatuslega wälja on uurinud. Kuhu peaks ta ometi nii kaua jääma?

Ta oli nii rahul iseenesega, et nagu laps rahulikult magama mõis jääda.

Kolin ukse taga ajas ta üles. Ta lõi filmad lahti. Toa ukse wahelt paistis uue päewa koidukuma sisse — hommik oli juba käes. Ta oli kaua maganud. Ruttu tõusis ta üles, läks ukse juurde ja tegi selle tasakeste lahti.

Wäljas ootas pikk mehe kogu.

Ometi kord tuled ja koju, rääkis wanake rõõmsa healega.

— Ometi kord ootad ja ka mind, wastas tuleja kuimalt.

— Mul on sulle täna palju uudist teatada.

Mees näis wähe ära lohkuma.

— Mis uudist? küsis ta siis ruttu.

— Tasa, tasa, ta ei tohi meid kuulda.

Sisseastuja jäi imestades ukse kõrwale seisma.

— Kes ei tohi meid kuulda?

— Mul on üks linnuke puuris.

— Mis ja räägid? Mis linnuke?

— Do, seda saad sa pärast näha. Enne aga tahan ma sulle weel ütelda, et Siivi wanemad Gestlastelt Sakste wastu abi on läinud otsima. Sile olid nad weel siin ja läksiwad siit otse linna wanema juurde.

Mees naeris selle üle iseäralikult.

— Nad tahavad Gestrasti appi kutsuda ja suure malewaga Riia kantsi peale tormi jooksta; seda pead sa piiskopile enne teada andma, seletas naine edasi.

Jälle naeris meesterahwas.

— Aga miks sa naerad, Anno?

— Sinu kartus on tühine. Rõige eest on juba kõige paremine muretsetud.

— Mis see tähendab? Ma ei saa sinust aru.

— Sa ütlesid, et Liimlased wanema juurde läinud!

— Jah, seda nad tegiwad tõeste. Nad rääkisiwad seda minu kuuldes, ilma et midagi paha oleksiwad aimanud. Kui sa ei rutta, wõiwad nad enne sind Riia alla jõuda. Sa see oleks halb kohuse täitmine ja palga kaotamine.

— Pole wiga, trööstis Anno, ma ütlesin ju, et kõik korras on. Ma jõudsin enne Liimlasi linna. Nad tuliwad hilja!

— Ma ei saa sinust üsna weel aru, Anno.

— Seda pole ju ka nii hädaste tarwis.

— Soo, siis ei pea sina ka teada saama, mis minul teada on. Olgu worst worsti wastu.

Anno mõtles wähe aega.

— Mis sinul ka wõib siis õige suurt uudist ollagi? Küsis ta wenitades.

— Kas sinu uudis siis tõeste nii kallis on, et sa seda minule ära ei wõi kõneleda?

— Mul pole muud midagi, kui seda ütelda, et Liimlased asjata on läinud abi otsimas.

— Kudas nii?

— Nad ei saanud wanemaga kokku.

— Miks mitte?

— Sellepärast, et wanemat ei olegi.

— Kus ta siis on?

— Teda ei ole enam, muud midagi.

— Surnud? uuris naine.

Anno nikutas wastuse asemel peaga.

— Kudas ta ära on surnud?

— Sa küsid liig palju, naisuke.

— Aga tal on poeg weel.

— See on wiimase tormiga merel olnud, ta laew on hukka läinud ja keegi pole enam wälja saanud.

— Siis on ka tema surnud?

Jälle nikutas mees peaga.

— Nüüd räägi, mis sinul südame peal oli?

— Mina tean nüüd, kus wana Aho naine oma kabe lapsesega elab, ütles naine pea hõisates.

— Sina tead?

— Ja ah!

— Kus ta on siis?

— Ta on Ahe tuletorni waht.

— Ja sa tead seda tõeste?

— Nii tõeste kui ma sinu ees seisjan.

— Ja kudas said sa seda kätte?

— See on minu asi. Wana Anno wanamoor on ju tark ja kawal — seda oled sa wistist ära unustanud, kiitis ta rõõmu pärast kása õerudes.

— Jah, ma näen, et sa asjata ei kiitle, kinnitas Anno ka omalt poolt. Nüüd ometi lord wõin ma näidata, mis see ndia pesakond ära on teeninud. Aga sa rääkisid ühest kinni püütud linnust, kes see on?

— Nende tütar!

— Nende tütar? Aho tütar?

— Ja jah! Ma olen ta furnuist üles äratanud, et ta käest järele uurida, kes ta on ja kus ta elab, sest tema nägu tuli mulle kohe kahtlane ette. Ma ei oleks tema pärast tõeste mitte niisugust waewa näinud, kui mu tark pea ette aimata ei oleks lasknud, kellega mul tegemist on.

Ja siis pidi ta oma mehele pikalt ära vääkima, kuidas see lugu kõik tulnud.

— Meie nisud õitsewad, rõõmustas Anno.

— Kus peaks wana Ato nüüd ise olema? küsis naine uudishimulikult.

— Tema ei saa kellegile kahju tegema. Olgu sulle sellest teadusest küllalt. Ära rohkem küsi.

Naine waatas imestades oma mehe otja. Läbi lahtise ukse tungiswad juba hommiku päikese esimesed kiired tuppa ning walgustasiwad kahte kõnelejat. Anno nihutas ennast päikese eest kõrwale ning laskis ruttu filmad oma riiete peale lennata.

Kawal naine oli seda liigutust tähele pannud. Ka tema filmad kukkusiwad otsija omadega ühe koha peale. Ta ehmatas.

— Mis märgid need su riiete külles on? küsis ta häkitselt ja tahtis ligidamale astuda.

Anno hoidis teda käega eemale ja nihutas ennast seal juures weel pimedamasse nurga poole.

— Tee mulle ruttu ase walmis, ma olen wäsinud, ma tahan puhkama minna.

— Beri! ümises naine iseeneses ja läks abikaasale aset otsima.

Aita magas weel magufaste. Tasafeste läks Anno naine temast mööda ja filmitses seal juures terawaste

magajat neiukest. Ta näol lehwis õrn, õnnelik naeratus; ta nägi mistist und oma emast, õest, kallist kodust ja ühest õnnetumast noorest mehest.

Uni, kui ilus trööstija sa oled! Mis teeksid õnnetumad siis, kui fina ka neile enam oma õnne uksti ei awaks ega neid filmapilguks oma ilu- ja õnneriiki ei laseks maadata!

Ilmsüütus puhkab ka siis rahulikult, kui tigidus ja õelus ta ümber häwitawate merelainete wiisil mäsawad.

Wanake naeris ja läks ära.

6. Wanema matusel.

Jälle kattis pimedus maad, et kolme sammuga enese ette ei wõinud näha. Siiski astus üks mehe logu läbi sügise õõ nii kindlalt edasi, et igaüks, kes teda oleks näinud, niisuguseks inimeseks pidi pidama, kes seda teed väga hästi tunneb. Ta ei tõttanud mitte, ehk küll aeg juba õige hiline oli. Aga kuhu ta siis nii pimedas tahtis saada?

Tema ees tõusis tulekuma taewa poole. See läks ikka suuremaks ja heledamaks — ta ei näinud seda mitte, ta mõtted wiibisid kaugel, ta waatas enese ette õõpimedusesse — tal olivad teised pildid filma ees.

Ta nägi oma jalge ees loksuwaid laineid, kes tema feltsiimehi kalda liiwa peale weeretasid.

— Meri annab oma furnud wälja, rääkis ta sügawas mõttes. Oma seltsimeestest nägin ma mõnegi tuttawa näo, aga oma kaitsjat waimu ei leidnud ma kusagilt. Wistist on ta surmast peasenud. — Minu mehed uskusiwad ju, et tema eest kõik õnnetus põgeneb — kuidas wõis ta ise siis selle saatuse osaliseks saada? Oh kui ta weel elaks, kui ma tema weel ülesse leiaks — ma tahaksin teda auustada kui jumalust, ma tahaksin teda enesele wõita — tema peaks mu wõidu pärg olema, millega ma ennast kroonida tahan lasta.

Ta pidas häliste kinni ja jäi seisma. Ta filmad oliwad sinna tulekumasse juhtunud, mis ta ees pilwedeni kerkis ja neile wirwendawat punast paistust andis.

— Mis see tähendab? Minu isa linna ees nii suur tuli? Mis pidu peetakse seal?

Ta kiirustas käiki.

Juba hakkasiwad üfsikud inimesed tule ümber talle filma paistma — ilma et ta mingisuguseid healesid oleks kuulnud. See näitas tõsine, kurblik talitus olema. Minult tule pragisemine kostis ta kõrwu. Ta südamesse asus õnnetuse ette aimamine.

— Matusepidu? küsis ta iseeneselt. Seda wiisi näib ta olema. Aga kelle kaduw teha tehakse siin tuhaks?

Natuse aja järele oli ta ohwri mäel, kus see tuli põles.

— Kelle auuks loidawad need leegid? küsis ta walju healega inimeste sekka astudes.

— Smanta, Smanta! hüüti mitmest küllest forraga. Noormees vaatask imekspannes enese ümber. Mikspärast inimesed tema tuleku üle nii imetlesivad.

— Smanta, ja elad veel, kuulisk ta nüüd ka oma ema healt teiste seast ning kobe astusk üks uhkes rii-des naisterahwas rahwa keskelt nooremehe juurde. Mure ja südamewalu oliwad ta firget keha tuntawalt painutanud.

— Ma elan veel ja olen üsnä terve, rääkis noor-meesk liigutujega, kui aru sai, et ema ja linnarahwas tema pärast nii mures oliwad olnud. Teie olete siis mu mere õnnetusest ka kuulnud? küsis ta.

— Meie oleme sõna saanud, et sina kõige oma laewa ja meestega mere põhja oled läinud, rääkis ta ema, kelle punased silmad nutmisk tunnistasivad. Aga jumalad olgu tänatud, et nad sinugi veel mu wanaduse toeks on jätnud. Ma uskusin juba, et wetewood ka sinu mu käest on kiskunud.

— Mina peasin, kulla eideke, eluga — teised mat-tisk meri kõik oma põhjatumasse hauda. — Aga mis tähendab see õõsine pidu siin — kõik on nii wainne ja mureline, et ma õnnetust pean aimama.

— Boeg, su aimamine on õige.

— Mis on siin siis sündinud?

— See tuli loidak sinu isa mälestuseks.

— Kas minu isa surmud on?

— Ta on tapetud!

— Tapetud! Kes on teda tapnud?

— Üks hirmusk inimene, keda keegi ei tea.

— Millas ja kus kohas on see sündinud?

— Gile õhtu siinsamas kohas.

— Ja keegi ei ole seda näinud?

— Kaks Liivlast töivad sellest linnarahvale teadust.

— Need Liivlased olivad mõerad? Mis otsisivad nemad siia?

— Nad olivad kõigest soost, teine wanem saadik ja teine noormees, wistist ühe wanema poeg, kes sinu isa kõige ta malewaga omale waenlaste wastu appi tahtsiwad kutsuda.

— Ja nemad ei teadnud ka tapmisest midagi?

— Nad olla kuulnud rääkimist, jooksmist, leidnud siis sinu isa surnult maast. Nad tuliwad linna, linna rahwas läks otsima, ei leidnud aga mõrtsukat ega ka surnukoha kusaigilt. Pärast seda leidsin ma ta kodust oma toast.

— Kes ta sinna toonud?

— Seda ei tea keegi.

— Mis wahid ütlewad?

— Nad ei olewat midagi näinud.

— See asi peab järele saama kuulatud ja tapja üles otsitud, et ta werega selle kalli mehe weri saaks maffetud. Wii nüüd, kallis ema, mind isa surnukoha juurde — ma tahan teda weel enne ära põletamist näha.

— Ta keha on juba tuhkl!- wastas ema.

Noormees jäi waitfelt seisma. Warsti sai ta aga oma lohkimise üle wõitu. Ta pühkis paar pisarat filmist, ajas enese sirgetks ning astus siis kustuma tule juurde.

— Loitke, wiimsed leegid, hõõguge, wiimsed söed, rääkis ta pühalikult ja ta heal wärises. Täitke oma kohust, seletage mu kalli isa muldne keha ta suuremata

hingest, kes meist nüüd lahku ja kurwa warju riiki — tonelasse läheb. Ole talle armuline, ja pimeduse ja surma jumal Maana ja lasse ta ruttu oma igawast waiuse wallast wälja pealtilma õnne ja rõõmu sisse tagasi! Üks kuri mõrtsuka käsi on su elu auutumalt lõpetanud, enne kui wägew Taara teda ise sinu käest oleks nõudnud. Mitte palawas tapluses waenlaste wastu, waid ühe solaliku mõrtsuka tapperi all oled sa langenud, kellel sinu wastu kuri nõuu südames oli. Seda teotust tahan mina talle kätte maksa. Peri ih-
 tab were hindu. Ma ei taha enne puhata, kui ma ta üles olen leidnud ja siis peab tema weri maa pinda punastama, ehk muidu ei taha ma enam elada. Rõr-
 ged jumalad, teie kuulete mu teotust, pöörge ära oma pale minult, lükake mind enestest igaweste ära, kui ma oma püha teotust peaksin unustama!

Nii mõnegi kuulja süda wärises.

Tuleleegid lõppesiwad. Hõõgawad sõed jäiwad weel tulise tuha sees särama. Ilm läks pimedaks nagu en-
 negi — noormees seisis weel oma isa tuha ees ja waa-
 tas ükssilmi sinna sisse.

— Siin sinu tuha sees, mu kadunud isa, kustu-
 wad ka wiimsed tulised sõed pea ära, rääkis ta filmi
 kuiwatades, aga minu südames elawad wiha lee-
 gid nii kaua edasi, kuni sinu tapja weri nad seal ära
 kustutab. Ma olin merehädas, õnn oli minuga, ma
 peasin sealt eluga — lootus südames waimustas mind
 kodutee peal, ma lootsin, et sa mind kodu terwitades
 wastu wõtad, nüüd oled sa tuh! — — Sõbrad, kor-
 jake see kallid põrm sin kofku ja matke ta meie wa-
 nemate põrmu kõrwa püha Hiie mulda!

Siini wanem, kes oma seltsimehega ka wanema matusest osa wõtma oli jäänud, astus rahwa hulgast noore Smanta juure, pani käe ta õla peale ja rääkis tugewa, põruwa healega:

— Noormees, walud waikivad ja haawad paranewad. Eröösti ennast, wend, kui rinda ka raske mure muljub. Ma terwitan sind kui Metsapoole noort wanemat. Ma olen neid pisaraid su auusa rahwa silmas näinud, mis sinu pärast nuteti. Sa elad weel, nad saawad sinu ühel healel oma wanemaks tõstma ja sinu walitsuse all wõivad nad õnnelikud olla. Ma olen ilmas kaua elanud, ma tunnen inimesi, ma näen sinu kindlat waimu ja wõin su rahwale õnne soowida, kui nad sinu all tahawad elada.

— Elagu meie noor wanem! hüüdis rahwas.

— Ma tänan teid, sõbrad, rääkis Smanta liikutatud healel rahwa poole. Mitte siin weel otsust teha! Siin on waikne leinamise paik. Wanemaks peab kõige auusam ja waprast meie seast saama — mina olen weel noor ja ei ole mahti saanud tegudega ennast selle auu wääriliseks teenida.

— Metsapoole rahwas, kõneles Siimlane, sa oled õiget auustust oma kadund wanema ja tema poja wastu üles näidanud. Siinsamas just on see paik, kus sa oma wanema walid. Siin puhkab su kadund wanema tolm, selle põrmu juures pead sa oma wanema walima. Siin selle tuha juures pead sa talle töötama truu olla, temaga isamaa eest kui üks mees waenlase wastu wälja astuda ja häil ning kurjail päiwil ta sõna kuulda. Siin kuuleb su töotust see kadunud wanema waim, selle tuhas nüüd weel sõed nii-

sama tulifelt hõõgawad kui enne elades isamaa ja oma rahwa armastus ta südames.

— See mõeras räägib tõsiseid mehe sõnu, wastas üks wana hallpea rahwa hulgast. Meie oleme rõõmsad, et meie wanema poeg jälle meie wanemaks wõib saada. Ma räägin rahwa kogu eest. Nii pea kui wanema surmasõnum maal laiale lagunes, tuliwad wanemad rahwa seast kokku ja nende kogu tõstis ühel healel find, Imanta, meie wanemaks! Seda pidin ma maja tahtmisel sulle teatama. Kui pärast kuulda saime, et wihane meri find ära neelanud, siis kurwastas see meid otsata. Müüd oled ja aga termelt meie keskelt ja meie oleme jälle rõõmsad — ära kurwasta meid kauem, waid ütle, et ja meie isand tahad olla, meie üle rahu ajal kohut mõista ja meid sõja ajal taplusewäljale wiia. Meie oleme kõik walmis tegema, mis ja heaks arwad.

Imanta mõtles wähe aega. Ta oli jügowaste liigutatud.

— Olgu siis, sõbrad, ma tahan teie soowi täita ja wanema auu wastu wõtta.

Rahwas hõiskas rõõmu pärast.

— Ma terwitan find, ja noor wanem, rääkis Liwlane. Sa oled oma rahwa juhatajaks walitud — ja oled weel noor, aga see on ükski niisugune wiga, mis iga päewaga paraneb. Sinu rahwa seas on palju tarfu päid, kes juba hõbekarmalisi juukseid kandwad, need wõiwad sulle nõuu anda, kus seda tarwis.

Imanta oli kaua aega juba rääkijat terawalt filmitsenud. Siis küsis ta:

— Ka sinu pead katwad hõbedased juuksed ja süüsi paistab su silmis nooruse tuli. Kes oled sa, wõeras mees? Ma ei ole sind weel elus ial enne näinud.

— Sa räägid tõtt, ma pole ka sind enne näinud. Aga sinu auuwäärt isa tundsin ma, kelle surnukeha meie siit eest leidfime. Mina ja see noormees siin oleme efimefed, kes selle werise töö peale tuliwad. Sa wõid arvata, mis minu süda sees tundis, kui oma sõpra näha lootes tema eluta keha eest leidfin!

— Oh, nüüd aiman ma, sa oled Aho, Liivi wanem, kellest isa mulle tihti rääkis, ütles Imanta. Ole terve tulemast. Minu majas peab sulle ja su sõbrale wennalik wastuwõtmine osaks saama.

— Sõber, ma pole tulnud lahket wastu wõtmist sinu katuse all otsima; minul on suurem asi. Ma tulen oma rahwa nimel, sind, noor wanem, Liivlastele appi paluma. Üle mere tuliwad raudmehed sinna, kus meie rahwas wagusal wiisil oma hurtfikutes elas. Tormine meri oli nad enesest meie randa sülitanud. Meie wõtsime neid kui külalisi wastu ja kandfime neile kui õnnetumatele kõige paremad sutäied toiduks ette. Nad oliwad aga pahad külalised, kes iga aasta uuesti tagasi tuliwad ja wiimaks meid oma pärismaalt ära ajasiwad. Kus meie majad seisiwad, seal on nüüd nende linn tugewama müüriga kui ma jeda kuskil mujal olen näinud. Ara aetud rahwas hulgub ilma peawarjuta ja näljas ümber ning kus ta aset wõtab, seal peab ta wõeraid orjama. Tule fina oma rahwaga ja aita meid neid kutsumata külalisi ära wõita; muidu peate ka teie lord tema raudkäte all ägama.

— Sõber Liivlane, rääkis Smanta, nii jala pealt ei lähe see. Ma ei taha mitte hundi were jänuga murda ega röövliseltsi wiisil maal rüüstata, ja pead enne selgemalt kõnelema, kuidas see kõik tulnud ja siis peame weel rahwaga nõuu pidama. Täna on juba hilja. Sõda ei tee ma naljaga, aga kui isamaa häbas on ja waenlaste käsi meie priiust tahab kitsendada, siis, wennad, walmistagem tapluse wastu. Priiuse ja isamaa eest on magus surra. Täna, sõbrad, täitkem oma kohut surmu wastu, puhakem õõsi endid päewatöö wäsimusest ja homme kogugem endid nõuupidamisele.

7. Sõmaja Karulas.

Mus sügiline hommik naeratas Mitale wastu, kui see oma filmad lahti tegi ja läbi lahtise ukse wälja waatas. Pilwed oliwad õhukeseks ja harwaks läinud, nii et nad päikese kiiresid finni pidada ei jõudnud. Öösihed wihma ja lastetilgad õue muru peal särasiwad hiilgawates wärwides, lähedal olewat kase metsa ehitas kullakarwaline lehtede kroon ja tuul puhus pehmele üle maa.

Mita tõusis oma kõwast asemelt üles. Ta tundis enese terve ja priske olema. Rõõmsa südamega astus ta wälja, et paremine looduse ilust kosutust

enese rinda hingata. Seesama suur, ääreta meri, mis ta kodu, sinas ka siin tema ees. Ta oli nüüd vaikseks jäänud ning hingas tasase mühinaga. Glawalt tõi see pilt tütarlapsel ta kodu ja omaksed filmade ette.

— Doda ke veel vähe, mu kallid, ma olen warsti jälle teie seas, hüüdis ta õnnelikult. Teie Aita elab ja peab kaua teie keskel veel elama. Ma tahan kohe teie juurde rutata. Nende laenete peale usaldan ma ennast hea meelega — nad kannavad mu koju — koju!

Hurtsiku perenaine oli ilma nägemata ukse läwele astunud ning wahtis luurates, mis tütarlaps teeb. Ta inetu näo peal mängis tige naer, ta filmad waatastiwad neiu peale kui hunt lambatalle peale, kes aasjal rõõmsaste ümber kargab ning murdja lähedust ei ai- magi.

Püüa pööris enese ümber, et oma elupeastjat tänada ja kodu otsima minna. See ei wõinud suur töö olla, sest meri oli siin ja merel teadis ta teed. Ta nägi wanakest ukse lähel.

— Sa mu elu peastja, hüüdis ta oma lapselikus meeles, wõta veel kord mu südame tänu vastu ja siis lahkun ma sinust, et oma kodu üles otsida.

— Sa tahad kodu otsima minna?

— See ei ole mulle raske. Ma olen mere ääres ja merd tunnen ma. Tuul oli loode poolt, ma arwan selle järele, et ta siin pool peab olema.

Ta näitas seal juures üsna õieti põhja poole.

— Sinusugune noor tütarlaps ei wõi üksi nii pikale teele minna, rääkis wanake meelitades. Minu

Kohus on sinu eest ka edespidi hoolt kanda, sest selle tarwis olen ma su oma kunstiga elusse ajanud. Dota weel, ma tahan järele kuulata, kus su kodu on ja siis annan ma sulle teejuhi kaasa, kes sind õigesse kohta wiib. Ütsti ei wõi sa nii pikka teed ette wõtta.

— Kas see tee nii pikk peaks olema?

— Wäga pikk, ma tunnen kahapäewa tee peale kõik kohad mere kaldal niisama hästi kui oma kümme sõrme, ja nende seas ei ole ühtegi Ake nime. Ta peab siis kaugemal, palju kaugemal olema.

— Ka pikem tee ei kohuta mind. Ma ei ole enam laps. Ma ei wõi find, ja hea emake, rohkem wae-wata. Kui sa weel üht head mulle tahad teha, siis anna mulle natuke teha kinnitust, ma tunnen enese wähe nõrga olemat.

— Seda tahtsin ma sult küsima tullagi, kas sa natuke hommiku oodet ei wõta, ütles kawal naine. Dota weel filmapilguke, siis on kõik walmis. Astu nii kauaks tupp, kui ma walmis panen.

Wita täitis tänades kasku.

Söögi muretsemise asemel läks ta aga otse teel lauda peale, kus ta mees magas.

— Anno, hüüdis ta tasakeste magajale ja raputas teda mitu korda, kuni see filmad lahti löi.

— Mis sul on? küsis ta.

— Tüdruk tahab ära minna.

— Seda ta ei tohi teha.

— Aga wägivalda ei wõi ma nüüd weel tar-witada.

— Kus siis su kiidetud kawalus on?

— See on ka asjata.

— Ah, seda tulid ja mulle ütleva!

— Ma tulin kind üles ajama.

— Mis mina's pean tegema?

— Ma lubasin talle kodusaatja ühes anda, ja ma mõtlesin sinu peale. Sa tead ju, mis temaga teha on. Sa rääkisid tihti ühest wanast kindlast majast Karulas või Karulaanes — ja tead, mis ma mõtlen.

— Selle juures ei ole sul waja mind õpetada.

— See ei ole muud kui paljas hea nõuu andmine minu poolt, seletas wanake lepitades.

— Pea teda veel kinni — ma tahan puhata enne kui minna wõin.

— Mina pean asja seda paremaks, mida rutemine ta ära saab tehtud. Ma kardan, et wähest midagi wähele wõib tulla, mis meie nõuu tühjaks teeb, kui meie ei rutta.

— Mis siia wähele wõib siis tulla?

— Ma usun, et need mehed, kes ta siia tõiwad ja ise Metsapooles wanema juurde ruttasiwad, sealt tagasi pöördes meie juurde tulewad ning teda ühes nõuawad. Noorem nendest, weel üsna kollanokk, näis tema elu pärast wäga mures olema — kena neiuke on wist ta südamesse surnuist peast armastuse tule leegitsema pannud — seda nägu näitas ta olema. Ja niisugune narr teeb kõik, mis wõib, ja tal on wistist suur wõimus. Minu arwamise järele pidi ta kas üks noor wanem ise ehk wähemalt mõni wanema sugust poisike olema. Pealegi on sul waja rutata, et piiskopi juurde saad. Sa tead, see mees maksab hästi, kui sõnum hilja ei tule. Sõjaplaan on kindel, Siimlaseb kogu-

wad juure wäe koku. Rutta, rutta, kui paremad päewad tulewad, siis on aega puhata küllalt.

Sellega läks naine maha, tõi aidast piima, wõid ja leiba ning sammus toa poole.

Mita istus sügawas mõttes lahtise ukse juures. Tal oliwad aruldased mõtted — ta süda läks rahunumaks, kui tema heategija nõnda kaua ära jäi. Juba pidas ta nõuu, minema hakata, ilma et wanakesele sellest midagi oleks lausunud. Aga nüüd tuli ta juba.

— Wõta nüüd kätte ja söö kõht ilusaste täis — tee peal wahest ei saa ja enam midagi. Mul läks rohkem aega kui arwasin. Kohe aga tuleb ka sinu saatja, kes sind koju wiib.

— Ma lähen üksi, vastas neiu pool kartes. Ma ei eksi mitte ära. Wahest saan mõne laewa peale, kes mind koju wiib.

— Kumal lapsuke, kus on fiin laewad, kes sind koju wiivad? Sa pead maad mööda minema ja seal ei tunne ega tea ja teed. Ole aga üsna mureta, warsti oled sa kodus omaste seltsis!

Mita jäi rahulikumaks — ta sõi isuga ja tänas selle eest oma inetumat heategijat südamest.

Warsti selle järele tuli üks wanadlane mees tuppa. Ta waatas terawalt neiu otsa. Ta waade oli luuraw, silmad torkawad, Mita waatas hirmuga tema peale.

— Kas sina oled Mita, see Ake torni tulenäitaja? küsis ta kareda healega.

Neiu vastas jaaga.

Siis tule minuga, ma juhatan su koju.

— Oh kui head inimesed teie olete! rääkis neiuke

ja noomis ennast omas südames selle eest, et ta nii suure umbusaldusega nende vastu oli. Aga see umbusaldus ei tahtnud kaduda, waid ärkas ilma tahtmata jälle uuesti üles, nii pea kui ta oma filmad ülesse tõstis.

Kumalus, mõtles ta need inimesed mõtlewad minuga hästi teha. Näost ei wõi weel inimese südamesse näha. Näota loore all on tihti kaunis tuum warjul.

Ta lahkus südamliku tänuga wanakesest ja läks oma teejuhataja seltsis minema. Suest wälja saades armas ta selja taga lühikese naeru kuulma, mis teda kohutab. Ta waatas tagasi. Wanamoori polnud kuskiil näha, kes wõis seal naerda? See oli tühi ojupilt — olemata kumin kõrwades! trööstis ta ennast.

Nad astusiwad wait olles mere kallast mööda sinna poole, kus ta oma kodu armas olema. Aga warsti pööris nende tee maa poole metsa sisse.

Mita waatas mere poole. Tal tuliwad niisugused mõtted, nagu ei peaks ta sinist weepeeglit enam nägema, ning imelik kartus segatud haledusega asus ta hingesse.

— Kas see tee ei wii meid merest liig kaugele kõrwale? julges ta küsida.

— Mere kallast mööda ei saa meie edasi, seal on määratumad tuisuliiva kõrbed, põhjatunud sood ja suured jõed ees, mis meie edasijaamist wõimatumaks teewad.

Mita oli küll kuulnud, et mere äärt mööda üles Pärnu jõeni ja alla uue Riia linnani käidawat, aga ta ei julgenud ometi waidlema hakata. Mis põhjust oli tal ka oma heategijaga sõnu wahetama hakata,

kes ju tema pärast wälja oli tulnud, et teda ta koju wiia!

Mida kauem nad käiswad, seda suuremaks läks mets nende ümber. Nita ilma tundmise järele pidiwad nad küll kaugele hommiku poole kalduma. Kui wiimaks käidaw tee koguni otsa lõppis, pimedus kätte jõudis ning tee ikka veel sügawamasse metsa sisse hommiku poole wiis, küsis ta kartlikult:

— Kas meie ikka õiget teed läheme?

— Nõõrilt õiget teed, oli lühike vastus ja jälle walitses waius.

Õhtut wastu oli ilm pilwe läinud ja öö jäi kott pimedaks. Müüd ei wõinud noor tütarlaps enam otsust anda, kuhu poole nad sammusiwad. Tuul ülewal metsa ladwal kohises kohutawa mühinaga, tee jalge all oli märg ja libe ning wäsimus kippus kallale. Wait olles ning aralt astus Nita oma teejuhataja järele.

Kui kaua nad nõnda mööda pimedat metsa alust oliwad kõndinud, seda ei wõinud wäsinud piiga arwata. Oh kui hea meelega oleks ta puhata tahtnud, aga ta ei wõinud ju oma seltsimehest maha jääda! Ja kus pidi ta siin ka puhkama? Oh millal lõpeb küll see kole mets!

Säliste kostis kole röökimine ta kõrwu. Ta ehmatas kangeste ära.

— Meie saame warsti metsast wälja, rääkis ta teejuht. Edasi ei wõi meie täna küll enam jõuda, waid peame siia ödmajale jääma ja ennast wälja puhkama.

Keegi ei wõinud röömsam olla, kui Nita, kes ometi lord sooja tuppä lootis saada, kus oma wäsinud jalgu

puhata mõis ning liikmeid unehõlmas karastada. Pealegi oli pimedas metsas all ka väga kardetaw ja kole kää, kus metsalised iga filmapiik oma küüni ja hambaid nende elu järele wälja mõiswad sirutada.

Õo oli natuke selgemaks läinud. Sellest arwas Mita, et nad lagedale jõudnud. Näha ei wõinud ta omeltigi midagi. Nii pime oli õo.

Ühe suure musta aga mitte kõrge kogu ees jäi ta teejuhtija seisma. See oli kõrge aid ehk müür — pimeduse pärast ei wõinud ta filmad wahet teha. Natuke aega kolistas ta seal, siis läks tee nende eest lahti ja nad astusiwad sisse. Mitale oli see küll natuke imeelik, et tema teejuht siin nagu oma kodus kõik teed teadis ning peremehe moodi sisse astus, aga ta oli liig noor ja tundmata selle tarwis, et sellest midagi paha oleks mõistnud arwata. Aga ta oli ju ka enast selleski arwamises petnud. Tema juhtija pani ukse, kust nad sisse tulnud, jälle kinni, ning ütles siis:

— Dota siin, ma pean majarahwale teatama, et meie siin õomaja tahame.

Siis kadus ta pimeduse sisse ära.

Raua ootas waene tüdruk külma õo sees, enne kui jälle jala astumisi kuulis. Üks kogu tuli tema poole — see ei olnud mitte ta teejuht, see oli üks naisterahwas — ta tundis seda ta käigust.

— Wderas, kus sa oled? küsis üks naisterahwas heal.

— Siin, andis Mita wastuseks.

— Tule siis mu järele!

Sõnalausumata astus Mita ta järel ühe pika titsa

käigi sisse, nagu ta seda pimeas õhuliikumisest ära tundis.

Jälle kajas endine hirmus rõõkimine kohkunud tütarlapse kõrvu, aga see kord üsna ligidal. Ta hakkas värisema.

Mis tähendas see hirmus heal — kust ta tuli?

Ühe pool pimeada maevalise raswaküünlaga valgustatud toa üks läks lahti, naisterahvas laskis teda ees sisse astuda ning läks ise järele. Veel mitmest toast ja keldri farnasest ruumist wiis nende tee neid läbi. Siis wiimaks jäi ta juht seisma ja ütles ühe maevalise aseme peale näidates:

— Siin on su magamise ase! Tahad sa ka süia?

— Mul ei ole praegu mitte söögi isu.

Sõnalausumata läks küsija uksest välja ja jättis Mita üksi. Keegi elaw hing ei näidanud ennast enam.

Wäsimus wõitis kõik teised tundmused. Ta heitis asemele ja jäi raskeste magama.

Tema teejuht ei jäänud aga mitte sinna. Ta rääkis väljas selle naisterahwaga, kes Mita siia toledasse majasse toonud.

— Kus majawaht on?

— Söödab loomi.

— Lase ta mulle kohe ratsa hobune walmis panna ja siia tuua. Ma pean weel välja sõitma.

— Mii hilja?

— Minu aeg ei luba kauem wiivitada.

— Ja see noor tüdruk jääb siia?

— See jääb siia. Oma eluga wastate teie kahekesi selle eest, kui teda enam siin ei peaks olema, kui ma tagasi tulen. Pea seda meeles!

Naine läks sõnalausumata ära. Natukese aja pärast tuli lauda poolt üks lombakas mehe kogu hobusega maja ette. Dotaja astus selga. Hobuse tooja saatis teda õue väravani, kiskus selle lahti, laskis ratsamehe läbi ja tahtis siis jälle kinni panema hakata.

— Pea veel! rääkis Anno. Pane tähele, mis ma sulle ütlen. Kas sa oled juba seda tüdrukut näinud, keda ma siia tõin.

Lombak saatja raputas pead ja ümises järsku paar korda.

— Sest pole wiga. Saad teda ka pärast näha. Aga ma ütlen sulle, pea teda wahi all. Tema kadumist maksjad oma peaga. Et asi julgem oleks, lase loomad lahti — keegi ei pea kutsumata fisse ega lubamata wälja saama. Mõistad?

Rõhataw ümin oli wastus.

Ratjanik kadus õöpimeduses metsa wahela. Waht pani wärawa kõwasti kinni ning lombakas siis majade poole, mille ümber veel üks teine aid oli. Ka selle wärawa pani ta oma salamärkidega kinni.

Natukese aja pärast tegiwad lahti lastud metsalised õue peal hirmust kára.

Mita magas raskesti. Ta ei kuulnud sellest midagi.

Lombakas mees ja naine istusiwad kahelgi ühes weikses toas. Peerg walgustas seda ruumi.

— Anno on Mko tütre meie kätte toonud.

Mees tegi suured filmad ja küsiwa näo.

— See on tõsi, nõnda rääkis Anno ise.

Lombaka mehe nägu läks wihaseks — ta filmad wälkusiwad.

— Juba 14 surwet ei ole sa enam kõneleunud —

See on pikk aeg — ja nüüd on sul kurjategija tütar läes.

Lombakas wanamees tampis rusikaga põlme otsa ja ümises siis lühikesi heali, millest üksti naine aru näis saama.

8. Näljased karud.

Wana käigewa ukse käimine äratas Mita unest üles. Ta oli teekäimise wäsimusest ennast kindla une läbi hästi wälja puhanud. Silmi lahti lüües ja enese ümber waadates, nägi ta üht lombakat wanadlast meest oma weikses magamise ruumis ümber longerdama.

Ruttu tõusis ta asemelt üles, seadis oma riided korda ning waatas uksest wälja. Ilm oli juba kaunis walgeks läinud. Nüüd wõis jälle reifima hakata. Ometi kord nii kaugel, et põksuw süda kaua enam ei pidanud ootama.

Kas minu seltsimees juba ülewal on? küsis ta lombaka mehe läest.

See waatas uudishimulikult neiu otsa. Ta waade oli aga nii iseäralik ja ta kuimetanud näo peal liikus metslik naer, et Mital wärin südamest läbi käis. Tema õhuke, aga siiski suur kongis nina, ta weikesed wilbakad filmad ja kõrged looga sarnased pifa ja paksu karwadega kulmud ning lai suu tuletasiwad neiuile elawalt kulli meelde, kes oma küünte wahel siplewa ka-

napoja otsa waatab. Wanaduse poolest wõis ta kaugele üle poole eluea olla, mis ka ta harm, halli karwadega segatud habe tunnistas.

Aita ei wõinud kauem ta otsa waadata. Ta süda läks rahutumaks, ta hakkas neid torikuid filmi, seda wastumeelt nägu kartma. Ta ei mõistnud seda enesele ära seletada, kuidas kõik need inimeste näod talle nii hirmsad oliwad, keda ta oma mereõnnetusest saadik tundma oli õppinud. Kui hea meelega oleks ta nende seast kaugele põgenenud ning läbi põliste laante omale teed koju otsinud! Ja ometigi ei olnud tal asja neid karta. Mis oli ta neile kurja teinud! Aga sellegipärast rääkis ta süda lähenewa õnnetuse tumedast ette aimamisest.

Lombakas mees oli talle hommiku ooteks natuke kehakinnitust toonud ja siis jälle ära läinud. Neiu küsimuse peale ei olnud ta mingit wastust annud. Miks-pärast ta seda ei teinud?

Imestades waatas tütarlaps ta järele. Ta ei oleks küll tema toidusse puutunud, aga ta tundis pigistawat nälga, sest kodust lahkumisest saadik oli ta kõigis üks ainuke kord söönud. Nüüd maitses kuiwanud leib ja kuiwatatud kalad talle väga hästi. Nälg oli ka siin kõige parem kook.

Peale suurukse wõtmist tahtis ta oma toakesest wälja minna, aga leidis uksse kinni. Ta lükkas tugewamalt — see ei läinud lahti. Ta katsus mitu korda, see ei annud ikka järele ega nihkunud paigast.

Ilma tahtmata läis kartlik aim temast läbi: Ma olen wangis!

Aga ei, see ei wõinud olla. See üks siin ei ole

mitte finni pandud, mis tarwis, ehk kes oleks seda ka teinud! Mitte kõige vähemgi eksitus nende wastumeelt inimeste wastu ei waewanud ta südametunnistust, mis eest pidiwad need teda siis kimbutama? Wahest puhkab mu teejuhataja weel oma reisi wäsimust ja sellepärast pean ma weel ootama.

Need olivad Mita mõtted ja ta ootas ka weel. Aga kõik jäi wait ja wagaks kui ennegi. Ta süda läks rahutumaks, ehk ta küll kõik lohutawad mõtted enesest eemale tahtis peletada. Kartus ei kadunud enam, waid kaswis iga uue filmapilguga suuremaks.

Ta hakkas uueste ukse kallal oma jõudu katsuma. Siit pidi ta wälja saama, siia tumedasse tuppa ei tohtinud ta kauemaks jääda. Kodu ootas ema ja õde teda surma kartuses — ta pidi neid trööstima, pidi neile oma suuga ütleva, et ta weel elab — ja ta pidi ka teada saama, kas see noor laewamees, kellele ta oma mõla peastmises wastu saatnud, weel elawate seas on. Kust pidi ta siin neid teateid saama, kes pidi talle siin wastama?

— Ei, ei wälja pean ma siit saama! hüüdis ta ahastades ja tõukas siis kõigest jõuust wasta ust. Ta hõiskas pea rõõmu pärast. See andis järele, nihkus paigast ning lastis päewawalget läbi poista. Weel mõni hea hoop oma keha raskusega, ja tee oli lahti.

Ta leidis ennast ühes teises ruumis — ka see oli pool pime, ainult ühe weikse augu läbi ukse sees paistis walguis fiske. Selle ukse lahti tegemine läks kergemalt, ja ta oli wäljas puhta õhu sees.

Tema ümber oli kõrge wall ja selle peal weel kõrge puust aid. Walli wahel seiswad kolm wiletsat maja

kest paksu puhmaste varjul. Rõik olid wanad näotumad nagu see, kus sees tema olnud. Üle walli paistis ümber- ringi suur mets ta filmi, lagedat kohta ei näinud ta kuskil.

Ta laskis filmad ruttu ringi käia. Ühteinustki inimese hinge polnud näha. Pidi ta neid otsima minema?

Ei, ei, ta ei tahtnud neid näha — ta kartis neid. Ruttu lendas tal hea mõte läbi pea.

— Ma katsun aga siit aiaist läbi saada — ja olen ma kord metsas, siis olen ma neist lahti! Mis juhatajat mul tarwis on? Ma leian isegi koju teed! Neil inimestel ei wõi minuga tõeste häid mõtteid olla, ega nad ilma asjata nii hirmsad mulle ette ei tule. Önn, ole minuga — ma katsun ennast peasta ja kui see korda läheb, leian ma oma kodused üles ja saan teatust oma laewamehe üle. Sumalad, olge mu abiks!

Ettevaatlikult, et teda keegi ei peaks nägema, läks ta noorte sarapuu põõsaste varjus walli wärawa poole ning sai wiimaks ka sinna, ilma et kedagit hinge oleks näinud. S lus lootuse koit loitis ta südames, kui ta kõigist nägemata wärawa all seisis.

Lahti tegemine oli kunstlik ja raske. Aga mis ei lähe priiuse ihaldajal korda? Ta tahtis jälle hõifata, kui teinepool rasket wärawat lahti läks. Ruttu astus ta üle läwe ja tahtis wärawat oma tagast kinni tõmmata, kui talle häkiste kaks suurt karu wastu kar- gasiwad ja teda kinni tahtsiwad haarata. Ehmatuse pärast karjatades sai ta weel ennast wärawa taha peasta ja seda metsaliste eest kinni lüüa, kes walli taha kaapi- ma ja urisema jäiwad.

See oli uus ehmatuse waesele piigale. Wäljapea-

femise tee seisis kinni — ta wahtijad oliwad näljased metsalised, kes armuta iga inimese lõhki kisuwad, kui aga nende küüsi sattub.

Nüüd ta aimas, mis eilne röökimine tähendanud. Ka praegu rööfikiwad nad kinni pandud wärawa taga niisama.

Siia ei wõinud ta kauem jääda, siin pidi teda warsti nähtama sest karud tegiwad koledat kära. Aga üks tee pidi ikka siit wälja wiima, sest eile õhtu oli ta ju sisse tulnud, ilma et ühtegi karu näha oleks olnud. Kus oli see tee?

Weel ei olnud kõik lootused kadunud. Kõik oli wagusi, wist polnud keegi teda näinud. Nüüd wõis ta weel õnne katsuda. Selle juures ei wõinud ta enam kabe wahel olla, et ta wangi oli sattunud. Mis pärast, seda ei mõistnud ta arwata — aga ta oli palju juttusid niisugustest majadest sügawa metsade sees kuulnud, kuhu inimesi wangi wõetakse ehk koguni ka ära tapetakse. Need tuliwad talle nüüd hulga kaupa meelde ja andsiwad ta jalgadele nagu tiiwad külge. Murehädast oli ta peasenud, ja siit mitte enam! See näitas talle wõimata olewat, et saatus temaga nii wali wõiks olla.

Ruttu oli ta ühte kohta walli peale roninud, mis põõsastega ära warjatud oli ning kust kaugele üle walli wõis näha. Wälgu kiirusel lendasiwad ta silmad sinna ja tänna — aga mis ta nägi, pani ta kookuma: Walli ümber oli weel teine wall kõrge aiaga, esimesest, õueaiast sammu 50—100 kangel ning selle wahel kõndisiwad karud ühest paigast teise, nõnda et majad nendest täieste ümber oliwad piiratud. Ta

nägi ära, et põgenemine siit täitsa võimata oli. Iga hulljulget katses ta oma eluga maksnud. Nende vihaste ja näljutatud metsaliste küüsi ei võinud keegi peaseada, kes oma jala nende riiki julges panna.

Paikud pisarad purtskasiwad õnnetumale filmi ja weeresiwad ta kahwatanud palgeid mööda ojana alla. Ta oli wang, nüüd tundis ta seda selgeste.

Tema haleda õhkamise sekka kõlas kole naer, mis ta veel rohkem ära ehmatas. Ta waatas kohkudes enese ümber ning nägi lombakat wanameest enese selja taga. Oh kui hirmus oli nüüd ta inetu nägu neiu meelest.

— Lase mind siit wälja! palus neiu nuttes. Ma ei ole midagi kurja teinud! Mu ema sureb mure pärast kodu ära ja mu õde nutab enese pimedaks. Miks pärast hoiate teie mind siin kinni?

Lombakas wanake ei wastanud midagi, waid näitas peaga selle maja poole, kust neiu wälja tulnud.

Neiu mõdistis, mis see tumm tähendus tahtis ütelda. Ta pidi oma wangimajasse tagasi.

— Lase mind wälja, kallid mees, palus ta uuesti ja langes lombaka ette põlwili maha. Mis kasu on sul kolme inimese hinge piinast, kellel raha ega wara ei ole, keda armastuse tugew side ühte seob? Tahad sa seda toore käega katki kiskuda, mis jumalad ise on pühaks teinud? Nemad nuhtlewad kurjust ja tagedust raskest. Kes neid wihastawad, seda puutuwad nende hirmsad wihanooled häwitusega. Sina oled inimene ja su rinnus elab inimese süda, ära tee seda kiwits! Lase külm jää koor tema ümbert sulada, heida armu minu peale ja lase mind siit, hirmsast wangist wälja.

Sa näed ju isegi, et ma nõder naisterahwas olen, kes kurja kurjaga ei jõua tasuda, waid kes hea tegude ja halastuse järele jänuneb — lase mind minna!

Lombaka wahi filmist paistis kaastundmine, aga ainult lühikeseks ajaks. Ta waates mängis jälle südameta, kole naeratus, mis palujat weel rohkem wärisema pani. Ta tõukas paar lühikest rõhetust oma suust ning tõmbas walju käega neiu maast üles ja lükkas ta ees sinna majakese poole, kus ta oma esimese öö maganud. Ta nägu oli wihaseks läinud, ta ajas oma suu lahti, näitas sinna sisse ja tõstis siis rusika ähwardades Mita pea kohta.

— Ta on ilma keeleta! hüüdis kohkunud neiu oma poolpimedas wangihurtstikus. Ja sellepärast on ta kõigi inimeste wastu ilma südameta, et temale nii suurt ülekohut on tehtud. Aga teie õiged jumalad, kas olen mina sellest süüdlane, et ma inimeste õeluse ja tigeduse pärast pean kannatama!

Emma, Linda, laewamees, kui teie seda teate, siis peastaksite minu siit hirmsast mõrtsuka pesast! Oh mu õnnetu, tundew süda, lõpeta oma tuksumine ja pea, kaota mõtte ja mälestuse wõim, et ma oma õnnetust nii ta täies suuruses ei tunneks!

9. Sõja nõuu.

Teisel hommikul kogusivad rahwa seast wälja walitud mehed Metsapoole Hiimäele kokku, kus wanast saadik põlise Taara tamme all, kus nüüd ka kadunud wanema tuhk puhkas, nõuupidamised ja kooskäimised ära saiwad peetud. See tamm seisis uhkelt ja liikumata noorte sarapuude keskel nagu suur haljas lehemaja. Tema kroon oli weel roheline, ehk kõik metsad ümberringi oma leherohilise kollaka wärwiga oliwad wahetanud ja nüüd päikese paistel pea kullahiilguses särasiwad. Noor wanem Smanta wõttis tema all rohilise sambla trooni peal aset ja tema ümber istusiwad poolringis rahwa wanemad. Ka mõlemad Liivi würestid oliwad koosolekul. Noorem neist istus Smanta paremale poole ja wanem jäi püsti seisma.

— Bennaste Liivlaste wanem ja Liivi rahwa saadik, rääkis Smanta tugewa healega, ja oled meid tulnud oma rahwale appi kutsuma, selle wõimust teie suureks peate. Eile õhtu ei wõinud mina weel aru anda, täna on minu rahwa auusamad liikmed siia kokku tulnud, et selle üle otjust teha, mis tark ja õige. Meie peame asja hoolega järele kaaluma, kas wõime waenlasele sõjaoada tapeluse kuulutajaks saata. Kui kasu, mis sõja läbi saab, selle juures walatud werd ja waewa ära ei maksa, siis on kõlbmata tegu, tapeluse teed tallama hakata. Enne kui minu sõjasarw läbi metsade kõlab ja waprad wõitlejad kokku kutsub,

Kes wiiuise weretilgani waenlase wastu sõdiwad, kõnele meile, kuidas tuliwad wõerad teie juurde ja kuidas tekkis täli teie wahel?

— Metsapoole wanem, walus on mu südamele rahwa hirmsast hädaft kõneleda, mis päewal mu hinge wärisema paneb ja öösel mind unenägudes kohutab. Mul on weel kõik nii selgeste filmade ees, nagu oleks see eile sündinud. Meie rahwas pidas rõõmust Taara pidu kallil sume ööl. Mäe kinkudelt sõrasiwad rõõmupüha tuled ja orgudest tõusis noorte inimeste rõõmus lauluheal ja tantu kahin ülesse. Korraga läis hirmus maruhoog õhust läbi ja kustutas pidutuled ära. Ohmatanud rahwas põgenes lähematesse majadesse. Maru mässas kange wihaga maal ja merel, wälk sõhwas risti ja põigeti läbi õhu ning heitis oma tuld mere kõige sügawamatesse kohtadesse, kuhu päikese kiiredgi enam ligi ei ulata. Lained tõusiwad pilwedeni ja pilwed langesiwad laineteni. Metsapuud painutasiwad selle tormi ees oma sadade aastaseid tüwesiid ning langesiwad pragisedes maha. Lained lõiwad üle kalda kalameeste majad kokku ja kandsiwad nad meresse. Naised ja lapsed nutsiwad külma täes ja palusiwad warju, isad näitasiwad wait olles mere poole, kus nende wanemate elumajada tükid lainete sees tantsiwad. Maa wärises jalgade all, mäed kõlusiwad, pilwede wesi uhtus nad mullast puhtaks ja täitis orud weega. Armu paludes tõstsiwad inimesed käed taewa poole — nad waesed ei teadnud, et head jumalad selle maru sees meie wabaduse eest wõitlesiwad. Wastu hommikut hakkasiwad lained weiksemaks jääma ja tuul järele andma ning kaldasse kostsiwad

merelt haledad appihüüdmised. Noore päikese kuldkiired lasksiwad lainete wahel üht suurrt maja näha, kus riietes mehed tormiga heitlesiwad. Meie lasksime hulga paatijid merde ja noored mehed, kes mere marudega harjunud, sõudsiwad hädalisi peastma. Ka mina olin peastjate seas. Sel korral ei katnud minu pead weel mitte murelumi. Lainete wägedest tugewa käega läbi tõmmates saime maja juurde, see oli laew. Warsti oliwad õnnetumad paatidesse ja kaldasse toodud. Meie juures leidsiwad nad lahket wastuwõtmist kui kõige paremad sõbrad, sest nende ahastus käis meile südamesse, ehk meie küll nende keelest aru ei saanud — nende näod ütlesiwad seda. Ka nende laewa parandasiwad Liimi mehed ära ning paarikümne päewa järele tõmbasiwad nad purjed üles ja sõitsiwad selle lootusega minema, et nad meid jälle waatama tulewad. —

Suwed wahetasiwad talwedega ja igal wiljalõikuse ajal tõi laew uued wõerad meie maale. Kord astus nendega üks imelikus riides mees meie randa, ja kes meie sekka elama tahtis jääda ning meile wõeramaa tarkust õpetada. Meie olime selle üle südamest rõõmsjad. Ma wõtsin ta oma majasse ja söötfin teda kõige parema toiduga. Ta oli wainne mees, tasefise kõne ja armsa näoga ning õppis hoolega meie rahwa keelt.

Uga siis, kui ta meie keelt mõistis, nägin ma ehmatusegu, et madu oma põues olin hoidnud. Ta hakkas meie kumbeid, meie usku ja meie jumalaidki teotama. Need ei olla mitte jumalad, waid wõimetumad olemata asjad.

Wõeras mees, ütlesin mina temale, ära räägi sõnu,

millede üle ja aru ei jõua anda. Tõsta oma filmad taewa poole! Ta läib suwel ja talwel kõik päewad otša oma rada ja saadab ilmale ilu, walgust, õnne ja sigidust, ta on igaweste elawa jumaluse film. Kääna oma kõrwad tormi poole, mis metsa puud maha murab ja mereweed põhjani käima paneb; see on selle jumaluse hingamine. Põrutawa kõu ja pitse tulekirja läbi annab ta inimestele oma käskusid teada ja iga aasta aeg on tema headuse uus ilmutus inimeste wastu ning ta tugewuse ja taewaliku wõimuse näitamine, et ta kõik võib teha, mis aga tahab. Kuidas on ta siis surnud? Sina räägid ühest Jumalast, keda inimesed ära tapnud, ja kes praegugi weel elada ja üle kõigi walitseda. Mees, su sõnad on segased, ma ei mõista neid. Muusta oma surnud inimest, aga ärgu teotagu su keel meie elawaid armulisi jumalaid!"

Selle peale lahkus wanamees wihaga minu majast. Ta läks rahwa sekka, rääkis rahwale oma mõistmata sõnu ja sõimas meie jumalaid kurjeks waimudeks. Rahwas sai wihaseks, wiis ta pühale hiiemäele ning tahtis ta jumalatele ära ohwerdada. Mina astusin ta elu eest wälja.

Ärge walage wõera werd, ta on meie külaline, waigistasin mina rahwast. Ta on meie jumalaid teotanud ja need saawad ise teda nuhtlema, kui tarwis arwawad olema. Paremi nutke tema pärast, sest tema Jumal on surnud, meie jumalad elawad aga igawestel!

See kustutas rahwa wiha. Ta oli jälle meie külaline nagu ennegi ja kui ta meile oma Jumalast rääkima tahtis hakata, siis laulsiwad meie noorikud ja neiud:

Baene mõeras wennikene
Mure muljub meie meelta,
Et on surnud sinu Jumal,
Surnud sinu kangem käsi,
Sinu rahwa rõõmustaja —
Aga meie jumalused,
Tugewamad taemalised
Glamad meil igaweste,
Igawest meid õnnistawad.

Remadise päikese soojad kiired lõhkusiwad walge lumeteki maalt ja jääkaane merelt, ning wanakese juurde tuliwad weel teised mõerad mehed, kes lahke näoga meie randa astusiwad, aga warsti inimeste sekka kadusiwad ja neile oma usku õpetasiwad. Jälle läks rahwas wihaseks ning nende elu seisis kaalu peal. Jälle pidin mina teda waigistama:

Urge walage mõeraste werd. Naised armastawad juttusiwad kuulda ja lapsed rõõmustawad nende üle, on nad suureks saanud, siis naerawad nad oma rumalust. Saatke nad parem maalt wälja — meil on enestelgi muinasjuttusiwad, mida ise oma lastele mõistame kõneleda.

Wanemad inimesed nimetasiwad mu nõuu targaks. Aga enne kui niikaugele saime, tuliwad naabrid Leebulased meie maale, laastasiwad ja rüüstasiwad linnad ja külad paljaks ning mõeraste abiga ajasime nad maalt wälja. Siis ütlesiwad mõerad:

„Teie linnad ei ole waenlaste wastu mitte kindlad. Meie tahame kindlad kantsid teile ehitada, aga selle eest peate meid lubama seal sees elada.“

Meile anti pika nõuupidamise ja vastuwaidlemise järele luba.

Uuel juwel tulivad uued wõerad, ehitatiwad Düüna kaldale kaks kindlat kiviikantši ja jäiwad sinna elama. Meie wõerast wanakest hiiüdsiwad nad meie maawalitsejaks, keda üks kauge wõeramaa suur preester meie ülemaks wanemaks pannud. Seal astusin ma oma sõbra Matsoga rahwa eest wõeraste wastu wälja. Meie mõlemate kannatus oli lõpnu.

Meil ei ole teie wüürsti waja, keda üks tundmata preester ametisse seadinud. Ratsuge, et kohe siit minema saate. Kui hea sõna ei aita, siis peab meie rahwa mõõk teie werd jooma.

Uga nende muinasjutud oma surnud inimesest ja wee pähepanemisest olid rohkem mõjunud, kui ma mõistsin arwata. Raised oliwad neid tõeste uskuma hakanud, oliwad endid weega lastnud kasta ning tegiwad ka oma mehed hulluks. Sajad healed hiiüdsiwad meie wastu: „Laske meie isa rahus elada!”

— Mehed, hiiüdsin mina, kas teie lapsed olete, et teil isa tarwis on?

Ma walmistasin oma sõpradega tapluse wasta. Wõerad oliwad seda ühe truudusetä mehe Anno läbi kuulda saanud, nad peitsiwad endid metsas põõsaste warju ja koobastesse ning langesiwad salaja meie peale. Minu poegade, mu sõprade weri woolas, ta woolas kättemaksmata. Rahwas oli juba nii kaugele läinud, et meie õnnetuselt rõõnuustas. Sügawas kurbduses oma poja ja sõprade pärast pöörasin ma koju tagasi — aga mis leidsin ma eest! Mu linn oli ära lõhutud, majad maha põletatud, mu naine ja lapsed oli-

wad kadunud — ma olen neid otsinud aga ei ole leidnud — neid ei ole wistist enam. Kaugel oma rajadest Geftlaste maal elasin ma waesuses ja südame walus ning nutsin oma rahwa pimeduse ja enese kahju üle.

Suwed läksiwad talwedeks, talwed suwedeks — mu pea peale kogus wanaduse lumi, aga mu süda põles isamaa armastusest. Ma käisin wõera näol oma isamaal, otsisin omakseid — aga haudadest ei wõinud neid kellegi wägi enam wälja tuua. Ma leidsin oma rahwa wanemd koos nõuu pidamas. Ma astusin nagu minewiku kättemaksja waim nende keskele.

Andke aru selle õnne üle, mis teie oma wanematelt olete pärinud ja mis teie kohus oli oma lastele jätta, ütlesin ma. Andke aru selle osa üle, mis teie tulewatele põlwele olete walmistanud!

Nende palgedelt paistis walus kahetsus. Nad oliwad ära tunnud, kuhu tee neid wiis: alla, alla hukatuse oru poole!

Ma nägin tee ääres ilusaid wilja põldusid, ütlesin ma.

„Wõeraste põllud! kostsiwad nad.

Rammusate weiste ja lammaste karjad sõiwad karjamaal.

„Wõeraste karjad!”

Meie isade linnadest oliwad waremed weel kui kadunud paremate aegade tummad tunnistajad, aga uusi kiwikantsisid nende asemel leidsin ma palju.

„Wõeraste kantsid!”

Ja teie kangelased?

„Nad on langenud, ehk üle mere jaadetud.

Aga sinu poeg, mu kallid noore põlwe sõber?

„Drjab seal lossis!“

„Seal on ka minu tütar!“ rääkis üks teine wänem nuttes. Ka mina nutsin. Ma olin rohkem näinud, kui mu kohkunud süda kartis. Kullast särawate mõrtsukate põldude peal tegiwad need tööd, kes enne oma rahwa wanemad olnud — nende ümber wingus waewajate piits õhus — nad oliwad orjad. —

Ja seda kannatate teie, teie, kes oma pead weel enne ialgi orja wiisi ei ole painutanud. Wisake maha see inetu ike enestest, saatke wälja maalt need mehed, kes teid teie oma maa peal orjuse sisse tallawad — olge mehed, näidake et teil werepoontes weel wapraste wanemate waim elab, kes ialgi oma auu wõera orjamisega ei ole rojastanud. Weel ei ole kõik kadunud, kui ühel meelel wõcraste wastu wälja astume.

Nende sõnade peale wastasiwad koosolejad mulle: „Meie tahame katsuda oma maad peasta. Meie rahwas peab jälle wabaks saama.“

Mina palkusin ennast neile abimeheks. Ma töötasin mennaste G-õstlaste juurest abi tunna, keda ma oma kurwastuse ajal tundma ja auustama olin õppinud, ning tulin sellepärast siia. Smanta, sa noor wanem, tule appi meie rahwale, weel kord tahab ta katsuda ennast peasta, weel kord tahab ta ühel meelel surma põlgamisega wõidelda ja siis — kas waba olla ehk langeda. Uju, wanem, sina ega sinu rahwas ei jää ka mitte puutumata, kui Liivi rahwa lehad külmad ehk tapluse tarwis jõuetumad on.

— Sõda, sõda! hüüdis rahwahulk.

Noor wanem tõusis nüüd üles. Ta palgelt pais-
tis wiha. Ta rääkis fiiski rahuga:

— Sinu rahwa saatus läheb mulle südamesse.
Olgu, meie ihume oma odad wahedaks, otsime mõrt-
sufad üles, enne kui nad meie peale on langenud, lööme
murdjad maha, enne kui nad meie karjad ära on hä-
witanud. Wennad, minge koju kandke see sõnum laiali,
et waenu wanter weeremas on. Enne kui koit päi-
kese ees kustub, kutsub minu sõjafarm teid linna üm-
ber kokku.

Koju tõttawa rahwa silmist hõõgus tume leek, mis
waimustuse wiha ja tapluse lusti ning surma aima-
mist awaldas.

Imanta üffi jäi weel Liivi saadikuga Taara tamme
alla oma wanemate kalmule.

— Nuus sõber, rääkis noorem Liwlane wanemale,
sinu sõnad on mu südamesse ulatanud ja seal magawa
walu haawadesse puutunud. Sinu elu tuletab mulle
mu kurba lapsepõlwe meelde — luba mind enese rin-
nale wajuda ja oma ärdat südant rahuliseks nutta.
Meid on saatuse käsi ühel wiisil wintsutanud — sina
oled oma naise ja lapsed kaotanud, mina aga oma wa-
nemad, wenna ja õed. Ma olen oma sõrmede peal
suwesiid üles lugenud, mis sellest ajast mööda läinud
— neid on kaksteistkümmend.

— Jah, mu noor sõbrake, nii palju on ka minu
õnnetuse suwesiid. See oli hirmus aeg, mil palju,
palju nuttu ja wiletsust meie waitsele moale laiale
külwati. Waene Kaupo, elukibedus on sind wara leid-
nud. Nii sirge noormees oleks nüüd ka minu poeg
pidanud olema, kui ta weel elaks. Tema nimi oli

ta Raupo. Kui ma seda nime kuulsin, siis tegi see kallid nimi sind juba minu meelest armsaks ja ma walisin hulga noorte meeste seas sind omale teeseltõiliseks.

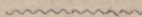
Liigutuse pisaratega lastis noormees enese wana-
tete najale. Smantale näitas, nagu oleksiwad nad
isa ja poeg — nende näos oli palju, mis neid teineteise
sarnasaks tegi.

— Sõbrad, lõneles Smanta soojalt, wõtke ka mind
oma sõbruse ringi. Ka mina mõistan teid, sest rõõwli
käsi on mu kalli isa mult riisunud ja mina olen üksi
— olen teie sarnane ning isamaa armastus kõibab meid
kõiki ühe sidemega.

— Lapsed, rääkis wana, olge sõbrad, käige ühes
meeles teed, seda ei saa teie ial kahetsema.

— Raupo, oleme wennad, ja sina auuwäärt hall-
pea, ole meie isa, wii meid sõtta ehk rahu teele, meie
tuleme kartmata igale poole sulle järele. Sa oled
mu isa sõber, ta waim kuuleb rõõmuga, kui sa tema
asemele astud.

Waikselt, ilma wandeta ja kõrge tõotusetega tegi-
wad kolm meest siin sõbruse lepingut. Siiski oli ta
kindel.

10. Sõbrad — waenlased.

Siwi saadik oli ära läinud ning Raupo weel maha jäänud, sest et Smanta temaga ühes koos tahtis minna ning teejuhatajat tarwitas

— Misjuguse tee walid sa oma malewale? küsis Raupo. Wee wõi maa tee?

— Maa tee. Mere peal wõiks waenlased meid näha. Meie peame jalaja katsuma ta ligidale saada. Kui ta meie nõuu aegsaste teada saab, siis on wähe lootust wõidu peale.

— Saged sõnad. Siis walid sa maa tee mere randa kaudu?

— Ei, otse sügawaid metsi mööda peame edasi liikuma, kuhu ühegi waenlase film luurama ei ulata.

Raupo näis nende sõbra sõnade juures rahutu olewat. Smanta märkas seda ja küsis, miks see teda rahutumaks teha.

— Ma pean rannalt ühe inimese üle teateid saama.

— Rand on väga pikk, tähendas Smanta.

— Paari päewa tee siit alla poole.

— Kas see nii väga tarwiline asi on?

— Minule — jah!

— Kes see inimene on, kelle külge find nii kindel sõpruse side seob, et niisugusel tõsisel ja lühikesel ajal tema peale wõid mõelda?

— Ta on merest wälja toodud.

— Do, viimasel marul saidad palju vapraid mehi nälgase mere ohvriks. Mõtist oli see mõni minu meestest.

— Ta ei ole mitte meesterahvas.

— Mitte meesterahvas. Siis on ta üks naine, üks noor tütarlaps? Kas on ta leitud, elab ta veel? ja kus?

Smanta oli neid sõnu niisuguse elamuslega kõnele- nud, et Liivlane imestades tema otsa vaatama jäi. Tundis ta seda ime piigat?

— Kolm korda on ööpimedus maad warjanud selle ajast saadik, mil ma tema leidisin. Mere lainete nälg oli mõtist täidetud, et nad tema ta weikses loot- sikus kaldasse lastsiwad tulla. Sõber, see oli ilus, imeilus noor piiga, ta nagu paistis kui õhtune hõbe eha, ta juuksed hiilgasiwad kui kõige puhtam koidu küld . . .

— See oli tema . . . ta on peastetud . . . ma mõin teda jälle näha . . . lasse oma kaela ümber hakata, ja kallid noormees, et sa mulle nii rõõmsa sõnumi oled toonud, hüüdis Smanta tormilise rõõmuga Liivlase jutu wahele, kes suure imestusega tema otsa waatas.

— Smanta, rääkis Liivlane, kas sa tundsid seda piigat?

— Ma tunnen teda — ma olen teda üks ainus kord näinud — üks ainus kord, aga ta pilt on praegu mu filmade ees — mu südames. See oli õnnelik filmapilt surma suus, surm näitas mulle magus olema, aga nüüd peab elu veel magusam olema. Head ju-

malad, olge kiidetud, et teie selle ilusa hinge peastite ja lase ja oma kätt pigistada, sõber, nii rõõmsa sõnumi eest.

Liivlane ei annud talle mitte kätt. Ta südames liikus iseäralik leel, mis vihatule jarnaselt hõõgus.

— Sina armastad seda neiukest? küsis ta lämmatatud healega.

— Sõber, ma armastan teda rohkem kui oma usku, kui oma rahvast — oh, ma armastan teda kustumamata leegiga.

— Ka mina olen teda kord näinud ja — ja ma armastan ka teda, rääkis Liivlane wiivitades.

Imanta waatas ehmatades ta otsa.

— Sina armastad ka teda?

— Jah, rohkem kui oma elu.

Imanta tundis, kuidas meri lõi ta päha kofku kogus; ta südamesse lõi torkaw waluhoo. Kellel on rohkem õigust?

— Minu peale on ta armusilmaga waadanud — ma ei wõi seda waadet ialgi ära unustada, sõnas ta kui unistades.

— Minu peale ei ole ta mitte waadanud ja ma usun, et ta enam meie kummagi peale ei waata.

— Su sõnad kohutawad mind. Käägi selgemalt. Meri on ta wälja annud?

— Meri annab furnud wälja!

— Sa nägid teda furnult? Mita oli furnud? hüüdis Imanta walusa ehmatusega.

— Ta oli furnud!

Imanta waatas uurima pilguga oma wastase otsa. Kas ta ei rääkinud wähest seda mitte sellepärast, et

tema teda armastas ning selwiisil neiukest enesele tah-
tis hoida.

— Söber Raupo, sa rääkifid, et sa teda waatama
tahad minna. Igatseb su süda furnud näha?

Raupo wai kis. Ta wõitles iseenesega. Siis üt-
les ta julgeste:

— Ma loodan, et ta weel elusse on äratatud.
Ta oli ilma eluta, aga surnumärkifid ei olnud tal
weel juures. Ta huuled oliwad roosikarwalised, ehk
küll palgedest wiimane puna kadunud; ta külmad käed
ei olnud kanged ja ma usun, et ma weresoone tastaft
tufsumistki tundsin.

— Siis ta elab weel, hõiskas Imanta, siis peab
ta weel elama. Kuhu jätsid tema?

— Ühe wana inetu kalanaise juurde, kes oma tar-
kust kiitis ja teda elusse töötas äratada. Selle juurde
tahtsin ma weel minna ja näha, mis ta korda saatnud.

— Kus on see kalanaine?

— Siit kabe päewa tee allapoole mere ääres.

— Sinna peame minema.

Mõlemad noored mehed jäiwad wait. Nad oliwad
sõbradeks saanud, nüüd seisiwad nad kui wastased,
kui waenlased, kes armastuse pärast ühe noore neiu
wastu noore sõpruse õrnad sidemed pidanud katki
riiskuma.

— Raupo, rääkis Imanta pika wahje aja järele, meie
armastame mõlemad üht tüdrukut, meie südameid ühen-
dab üks armastus — kas peame sellepärast teineteise
waenlaseks saama? Jätame oma armastuse õnne ja
õnnetuse jumalate kätte ja jääme sõpradeks. Annad
sa mulle selle peale oma käe?

— Sõbrus ilma südamega on paljas sõnade kaja ja ei maksa midagi, vastas Raupo.

— Niisugust sõbrust ma ei otsi ega ihalda. Minult truu, ustav südamlis sõbrus on mehe vääriks. Meie mõlemate õnn on ju üks — Mita elu. Oleme siis ühes koos rõõmsad ja õnnelikud, kui ta elusse on jäänud ning kanname ühes koos waluhaawa, mis surm meie südamele löönud.

— Su sõnad on mehe suust tulnud, Imanta ja tunnistavad su tarka pead. Aga tark pea ei lase ennast mitte alati hea südamega ühendada. Mis siis, kui süda kahetseb, mis pea targaste wälja mõtelnud ja suu töötanud?

— Siis ei ole ma väärt neid päitese kiirefid nägema ega seda puhast õhku fiske hingama, mis siin pühhal hiiel metsad kühisevad, kui mina oma antud sõnast peaksin taganema.

„Meesta sõnast sõlmitakse, härga sarwest seotakse.“

— Sina oled teda enne leidnud, minu tundmused on wanemad, ja nõuad rohkem õigust tema peale ja sul on ka selleks õigus, rääkis Raupo. Ma pean walud oma rinda matma ja rahul olema, et ta minu naiseks saab, kui ta weel elab.

— Mina ei taha mitte oma weikest eesõigust tarwitada, kallid Raupo, ja sina ei pea mitte walust rääkima. Sina oled ta surmast peastunud ja seega kaob minu eesõigus. Jääme wendadeks, kes õnne ja õnnestust teineteisega jagavad. Kui üks kolmas — halastamata Maana — weel waele ei ole tulnud ning meie nõuu tühjaks teinud, siis laseme neiu ise otsust teha,

teda ta meist enesele walib. Argem lastem seda weel mitte oma noort sõprust lõhkuda!

— Imanta, su sõnad ei ole mitte enam targad. Mina tunnen sõbruse kõrget hinda — see ei tohi mitte poolitatud olla. Saad sina tema enesele, siis ei jõuaks ma wahest mitte sinu sõber olla, sest süda wõiks lahutust tuua, ja saan mina tema enesele, siis peaksid sina kadefusega minu peale waatama ning mina selle üle rõõmustama, mis sind kurwastab. Ei, see ei sünni sõbruse sekka. Niitaua, kui meil mõlemil ühe tütarlapse peale lootust on, ei saa, ei wõi meie sõbrad olla. Meie ei taha seda püha tundmist ega kallist sõna teotada. See ei kõlba meestele, selleks oleme meie liig uhked.

— Mis peame siis tegema?

— Minu nõuu on see, Imanta, meie kisu me oma uue sõbruse lepingu jälle katki — oleme wõerad teineteisele, nagu ei oleks meie ial weel kokku puutunud. Siis wõib iga üks teha, mis tal meelepärast on, ilma et süda teda seal juures sõbra kohuse pärast waewaks.

— See oleks meie eneste petnine, rääkis Imanta liigutusega. Meie oleme siin pühas paigas minu isaliku sõbra filma all sõpradeks, wendadeks saanud, kui peame endid wõerasteks tegema?

— Sa soowid, et ma selgemalt pean ütleva, mis ma mõtlen? küsis Raupo. Siin on mu käsi! Wõta ta wastu! Tundmataks ei saa meie endid teineteisele teha, sõbrad ei wõi meie olla — oleme siis teineteise wastased, mitte auutumad waenlased, waid auusad wastased, nii kaua kui meid niisugune asi lahutab, mis õiget sõprust keelab.

— Kaupo, sinu mõte teeb mu südamele valu, Aga, et ma paremat ei tea, siis olgu nõnda.

Nad andsiwad sellepeale käed, wahetasiwad oma odad tagasi ja lahkusiwad.

Nad ei olnud enam sõbrad — nad oliwad wasta-
sed, kes teise teed ei küsi.

11. Piiskopi ori.

Päike oli looja minemas, kui üls wanadlane mees
finise metsaudu seest ettemaatlikult ühe mäe peal seiswa
suure maja poole tõttas. Ta silmad käisiwad kärmelt
eneşe ümber ringi, nagu otsiks nad midagi. Paar
korda oli ta seisatama jäänud ja terawaste enese üm-
ber kuulunud, siis astus ta otse mäe künku mööda
üles oma ees seiswa maja poole.

Õhtune waitus walitses selle maja ümber, mis
pealt näha ühe kõrgemast seisusest Liwolase oma pidi
olema. See ei olnud mitte weike talupoja hurtsit
nagu neid metsa wahel jõekaldal hulga wiisi näha oli,
waid suur maja kõrge kiwi aia sees.

Aia taga seisatas mees weel kord, siis astus ta
weiksest kasti wärawast sisse. Toa üks seisus paoksil,
eeskojast kerkis õhuke suitsuwing ülesse õhtu õhusse ning
maitsema toidu lõhn tegi mehe suu wesiseks.

Ta ei saanud sisse astuda, kui juba ukse peal

noor õitsew tütarlaps talle wastu tuli. Aralt waatas ta wõera otsa, nagu tahaks ta temalt küsida, kes ta olla ja mis ta siit otsida. Tuleja aga ei lastnud teda oma mõtet awaldada, waid tegi terwitas teda sõbraliku näuga ja rääkis siis lahke naeratusega;

— Ütle, ilus laps, wanemale, et üks truu sulane temaga rääkida tahab.

— Wõeras, ma ei wõi seda teha, sest mu isa ei ole mitte kodus.

Wõeras naeratas. Ta teadis väga hästi, et wanem Matsõ kodus olnud. Siis tegi ta aga niisuguse näo, nagu oleks tal sellest väga kahju.

— Aga ta tuleb warsti koju? uuris ta edasi.

— Ma ei wõi sulle seda ütelda, mil ta koju jõuab.

— Siis on ta väga kaugele wälja läinud?

Jlus tütarlaps näitas rahutuks minema.

— Ma näen, sa ei usalda mind, lapsuke, rääkis wõeras. See on ka õige, et ühe wanema tütar mitte iga ühe wastu usaldust ei näita, kes uksest sisse astub. Nüüd on raske ajad — waenlased luurawad meie tegewust iga sammu peal. Sellepärast peab igaüks ettemaatlik olema. Minul on aga Gestlaste poolt rõõmsad sõnumid tuua, mis Matsõle väga tähtsad on. Ma peaksin temaga tingimata kokku saama, et neid talle teatada ja tema sõna kuulda ning tagasi wiia.

Need sõnad näiswad mõjuma. Ometi oli tütarlaps weel kahewahel, mis ta peab tegema. Isa oli talle ära keelanud, et ta kellegile tundmata inimesele kellel tema käest mingit märki ei ole, et teda usaldada wõib, midaga tema nõuust ei kõneleks, ega seda

ei ütles, kus ta wiibib. Aga kui see hea sõnumi-
tooja temaga kokku ei saa, siis oleks wistist ka paha.
Mis pidi ta tegema?

— Wistist on ta wäljas tööliste juures, ütles ta
wiimaks wiivitades,

Ta punetama löönud nagu aga näitas ise-
gi, et ta mitte õigust ei kõnelenud. Wõeras märkas
seda küll, aga siiski jäi ta rahulikuks.

— Ma olen põllud läbi käinud, need on tühjad,
kuskil pole mehe hinge kodus, rääkis ta siis. Sa tead
ilus laps, tõesti küllalt, kus nad on, ma näen näost
seda — aga mõtle, mis kahju sellest wõib tulla, kui
ma neile, kes mind siia on saatnud, mingit sõnumit
ei wõi wiia. Teie maad ja rahwast rõhub wõera
toores wägivald, ja kui nabrid teile appi tahawad
tulla, siis ei saa nad teie wanematega kokku — lap-
suke, jõuad ja terve rahwa õnnetust oma hinge peale
wastutada wõtta? Ei taha sa mulle ütelda, kus sinu
isa, Siimlaste ainus truu wanem wiibib, siis pean ma
siisamast tagasi pööрма ja Gestlastele teatama,
et Siimlastel nende abi tarwis ei ole. Mis arwad,
pean ma nõnda tegema?

Neiukene hakkas nutma.

— Nuus wõeras, ära pahanda, et ma sulle mitte
seda ei ütelnud, mis isa mulle kõwasti keelanud. Ma
ei wõinud teada, mis asi sul temaga on ja kes sa oled.
Ma palun sind nüüd seda rõhkem, et sa waewaks
wõtaksid oma sõnumid minu isale ära anda, kes
terwe rahwaga abi ootab. Ta on rahwa wanematega
nõupidamisele läinud ning sõjamehi kokku koguma hak-
kanud, et weel kord Riia linna kallale tormata. Oh

kui ilus, et Gestlased neile appi tulewad? Sa saad neid mere äärest juurest laanest leidma, kuhu malewa salaja koku kogutakse.

— Millal tahavad nad peale hakata?

— Veel enne kui loit teist korda on tõusnud.

— Kas neil palju mehi koos piaks olema:

— Kõiki ümbert laudu Siimlasi oodetakse sinna.

Homme öösi jõuavad wiimased kokkukogumise paika.

— Böeras mees tänas ja läks minema.

Tütarlaps waatas kaua ta järele. Ta südamesse asus iseäralik kartus. Öö otsa waewasiwad teda rahutumad unenäod.

Tuli ta südame waew sellest, et ta oma isa keelust üle astunud ning keelatud saladused ühele tundmata inimesele avaldanud? Aga see oli ju ometi saadik sõbrade poolt, kes rõõmusõnumiga tuli!

Böeras mees, kes ennast tütarlapse ees rõõmu sõnumitoojaks ja saadikuks nimetas, ei läinud mitte Siimwanemat üles otsima, waid sõitis otse kohe oma ratsahobusega, mis nii kaua metsas warjul oli olnud, kui ta wanema majas läinud, talwise päewaloode poole edasi.

Oli juba õige hilja, kui Ütsküla lossi wärawa taga koputamist kuulda oli. Wärawa waht astus täies sõjamundris wärawa juurde ja küsis, kes seal fışselasfnist himustada.

— Tee lahti, Pedro, mina olen, rääkis heal wärawa tagast.

Kaske raudwäraw ragises ja üks mehe kogu astus fışse. Waht näis teda tundwat.

— Kust sa weel nii hilja tuled? küsis ta.

— Tähtsad sõnuuid kõrgele isale, oli vastus.

— Müüd ei wõi temaga enam kokku saada.

— Miks mitte?

— Aeg on liig hiline.

— See ei tähenda midagi. Mina ei wõi oma sõnumiga filmapiltu enam wiivitada. Peaksin ma hommeni ootama, siis oleks kõik hilja. Wii mind lossi — ta peab mind weel täna kuulma.

Wärawa waht ei ajanud enam wastu. Nad läksivad kabelesi lossi. Mu käigus jäi ta poolpimedas ruumis ootama. Üks sõjariistadega ehitatud teener läks piiskopile tema tulekut teatama.

Natukese aja pärast astus ta piiskopi elutuppa, ühte väga ilusaste ära ehitatud suurde ruumi. Mitme harulise kullatud kroonlühtri all istus üks wanadlane walge habemega mees pehmes leentoolis suure marmori laua ääres, mille peal paksud raamatud ja paberid korratumas olekus seisivad,

Sisse astuja kummardas sügawaste wanakese ette, kes üle õla tagasi waatas.

— Mis toob sind weel nii hilja minu juurde, Anno? küsis ta.

— Sõnumid, kõrge isa, mis sulle tähtsad on.

— Räägi!

— Liimlased koguvad sõjamehi.

— Mis tarwis?

— Neil on nõuu sinu lossi ära lõhkuda, Riia kantsi maha raskuda ja sind kõige su meestega maalt wälja ajada.

Piiskopp naeris.

— Nad otsiwad iseenele hukatust. Enne kui

nad oma mehed kokku saavad, on nende eestvedajad minu käes, vastupanejad pea jao lühemad ja kõik läheb jälle wanawiisi edasi. Kas sul muud midagi mulle kuulutada ei olnud?

— Nende vägi on koos ja homme öösi on nad juba siin.

Piiskop ehmatas ära.

— Kas sa tõtt räägid?

— Sga wale sõna eest annan oma pea.

— Ja sa oled seda oma filmaga näinud.

— Ja kõrwaga kuulnud, lissas mees juurde. Ma tulen otse teed Natso majast, kelle tütar üksi kodus. Tema käest sain ma kawalal wiisil kõik teada.

— Wahest pettis ta sind.

— Ta on ennast petnud — mind ei wõi üks tüdruk petta. Ta uskus mu juttu ja pidas mind saadikuks, kes häid sõnumeid toob ning usaldas kõik saladused mulle, mis isa talle kängeste ära keelanud edasi kõnelemast. Kõik hurtjikud on meestest tühjad, nad on endid kokku kogunud mere äärde metsadesse, siit ainult söömawähe tee. Kui nad eha kustumise ajal tulema hakkawad, siis on nad enne kulle laulu siin.

Piiskop kõndis rahutult mööda kallist põrmandu tekki edasi ja tagasi.

— Oh, need ära neetud paganad teewad mulle küll hirmust peawalu, rääkis ta. Ka öösi uneaeg pean ma nende pärast kartuses elama. Kas nende vägi suur saab olema?

— Peade järele vähemalt kolm sinu wäge.

— Paha lugu. Mis sõnumeid toob sa Metsa-
poolest?

— Seal on asjad korras.

— Kas ja oled seal mu täsku wõinud täita?

— Jah, Metsapoole maa on ilma wanemata. Ma jõubsin weel wiimasel filmapilgul sinna. Waewalt olin ma oma tööga walmis — ta weri kees weel kui hallikast, tal oliwad weel wandesõnad sinu ja minu wastu suus — seal tuli wana kadunud Nako ühe noore Liimlasega teda omale appi kutsuma. Nad leidfiwad aga tema eluta keha eest. Nende teekäik oli asjata. Dõ enne seda mattis maru tema ainsa poja Smanta merepõhja — Metsapoole maa on ilma wanemata. Nad loodawad, et Smanta weel elus on ja ootawad teda koju — aga mina tean seda paremine kui nemad. Enne kui nad seda teada saawad, uue wanema walivad ja Liimlastele appi wõiwad tulla, on sinu wäed, kõrge isa, waenlased laiali pillanud ning käratsejate suud fulgunud.

— Anno, su wiimased sõnuuid on armsad kuulda, rääkis piiskopp oma teendri õla peale lüües. Paganate wastu wõitlemine on Jesanda wiinamäel töötegemine. Sellen on kõrge, suur ja igawene palk. Sa oled niisugune mees nagu ma oma suure töö juures tarwitan. Sinu polk saab selle eest kord ka suur olema. Ole wäsimata ja truu omas ametis. Doo kõik asjad paganate seast minu kõrwu ja wõitle, kus wähegi wõimalik, nende wastu. Sina käid nende seas ja keegi ei tea, et sa minu eest tööd teed — tatsu kõik kahjulituid mehed, kes minuft kurja kõnelewad ja inimesi sõjale kihutawad, minu kätte saada, ehk kui see ei lähe, siis ise kõrwale saata — Seda saab sulle kõik kord taewas kätte tasutud.

— Meie kaup, kõrge isa, ei olnud mitte taewase tafumise peale tehtud, sõnas kawal Anno.

Piiskopi näo musklikid liikusiwad, pea wärikses ja weresooned otsa ees läksiwad siniseks.

— Sinu ahnus maa pealse wara järele on täitmata.

— Ma nõuan ainult niipalju kui ma ära olen teeninud — meie kauba järele.

— See on palju, Anno. Nii suur ei ole sinu teenistus.

— Murrad sa meie kauba, siis teen ka mina seda. Waaatame, kumb suuremat kahju saab.

— Wilets mehike, hüüdis piiskop wihas. Sa unetad ära, et sa minu käes oled. Ma wõin su uhkust surmaga nuhelda.

Anno naeris.

— Aga ma tean ka niisama hästi, et sa seda ei tee. Kust saad sa teise Anno, kes sind nii truuste teenib? Urwad, et mu teenistus seda wäärt ei ole, mis mulle selle eest oled lubanud, siis lasse mind kohe oma kelbritesse wisata, kus mitmed minu eelkäijad enne mind oma palka on leidnud. Ma ei karda seda mitte. Kui ma seda ära olen teeninud, siis on see selle eest et ma oma rahwa wastu tööd teen ja tema äraandjaks olen hakanud, aga mitte sellepärast, et ma sulle midagi wõlgnen. Raha eest olen ma sinu teendriks heitnud — raha eest olen ma ka weel edaspidi sinu ustaw sulane ja oma rahwa äraandja, kui soowid — igawest palka ma ei taha.

Piiskop nägi ära, et meelitamine ega ähwardamine seda meest teise mõttesse ei wiinud. Ja teist

farnast leida ei olnud mitte kerge asi, ning ilma niisugufeta ei võinud ta läbi saada.

— Ole rahul, Anno, waigistas ta oma orja. Ma loodan su truuduse peale ka edespidi ning tahan kõik su käigud minu ja Jumala riigi heaks kõlisesa metalliga ära maksa. Siin on su palk!

Ta andis suure hulga kuldraha Anno kätte. See võttis seda vastu ning wajutas oma huuled andja laia ameti kuue palistuse peale.

— Oma elu tahan ma sinu ja su Jumala riigi väljalootamise eest ohverdada, töötas ta kummardades ära minnes.

— Aga pea sõna! hüüdis piiskop talle.

— Ma pean sõna! andis Anno vastuseks.

---

12. Isa ja poeg.

Pime, saladuslik, sündmust-täis öö kattis metsa ja maad. Tuul kohas nagu õnnetust ette kuulutades hookaupa wingumisega läbi laane, kui ütsikud tuled puude wahelt wilkusiwad. Kellegi film ei tunginud sellest pimedusest läbi, aga siiski ütles aimaw süda, et siin iseäraline elu ja liikumine oli. Nagu sipelga pesa fahas pime mets täis elawaid olemusi.

Siia oliwad Liivi sõjamehed kofku kogunud.

Ühe palku kuuse all weikese tule ümber istusiwad

mitmed mehed ja pidasivad isekestis pikki kõnesid. Nende nägudest paistis sügav tõsidus ning mure oli nende otsad fortsu tõmbanud ning wanadus oma lund neile pähä külwanud.

Need olivad Liivi wanemad. Nad pidasivad sõjanõuu.

— Saadik, mis sõnumid tood sa Gestlaste poolt? küsis üks koosolejatest, kes ringi keskel istus. Kas sa mu terwitused Metsapoole wanema kätte wiisid ja meie palwe ta ette kandsid?

— Natso, seda ei wõinud ma teha, wastas saadik.

— Saadik, ju sõnad kohutawad mind.

— Natso, ära kohku, weel on abi loota. Ma leidsin ju sõbra, kes terwitusi ei mõistnud ega palwed ei kuulnud.

— Su sõnad on tumedad, saadik.

— Natso, sa Liivlaste wanem, ma näen, et ma sulle kurwad sõnumid pean kuulutama. Sinu sõber oli külm — ma leidsin ta oma were sees — kuri käsi oli ta elu wõtnud — wägivaldselt, salaja.

— Maana olgu tema wastu armuline ja jumalad karistagu tapjat rängaste, kes oma ära neetud kae mu sõbra were järele wälja firutanud, rääkis wanem Natso. On mõrtsukas teada?

— Keegi ei wõinud armata, kes hirmsa töö on teinud.

Natuke maad eemal patju puhkma taga seisis üks kogu. Ta kuulas terawasti, mis seal kõneldi ja ta nägu tõmbas nende sõnade juures ennast libedale naerule.

— Wõite kaua otsida, enne kui teda kätte saate.

ümises ta iseeneses. Kui paras aeg on, peate ta enese juust seda kuulma ja lohkuma.

Ta kuulatas jälle. Natsjo kõneles edasi:

— Kas neil uus wanem walitud?

— Jah, su sõbra poeg noor Imanta. Tema tuleb sulle appi — ta võib warsti siia jõuda.

Kuulataja pöösa taga tegi tahtmata imestawat healt.

— Pagan võtku, kui sel wanakesel õigus on, ümises ta jälle. Kui see kollanokk elaks, siis oleksin ma piiskopi ees walelik ning mu teenistus oleks otsas. Aga see ei wõi olla — mull on kindlad teadused, et ta meres ära on uppunud. Wanake trööstib neid asjata.

Ta naeratas jälle.

— Meie peame jumalate nõuu küsima, rääkis Natsjo, kas nad meile õnne ehk õnnetust, wõitu ja wabadust ehk kaotamist ja surma kuulutawad.

Dhwri härg meeti ette. Ta oli lille wanikutega ära ehitatud. Tule leek tehti suuremaks, ja luuraja wõis selgeste koosolejate nägusid näha.

Ta filmad seisiwad kaua aega saadiku peal — siis oleks ta pea walju healega hüüdnud. Aga ta juutis ennast weel waigistada.

— Tema ta on, tema ise, rääkis ta iseenesele.

Siis läks ta käsi rufikasse, ta nägu ahwardawaks.

— Dota ja wanamees, ja ei ole mu käest weel peasenud — sina elad weel, aga ka mina elan alles.

— Kolmeteistkümmend suwet oled ja aralt ennast minu eest ära peitnud, ma olen igal pool su jälgi taga otsinud — ja olid kui maa alla wajunud — nüüd oled

ka siin — ja mina olen ka siin! Dotame weel wähe!
Sinu pesa on üles leitud, su tütar on mu käes —
naine ja kes seal weel on, peawad ka warsti minu
käpa all seisma. Onu on minuga — ole rõõmus,
Anno, sinu naised õitsewad!

— Dhwri loom langes pahemale poole, kuulis ta
nõuupidajate keskelt ehmatusega hüütama. Jumalad
kuulutawad õnnetust ette. Meie peame Gestrasti ära
ootama. Siis küsime weel kord jumalate nõuu ja
anname endid nende helduse ja abi peale lootes sõja
kõikuma õnne peale.

— Kas see ei olnud mitte naeru heal? küsis üks
koosolejatest.

— Kes võib nii tõsisel filmapilgul naerda, was-
tas Natso imestades.

— Ja minu kõrwade ees oli, nagu kuuleksin
ma kõnelemist, üfsikuid sõnu, naeratamist, rääkis
jaadik. Ma oleksin nagu neid heali enne kuskil
kuulnud.

— Waatame järele, käskis Natso.

Õtsiti kõik ümbert ringi puud ja põõsad läbi, aga
ei leitud midagi.

Üks sõjamees astus nõuupidajate ette.

— Sõber, on sul sõnumid tuua? küsis wanem.

— Ma olin eile õõsi lossi lähedal metsas wahti
pidamas, rääkis mees. Wastu poolööd kihutas üks
ratsamees lossi poole. Ma jooksin pimedas ta järele.
Lossi müürile jõudes ei näinud ma teda enam, üfsi
hobuse leidfin ma väljaspoolt müüri puu küllest. Ma
jäin sinna ootama. Tükise aja pärast ragises lossi
wäraw, waht laskis ühe kogu sealt wälja ja rääkis

temaga tasafeste. Rauguse pärast ei võinud ma sõnakest aru saada. Siis astus wälja tuleja jälle minema. Mina tahtsin seda siia teatama tulla, aga ma ei teadnud, et mind oli walwatud. Häkiste tundsin ma ennast maha wirutatawat ja kinni seotawat — ma olin wang! Täna õhtu läks mul korda ära põgeneda ja teile sellest sõna tuua. Minul tuli ette, nagu oleksiwad tee ääres metsa serwadel warjud liikunud ning tumedad tähed wilgatanud. Kartus andis mu jalgadele tuld — ma olen õnnelikult siia jõudnud, et kõik teada anda.

— Siis on keegi meid ära annud, ütles wanem Matso ja ta näol tõusiwad nurepilwed üles. Olgem walwsad ja hädas waprud — meie wabadus, meie kõige kallim warandus, usk, jumalad, naised, lapsed, wanemad ja wennad — kõik, peawad peastetud saama, ehk muudu ärgem enam elagem!

Pikk, ootusest ja kartusest igaw öö hakkas lõpma. Veel seiswad Liivi sõjamehed metsa peidus. Enne pidi veel Gesti malewa sinna jõudma, kui lossi ja linna kallale wõisiwad minna. Nii arutasiwad wanemad nõuukogul jumalate ettekuulutusest.

Roidu kiired kuldasiwad hommiku pool taewa serwal ujuwaid pilwi pea weri punase paistega. Päike pilutas juba pilwede wahelt ning sõjamehed läksiwad sügawamasse metsa peitu laiali päewa korterit pidama. Seal fajas häkiste suur kisa läbi laane.

— Raudmehed, raudmehed! Kõsendasiwad ehmatanud sõjamehed hirmsa kisa ja kära sekka.

— Sõjariistad kätte, waenlased siin, äraandja on nad siia saatnud! hüüdis Matso tugew heal ja tema

fõjasarn kõlas mitmekordse wastu kajaga sügawasse laande.

Hirmus wõitlemine algas. Metsas laiali olewad sõjamehed ruttasiwad sarweheale peale kokku ning pidasiwad werist lõikust.

Piiskop oli oma rehnungi natuke fergelt teinud. Siwimehed sõdisiwad nisuguse meele ärabeitwa julgusega, et orduwendade wägi juba kokku hakkas sulama ning ainult üle furnukehade edasi wõdisiwad tungida. Sunnetuseks sai aga wõitlejate Siwlaste salk pea rüütlastest ümber piiratud, nii et neile enam uut jõudu juurde ei saanud. See murdis Siwlaste jõuu. Ilka rohkem ja rohkem sulas wõitlejate Siwlaste salk kokku. Nad nägiwad surma iga silmapilguga lähenema — ja peasemist ei olnud. Meele ärabeitmises hüüdis Natso wõitlejate keskelt:

— Raiume läbi, wennad! Siin oleme kadunud. Meie peame endid teistega ühendama!

Nagu wihale äritatud karud keerutasiwad Siwlastes metslise kisaga oma sõjakirwest ning lõhkusiwad rüütli ribadesse tee sisse.

Nus kisa käis läbi metsa.

Üks noor mees kihutas hulga Siwlaste ees wõitlejate poole. See oli Raupo.

Natukese ajaga oliwad ehmatanud rüütliid laiali pillatud, kes Gesti malewa siia jõudnud arwasiwad olema. See ekfitus tuli aga pea wälja, sest Raupo oli ainult seltskonna noorimehi kokku saanud ja nendega waenu wäljale tulnud. Gesti malewaga ei olnud ta kokku puutunud, sellest saadik kui ta Smontast lahkus.

Waenlased oliwad taganenud. Waimustotud wõit-

jad hakkasivad neid taga ajama. Võidu õnn kaalus
Liimlaste poole.

Seal filmas Raupo häkiste üht Liimlast ühe teise
Liimlase ja kahe raudmehe vastu võitlema. Ta kihu-
tas oma hobusega kohe sinna. Ilma sõna lausumata
andis ta ühele rüütlile niisuguse hoobi, et see maha
kukkus. Teine sihtis teda oma odaga, aga hobune
pööris oma pea ette ja rüütli oda puuris sügavaste
hobuse rinda. Waene loom langes maha ja Raupo
temaga ühes. Uuesti kargas rüütel tema peale, aga
enne kui ta temale surma hoopu sai anda, oli noor
Liimlane jalul ning nüüd algas tõsine kaksit võitlus.
Raupo andis talle aga niisuguse hoobi parema käe
pihta, et ta mõõt käest kukkus ja käsi kõrwale rippuma
jäi. Tuigerdades pani ta jooksuma. Raupo ei läinud
teda mitte enam taga ajama.

Ta filmad langesivad kahe Liimlase peale, kes
teine teise vastu võitlesivad.

— Sure, kisedas teine teisele oda rindu lüies
ja seal ümber puurides.

Raupo kargas juurde. Seda healt oli ta Metša-
po ole wanema furnukeha juures kuulnud.

— Mõrtsukas, mis ajab sind oma wendade kal-
lale, hүүdis ta wihaga ja tahtis ta pea ühe hoobiga
ära lõhkuda — aga see ei oodanud surma hoopu, waid
andis jalgadele tuld ja oli warsti metsa puude wahel
kadunud

— Raupo, kuulis ta tasakeste oma nime hüütawat.

See tuli sureja suust. Ta waatas õnnetu mehe
poole alla — see oli tema isalik sõber Liimi jaadit,
kellega ta ühes Gesslaste juures käinud.

Rohkudes kummardas ta tema poole alla.

— Dnnetu sõber sind on teotama mõrtsuka käsi tapnud, see on teesama mees keda meie Metsapoole wanema surrukõha juures kuulsime.

— Sul on õigus, Raupo, ka mina tundsin ta ära. Ta oli mu weri waenlane kes minult kõik riisunud — ta walwas mu elu järele — nüüd on ta teda saanud. — Raupo, ma jätan were wõla sinule tasuda. Ta nimi on Anno.

Rääkimine rõhus ta rinnast tumedad were ojad wälja. Noormees katsus neid sidemete läbi waigistada.

— Lase olla, Raupo, mu päewad on otsas. Mõrtsuka oda on mu südamesse ulatanud, ma lähen peastmata toonelasse.

Raupo kübar oli peast maha kukkunud. Sureja waatas ükssilmi tema otsaesise peale. Ta nägi seal üht tuttawat armi — surejal on enne elukustumist terawad filmad ning mõtted käiwad walgutiirusega.

— Rust oled sa selle haawaarmi oma otsa ette saanud? küsis ta wärisewal healel.

Tulekahju juures. Kui kuri käsi oli mu isa linna põlema pannud — meie maja põles, ma kargasin tulest wälja ja haawasin seal juures ennast. — Märk on tänapäewani jäänud ja manitseb mind kurjategijale kätte maksa.

— Raupo, sa oled minu poeg! hüüdis wanake peaaegu karjudes. Pane oma huuled kord mu suu peale — ma olen sind leidnud — sa elad weel — minu maja põles — minu poeg kargas tulest wälja ja sai selle armi otsa ette.

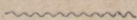
Kaupo oli kui meelest ära.

— Minu isa — sa pole weel surnud — ma pole
sind enne leidnud — taewased wägewused, helded ju-
malad, peastke mu isa surma kätte wahelt! Oh ta ju-
reb praegu — werewoole jääb tasasemaks — ta kallid
nägu läheb walgeks — peastke, peastke!

— Poeg, minu tee on otsas, peasta ennast...
Käi seda rada edasi, kust wilets mõrtiuk mu ära wõt-
tis — sul on weel üks ema ja kaks õde — wahelt
elawad need weel — siin on üks hõbe sõlg sinu emalt
— ma olen teda ta mälestuseks kannud — wõta see
mu kaelast — ta wõib sulle õnne tuua — ela oma waese
rahwa kasuks — jää truuks oma usule — oma maale
— Ole wapper ja kartmata — — minu õnnistus
peab — — —

Ta sõnad jäiwad pooleli Maana käsi sulgus ta
suu igawese waitoleku pitseriga.

— Surnud! hüüdis Kaupo waluga.

Uus sõbrus ja uus hädaoht.

Kisa ja kära ehmatas Kaupo tema walust üles.
Ta lõi oma silmad ringi — ta oli waenlastest sisse
piiratud — nende ees otsas tema isa mõrtsukas. Ta
oli kadunud!

Mitte meelt ära heites ega armu paludes, waid
julgest jäi ta seisma ja waatas põlastusega nende peale,

Kes hulgani ühe ohwri kallale kogusivad. Ta teadis, et jün ta tema weri woolab ning külm teha isa kõrwal näljatseid kaarnaid ja metsloomi ootama jääb.

— Pidage kinni, teie merejänulised raudmehed, hüüdis ta tugewa healega ning ajas oma käe möögaga kõrgele. Kas see on teie waprus ja kiidetud julgus, et kaarnate kombel suures parwes ühe ainsa wastase wastu wälja lähete. Tulge üks haawalt ja ma tahan teie kõikidega wõidelda. Kõige esimene teie hulgast peab see jänes olema, kes auusast wõitlusest põgeneb, aga salaja peale tulles mõrtsuka töösid teeb. Ta on inimese näo teotus, oma rahwa äraandja, kes wendade were sees röömu tunneb. Teie loodate tema truuduse peale, rumalad rüütliid — teda meelitab ainult teie küld — wõtke see temalt ära ja waadake, kus on ta truudus.

— Peale, sõbrad, tehke magaks see laimaja suu! hüüdis ta rüütlike poole.

Waenlaste kari, kes teda ümber oli piiranud, tuli ligemale. Ring wajus koomale — pea puutusivad nende piigid temasse.

— Tagasi, waenlased, karjus Kaupo tugewaste. Teie näete, et ma ütsti olen ja peafemist ei looda. Ma ei karda teie odasid; puurige nad mu südamesse — aga enne laste mind werewõlga tasuda. See mees seal — ta näitas Anno peale — on mõrtsuk; tema pea peal on kahelordne mõrtsuka süü. Siin mu jalge ees on mu isa, kelle õnne ta rööminud, tema lapsed ja naise õnnetuse sisse saatnud ning wiimaks ta oma inetus wihas süia ära tapnud. Enne kui teie odad minu südame puruks pistawad, pean ma weel mõrt-

asukale ta palga kätte maksma. Rannatage niikaua!

Ta tormas Anno peale. See kargas hirmuga eest ära. Sõjameeste odadest oli tal müür ees. Selle taga oli mõrtsukas julgeste warjul.

— Torkage ta läbi — ta on selle mehe poeg, kes rahwa meie kõrge isa ja teie kõikide wastu üles kihutab, karjus Anno. Tema äraneetud suu peab, igaweste waikima!

— Wiletsad argpüksid, hüüdis Raupo. Teie hoiate hulgani üht isamaa äraandjat — mitmekordset mõrtsukat tema õige nuhtluse eest, teie tulete hulgani ühe mehe kallale, kelle südamel see nurjatu on purustanud, ilma et ta temale kätte mõiks maksa. — Olgu siis! Astuge lähemale, teie kartlikud wõllanäod! Siin on see rind, kes kartmata walmis on teie lugemata odasid wastu wõtma. Suruge nad siia sisse, kui see ordurüütlite auuwääriline on. Ma näen õhus kaarnaid ümber lendama, ma kuulen huntisid metsasõrwal huluma — wahest on need niisama kord karjakaupa teie kehade kallal nagu teie minu ümber. Ma suren siia, aga teie häbi saab teiega põlwest põlwe ühes elama. Weel on inimesi, kes kättemaksmise peale mõtlewad — ja ärge lootke halastust, kui teie seda ise ei ole tunnud. Wiletsad mõrtsukad, mul pole enam midagi ütelda, jootke oma odasid ühe werega, kust teile kättemaksmise hukatus kasvab.

Kui lõwile tema õhwer julgeste silma waatab, siis kaob tal julgus murda. Ka terwes selles karjas ei olnud üht ainust meest, kes esimene oleks olnud oma oda tema rinda puurida, ja esimesel oleks Raupo tõeste pea lõhkunud.

— Siduge ta finni! müürgas üks heal teiste seas. Tema peab oma sõnade üle aru andma — filmapiltne surm oleks talle liig kerge.

Rünned käed kargasivad korraga ta külge, ta heideti tugewaste wastu kõwa maad ning mõne filmapilguga oli ta nii finni köidetud, et ta liikmeidgi liigutada ei saanud.

— Jätke ta minu hooleks! ütles Anno ja ta filmad wälkusiwad.

— Lossis annad ta jälle meie kätte, rääkis see, kes teda siduda kästis.

Anno oli nüüd ta peremees.

— Näed, sa kollanokk Raupo, — nüüd oled sa minu käes ja siit sa enam ei pease. Minu asi on paremine korda läinud, kui ma lootsin. Kõik on mul nüüd käes, keda ma aastate kaupa otsisin. Wanamees kõige oma pesaga.

— Missugusest wanamehest sa räägid?

Raerdes näitas mõrtsuk Raupo isa surmukeha peale.

— Ja kes on siis see pesakond?

— Sina oled üks nendest, naine ja lapsed teised.

— Sina tunned mu ema ja õdesid? küsis Raupo elamusega.

— Ah, neid ei peaks ma tundma, keda ma pidad juwed ja talwed otsa taga olen otsinud!

— Kus on nemad?

— Bist tahad sa neid minu käest wälja nõuda? Nõua oma isa tagasi!

— Mõrtsukas, wärise oma tigiduse pärast. Sa minu ema ja õed oled sa tapnud!

Nooremehe filmist weeresiwad suured pisarad.

— Naiste mõrtsukas — südameta ristiusu saadan! Mis on need sulle kurja teinud?

— Kollanoff, minu sõnad tulewad sulle palju maksuma. Ma rõõmustan, et need naised veel elus on nagu sinagi — waenlase piinamine on kõige suurem lust — ja seda lusti tahan ma näha — oota, oota, pojukene aeg tuleb veel — — —

Hele sarwe heal kõlas nende kõrwu. Anno ehmatas ära. Gesti sõjamehed olivad Smantaga süia jõudnud.

— Süia wennad! kisedas Raupo kõigest jõuust. Teie wanema mõrtsukas on siin!

Üks ratsanik kihutas ka nende poole.

— Araneetud! — — — ägas kohkunud Anno. Sind ei pea nad aga enam elusalt leidma.

Ruttu tõmbas ta oma sõjakirwe ja tahtis sellega nooremehe pea lõhkuda. Aga selsamal filmapilgul kargas Raupo kõige oma keha raskusega tema peale, nii et nad mõlemad maha komistasiwad. Mõrtsukal kukkus kirwes käest ja enne kui ta ülesse sai ning oma mõrtsuka töö uuesti wõis ette wõtta, oli juba ratsanik nii ligidal, et ta muud ei saanud teha kui põgenema pista, et oma elu hoida.

Ratsanik ei hakanud teda kauem taga ajama, waid jäi waatama, mis siin sündinud. Smestades waatasiwad peastja ja peastetaw teine teise otsa ja waiatasiwad tüüfikene aega.

— Raupo, sind on waenlased sidunud. Heida enesest ära need teotawad kõied? ütles noor ratsanik hobuse seljast maha tulles ja tema kõitikuid katki lõigates.

Tummalt pigistas Raupo oma peastja kätt.

— Smanta, sa oled mu elu ja mu auu peastnud, võta selle eest minu tänu vastu, rääkis ta siis. Baenlaste argdus laskis mind sibuda, et mind seega lahinga auusast surmast teotuse ja häbi surma sisse wangi piinas peasta. Arast põgenes meie rahwa ärandja ning meie isade mõrtsukas siit minema, kui sinu lähenemist kuulis. Tema kirwes kukkus käest, enne kui mulle surma hoop sai anda. Meie ei ole sõbrad, aga siin lähewad meie püüded kokku. Mina tänan sind oma peastmise eest, sellepärast et mul selle läbi võimalik on oma isa surma mõrtsukale kätte maksa.

— Tema on su isa ära tapnud — see jänes, kes siit jooksmas pani? ütles Smanta. Mõtled sa selle auusa mehe peale, kes meid mõlemaid oma poegadeks nimetas?

— Tema keha on külm! Ta on minu tõsine isa. Raupo näitas ühe were sees ujuwa surmu peale.

— Sinu tõsini, lihane isa?

— Ma olen teda leidnud, kui ta rind weel wii-mastel hingetõmbamistel liikus.

— Ja see argpüks on ta tapnud?

— Tema on seda teinud, nagu ka ta sinu isa were walanud.

— Tema on ka minu isa tapnud!

Ma tundsin teda healest ära.

Häfiline wiha torm mässas Smanta hinges. Ta oli mõrtsukale werist kätte maksmist püha Taara tamme all oma isa põrmu juures töotanud — ta ei tahtnud

puhata, enne kui mõrtsuka on leidnud, ja nüüd oli saatus teida nii lähedale toonud.

— Ta ei või veel kaugel olla — hüüdis ta kindlalt, ma tahan järele ajada ja tema vere sees oma oda ujutada.

— Beia veel! Mitte nõnda, Smanta. Tema on ka minu isa tapja, sellepärast võin ma ühes rääkida. Tema käes on veel mu ema ja õed — ta ei tohi mitte surra, ilma et ma seda tema suust kuulda ei saa, kus ta neid wangitseb. Ta on ise mulle seda ütelnud. Nüüd mine ja tee, mis arvad. Meie oleme vastasjed — ma ei taha ainult sõbra kohuseid nõuda. Kui sa oma vastase kõige suurema õnne ehk õnnetuse peale tahad waadata, siis võid mulle seda head teha — ma tahan seda katsuda selle samma väärilise teoga tasuda. Aga ma ei palu seda mitte! Meie oleme töötanud auusad vastasjed olla — meie ei tee head sõbruse ega palga pärast, vaid sellepärast, et see inimeste kohus on. Mis üle inimese kohuse käib — seda ei tee vastane teisele mitte ega nõua ka teiselt vastaselt.

— Raupo, sinu sõnad haawavad mind, rääkis Smanta liigutusega. Meie oleme ühte valu tunnud, ühe mõrtsuka käsi on meie isad meilt riisunud, üks armastus on meid isamaa eest waenuväljale kutsunud, üks kohus sunnib meid mõrtsukale kättemaksma, ühesugune nooruse püüd, ühesugune kõrgem elu eesmärk paneb meie vere rutemalt käima ja ühesugune on meie südame löök — miks peame meie külma wiha, miks läheme ise seda loomulikku sidet, mis meid ometigi seob, kui meie ka selle juures teineteisele võeraks katsume jääda? Laseme inimese külma kohuste asemele

fõbra soojad südamed teineteise eest tööd teha — oleme sõbrad — wennad!

Raupole tulivad pisarad filmi.

— Oleme sõbrad õnnes ja õnnetuses, ütles ta liigutusega. Imanta, sa ei aima, kui valus mu südamele oli sinust kui waenlane lahkuda. Mu õõd olid uneta, mu mõtted piinasivad mind päewad läbi. Ma tundsin ennast sinuga ühe salasideme läbi ühendatud — mille wägivaldne katki kistumine ära rääkimata valus oli.

Soe käepigistamine pani sõbrusele oma kindla pitseri peale. Nende kaup oli tehtud — nad olid sõbrad õnnes ja õnnetuses.

Selle aja sees, mil sõbrad oma wahel lepingut tegid, oli Anno hirmuga põgenud, sest ta kartis taga ajamist — kättemaksimist. Õnneks juhtus ta jalga Sakslastega kokku, kes teda ära tundsid ning lahkest wastu wõtsivad.

— Kus on wang? küsis üks, kes Raupo finnisidumist teadis ning nägi, et ta Anno kätte hoida jäänud. Oled sina wangi wõi wang sinu käest ära karanud?

— Gestlased on siin! hüüdis Anno ehmatanud näoga. Nad tükkisid mu kallale, ma sain weel põgenema, et teile seda ütelda. Rutake, meie peame wangi weel kätte saama ja waenlased wõitma. Weel ei wõi Raupo laugel olla — teda ei tohi meie lahti lasta, ta teeb hirmust kahju! Ruttu, ruttu kallale!

See ruttamise fund oli asjata. Nii pea kui mehed Gestlaste siia tulemist kuulsivad, panivad nad lohe põgenema, et suurema wäe jaoga kokku saada. Tee

peal juhtusiwad nad aga sinna, kus Smanta Raupoga sõbruse lepingut tegi. Enne kui sõbrad märkasiwad, oliwad nad ümber piiratud ning walju kisaga tungis Anno sõjameeste keskkel sõprade kallale. Müüd wõis ta kord ometi oma tahtmist täita ning ühe kalli linnu asemel oliwad kaks. Ka oma sõjafirme sai ta weel siit kätte.

Kui tigelal õnne on, hõistab ta — waikselt tunneb hea inimene oma õnne.

— Maha, maha! kuulsiwad õnnetumad eneste üle waenlaste kohtu otsust.

14. Peastja.

— Leili, mu kõrge käsuanaja, mis sul on, et sa nii nukralt seisad? küsis üks wanadlane naisterahwas wanema noorelt ilusalt tütrelt, kes kurwalt mõteldes istus. Tema õrn nägu oli kahwatanud — walge kui hõbedane eha õhtuses taewa serwas ning sõstra karwa tumedad silmad hiilgasiwad niiskelt.

— Mu isa ei tule ikka weel koju, rääkis ta.

— Sinu isal on suured asjad ajada — need ei lähe nii ruttu. Tema teeb meie rahwa wabaduse eest tööd ja ei wõi mitte nii kõrge sinu juures kodus olla.

— Ta ütles kodust lahkudes, et ta mulle warsti teadust saadab ehk ise tagasi tuleb, kui tema tarwili-

femad toimetused möödas on. Ja nüüd ei ole ta siia-
maani ise ilmunud ega ka mingit sõnumit saatnud.
See teeb mu rahutumaks.

— Leili, mu kõrge tütar, Matso on wapper wa-
nem, tema tahab kõik asjad hästi toimetada ja see
wõtab aega. Ära muretse tema eest — ära nõua ka
mitte, et ta nii tähtsa asjade juurest koju sinu juurde
peaks tulema ehk sulle sõnumikku saatma. Wistist on
tal iga meest tarwis läinud, et ta kedagit ei ole saat-
nud. Dota weidi, wabest jõuab weel hilja peale keegi
süa ehk ilmub ta koguni ise.

— Hea emake, sa mõistad ikka mind nii ilusaste
waigistada, rääkis Leili. Sest saadik, kui Maana käsi
mu ema mult riisus, oled sina mulle ikka ema ase-
mel olnud.

Tänuliku südamega wöttis ta wana naisterahwa
kuiwetanud käe oma kätte ja pigistas seda hellaste.
Siis läks ta oma magamise tuppa.

Wäljas wiistaski kange tuul ning kolistas ukse kal-
lal, nii et ootaja mitu korda wälja waatama läks,
kas isa ehk mõni tema saadik koju ei ole tulnud.
Aga ikka petšiwad lootused teda ja kasmawiwad kartu-
sed. Rahutuma südamega heitis ta hilja woodisse, ra-
hutu oli ta uni ja kohutawad ta unenäod. Wõeras
mees, kes eunnast Gesti saadikuks nimetanud, oli tal
ühtepuhku filmade ees. — see naer, mis ta huulte üm-
ber mänginud, kui ta tema juurest ära läks, seis-
tal ikka meeles. Kas see ei olnud ühe tige da südame
wõidurõõmu hõiskamine? Mis siis, kui ta tema sala-
duse awaldusi kurjaste tarwitas — kui ta mõni waen-
laste poolt wälja saadetud luuraja — salakuulaja oli?

Korruga kuulis ta koputamist, ta tegi ukse lahti. Taemas oli õhtupoolt weripunane, aga muidu walit-
ses hirmutam pimedus ööd. Pimeduses kahises ja ko-
hises kolevalt. Ta film ei tunginud öö sügavusse.
Ta kõrw — ta aim ütles, et sellest pimedusest ini-
meste kogud läheneiwad — ta tahtis julge olla —
aga ta südamesse tõusis ärarääkimata hirm. Punase
taewa all liikufiwad warjud — neist kaswafiwad ini-
mesed, neil oliwad hiilgawad raudkübarad peas, raud-
riided seljas — nende seltsis oliwad pikad mehed äh-
wardawate nägubega: neid katsiwad pikad walged kuued
musta risti ja weripunase möögaga — need tuliwad
lähemale. Ta pööris jälle oma filmad pimeduse poole
— oh, ja ta seal seletas film pakku pimeduse sees
midagi tumedalt läikima, need oliwad piigid, odad —
nad tuliwad iga filmapilk lähemale. Nende ees otjas
filmas ta juba selgeste ühte nägu — see oli seesama
mees, kes ennast Gestlaste jaadikuks nimetanud ning
kellele ta keelatud saladused ära kõnelemb. Ta inetu
näo peal lehwis seesama hirmus, kohutam naer, mil-
lega ta tema juurest läinud. Tema järel widafiwad
kogud ühte eluta keha — ta filmad langesiwad selle
peale — see oli tema isa. Ta karjatas waljuste, ta
langes maha. Siis waatas ta enese ümber, kõik oli
pimeduse sisse kadunud — ta ei näinud midagi, ainult
tuule wingumist kuulis ta wäljas nagu ennegi. Ta
katsus enese ümber, ta oli oma toas aseme kõrwal
maas. Teisest toast paistis tulewalgus, tema emalif
föbranna, ta wana ustaw teenija, astus kohkunult sisse.

— Keili, mis sul wiga on? küsis ta murelise näoga.
Sa oled karjunud — mis sul oli?

— Kus on need hirmsad öökogud? küsis ta. Kuhu on nad minu isa pannud?

Ta keha värises.

— Leili, mis sa jampsid — sa oled mistift halba und näinud — ole rahul — ma pole midagi iseäralist kuulnud ega näinud — isegi tuul on väljas vaiksemaks jäänud.

— Do, siis oli see unenägu! aga hirmus!

Ta ei võinud enam magama jääda.

Siis tuli ta wanakese juurde.

— Ma pean vaatama minema, mis mu isa teeb — ma kardan, et mu hirmus unenägu õnnetust, suurt õnnetust tähendab.

Neid sõnu rääkis ta juures ärrituses.

— Leili, ära mõtle selle peale. Kuhu peab noor tütarlaps õssi pimedas minema? Mis abi võib sinu minekust ka olla? Sa võid kergeste õnnetuse sisse sattuda ning oma isale sellega rohkem muret saata. Ära kardada tema ette — hoia ennast, siis oled sa juba oma kohut täitnud.

Need wanakese sõnad ei viinud tütarlast mitte teisele mõttele.

— Minu süda ütleb mulle, et ma pean minema, ja mu südame heal ei ole mind veel petnud. Ma usun, et minu nõder jõud seal midagi head võib teha — üht suurt õnnetust ära hoida — ära keela mind — ma pean minema — kodu ei leiaks mu hing rahu.

Wanakese sõnad ja manitsused jäiwad kuulmata. Leili pani ennast oma kadunud wenna riidesse ning astus kui uhke noor sõjamees uksest pimedas öö sisse välja.

Marsti hakkas koitma ning teraw film leidis peatuttawad teerajad ülesse. Päike pilutas pilwede wahelt metsalatwade peale ning wärwis need punakas-kollaseks. See tuletas elawalt tütarlapsela ta õõsist unenägu meelde ja kiirustas ta käiku. Mis ta otsis ja igatses, ei teadnud ta isegi. Tema seest rääkis ainult üks tume, seletamata fund, mille wägawat teelt ta wastupanemata pidi kuulma.

Tee oli pikk ja wäsitaw. Resthommiku ajal hakkas ta juba oma teekäigi eesmärgilt tumedat kára kuulma. See annab ta jalgele weel uut jõudu. Juba leiab ta siin ja seal furnukehased oma aurawa were sees. Gemalt lagedama koha pealt wilguwad talle särawad sõjariistad, hülgawad raudkübarad filma. Mis see tähendab, seda ta aimab.

Ätiste kargas ta paksemasse metsa tagasi. Tema ees on feltskond waenlasi, nende juurde jookseb üks Siimlane — ta waatab terawamalt sinna poole, see on feesama mees, kes üleile õhtu tema juures oli — Gestlaste jaadik. Mis oli tal siin tegemist? Oliwad ta aimamised tõeste õiged? Ta kuulatas hinge pidades, seal räägiti kōwa healega.

„Gestlased siin! Nad tükkisiwad mu kallale, ma sain põgenema. Kutake, meie peame wangi weel kätte saama ja waenlased wõitma. Weel ei wõi Raupo kaugel olla — tema ei tohi eluga peaseda — ta teeb hirmust kahju meile — ruttu, ruttu kallale!”

See oli Gestlaste jaadik!

Terwe feltskond ruttas äraandja järele.

Seili aimas õnnetust ette. Ta tõttas neile film-

näolt järele. Seal puudub ta filma falk Liivi sõjamehi. Ruttu kargab ta nende juure.

— Sõbrad, sõjavennad, tulge ruttu minu järele, siin on üks äraandja, kes hirmsa werise töö peale mõtleb, kõneles ta lõõtsutades. Meie peame tema ta seltsimeestega kätte saama, nad ei ole veel kaugel, ka ei ole nende selts suur — ruttame, enne kui luurajad mõne auusa sõjamehe elu kustutavad, kes wahest peale tungimist ei aima.

Smestades waatasivad sõjamehed noore ilusa mehe otja, kelle filmadest suur waimustus ja julgus rääkis.

— Lähme, wastasivad nad ühest juust.

Ometi oli selle weikese kõnelemisega nii palju aega läinud, et waenlased neil filmist kadunud. Kartlikult jääb Leili kuulatama. Pahemat kätt kõrwal on häliste suurt kära ja wihast hüüdmist kuulda.

— Seal on meie äraandja ja tema mehed, hüüdis ta. Sinna, sinna — nad on oma ohwite kallal. Julgeste edasi, mehed, nurjatu äraandja peab oma inetu elu wälja õhkuma ning waenlaste nõuud tühja minema.

Warsti olivad mehed oma noore juhatajaga ühe weikse lagendiku serwale jõudnud, kus waenlased kahe nooremehe wastu mõitlesivad. Teine neist kandis wäga uhkeid riideid, milledest näha oli, et ta wanema auu kandis, ehk ta wanadus sellega küll ühte ei sündinud.

— Juba jälle on need kaarnad hulgakeste meie kahe wastu, hüüdis uhke riietega nooremehe seltsimees. Müüd ei pea teie arad käed enam mind häbistawate kõitega siduma. Teie narrid peate nägema, kuis Liw-lased ja Gestlased mõitlewad. Üle meie surnud kehade

wõite teie edasi saada, mitte niikaua sammu kui meie weel elame. Tagasi, teie mõrtsuka näod!

Ja karu julgusega, keda kúti kuul haamanud, kar-
gasiwad mõlemad oma waenlaste peale. Nende sõ-
jariistad pörkasiwad kõlisedes rüütlite raudriietelt
tagasi.

— Appi neile! hüüdis noor sõjamees oma nais-
terahwa healega, ning wihaga tormasiwad ta mehed
waenlaste kallale.

See ootamata abi andis lootusetä wõitlejatele
koguni uut waimustust. Pealetungijad waenlased eh-
mataiwad selle üle nii ära, et osalt kohe põgenema pani-
wad — kõige ees weel Anno, kes oma elu kõige kallimaks
pidas. Küll langesiwad ka mõnedgi Leili mehed, aga
wõit jäi selle eest ka täieste nende kätte. Tükite maad
ajasiwad waimustatud wõitjad waenlasti taga ning pöör-
siwad siis wõidu rõõmus tagasi.

— Sõbrad, wõtke meie peastmise eest minu kõige
soojemat tänu, rääkis Smanta sõjameestele. Kui teie
weel mõni filmapilk oleksite wiibinud, siis ei elaks
meie enam. Teie nägite ise, et surm juba oma wi-
kati meie elu järele wälja wiristas — aga enne kui
ta surmaw hoop meiesse puutus, tulite teie ja aita-
sitate meid kõige suuremast hädaohust.

— Ja ka mina tänan teid, sõbrad, oma elu eest,
mis teie tugew käewars ja julge meel meile tinki-
nud, rääkis Raupo liigutusega. Mis teie meie eest
teinud, seda tahame meie tagasi teha. Ka oma sõbra
elu eest tänan ma teid weel, sest temaga olete meie
armsama abimehe Metsapoole wanema Smanta ära
peastnud.

— Meid tänate auusad ülemad asjata, rääkis üks wanem sõjamees; teie peastja on üks noormees, kes waenlaste jälgi luuras ja teie elu walwas. Tema löi meid süia — meie ei oleks ise teadnud teile appi tulla.

— Kus on see noormees, kes meie hädaohtu tundis? küsis Smanta.

Rõik waatasiwad eneste kestel ümber — teda polnud näha.

— Languenud! kuuldi kahetsawat hüüdmist mitmest suust. Rahju nii noorest elust. Temast oleks waper wõitleja wääratud wabaduse eest saanud.

— Meie peame aga järele waatama, kas ta wähest haawades maas ei ole.

Mehed otsisiwad.

— Siin on see tundmata noormees, hüüdis üks otsijatest. Ta on õlast haawatud — werd on palju jooksnud — ta on eluta.

Ruttu kargas Raupo sinna. Mis sõjamees kõneles, oli õige. Surnukahwatult lames üks noormees were sees, mis õla haawast wälja niris. Ta nägu awaldas iseäralist õrnust, ta peenikesed huuled oliwad walustaste koku tõmmatud, ta rinnad liikusiwad weel — ta ei olnud mitte surnud — ta oli uimastuses, minestuses.

Raupo sidus ta haawa kinni ja tõstis ta Smanta abiga werelombist puhta kuiva maa peale. Haawatud noormees löi oma filmad lahti. Ta näost lendas õrn puna üle, kui ta kahte noortmeest enese ees nägi. Gemal kõlas wanema sõjasarw läbi metsa. Saige sõjamehe filmist paistis häkiline rõõm.

— Aidake mind Natso juurde, rääkis ta nõrga healega. Ma ei wõi ilma teda nägemata mitte surra. Ma tunnen enese väga nõrga olema.

— Auus noormees, sa ei pea mitte surema, ütles Kaupo liigutusega. Sina oled kaks sõjameest surmasti peastnud — ei, ei, selle eest ei tohi sa mitte ise surma minna. Sa pead elama, et tänulikud südamed sulle oma tänu wõiksid näidata — mitte tuulde kajakate sõnadega, waid tegudega, mis sõnu ei tarwita.

— Kes oled sa noor sõjamees? küsis Imanta. Ma tahan ikka sinu peale mõelda — sellepärast ütles mulle oma nime, et meie jälle kokku wõime saada, kui sõjad sõudnud ja waenud waikinud. Ka minu tänu peamad teod tasuma.

— Sõjamehe nime ei ole mul. Minu kõige suurem tänu-palk on see, et ma wapraste sõjameeste abiga oma rahwa kõige kõwemad toed olen peastanud.

— Noormees, sa oled auus isamaa ja rahwa wabaduse eest wõiteja, sa ei nõua tänu oma hea töö eest — sa panid oma noore elu meie eest kaalu peale.

— Su õrnad käed näitawad aga, et kilbi kandmine ja oda hoidmine sulle wõerad on.

— Kui häda kiskendab, seal harjuwad kõik käed piigi kandmisega, wastas haawatud. Minul oli üks hirmus ekstus heaks teha — oh ma olin kerge kawat teelt uskuma. Siin on üks äraandja, hirmus walelik waenlaste seas — teie nägite wabest seda Liwlast raudmeeste seas? —

— Söber Raupo, rääkis Metsapoole wanem, peä sa selle nooremehe eest hoolt ja wii teda Matso juurde, mina tahan oma meestega mõrtsukat ja waenlast taga ajama minna. Jumalad andku sulle pea terwist, ja ouus noor elupeastja. Kui meie jälle teineteist näeme, siis peawad paremad ajad olema. Müüd pole kauem aega sõnu kulutada. Söbrad, otfime waenlased üles, kõige pealt peab see äraandja ja mõrtsukas meie täes olema, kes niipalju süüta werd woolata on laisknud.

Ja siis kadus Imanta sõjameestega metsapiuude wahele. Raupo jäi haawatud sõbra juurde. Tema käsü peale oliwad kaks sõjameest ruttu kandraami walmistanud, seda wärskete kaseokjadega pehmeks asemeks teinud. Ettemaatlikult tõstsiwad nad Raupo abiga haige peale ja läksiwad wanema sõjasarwe heale peale Matso juurde.

Weel lord laskis Raupo oma isa furnukeha juurde põlwili, litsus oma hõögawad huuled külma furnu palgedele peale ning ruttas siis kandjate järele.

— Üks wapper noormees, kes auusas wõitluses Imanta ja minu eest haawa on saanud, tahab sinuga kokku saada, wanem Matso, rääkis skaupo wanema ette astudes, kelle ümber igast küllest sõjamehed kokku kogusiwad. See mees on weel wäga noor, aga ta wapruse ja julguse pärast wõiwad endid ainult kõige wapramad sõjamehed tema kõrwa seadida. Ta on auu ja kõrget tasumist ära teeninud.

— Tulgu see noormees siia, käskis wanem, ta peab saama, mis ta teeninud.

Kaam kanti ette. Haawatud sõjamees nuttis seal peal.

Natso maatas terawaste ta otša, siis läks ta tõsine nägu korraga selgeks kui päike.

— Seili, mu tütar, oled fina tdeste fiin?

— Jsa, ma olen fiin, wastas ta ifka weel nuttes.

— Laps, kudas oled sa tapluse wäljale saanud, kus waenlaste wälkuwad mõõgad ja wihisawad nooled surma laiali pillawad?

— Ma kartsin sinu elu pärast nii wäga, et ma kodus rahu ei leidnud — ma pidin teada saama, mis fiin sünnib. Anna andeks see julgustükk ja anna ka andeks, et ma sinu käsü üle olen astunud.

— Mis, ja oled minu käsü üle astunud?

— Ma olen ühe kõlwatumale inimesele, kes ennast Gesti saadikuks nimetas ja sinuga kokku tahtis saada seda rääkinud, mis sa mulle ära keelsid. Tema on seda waenlastele teada annud. Mu süda aimas seda liig hilja ja ma leidsin ta ka waenlaste killast.

— Selle läbi on hirmus õnnetus meie peale tulnud, ütles Natso tõsijelt ja waljult. Sumalad on meid ja sind ennast selle eest nihelnud.

Ja tütarlaps nuttis libedasti. Jsa ei waigistanud mitte ta pisaraid, tema südamas walutasiwad need haawad niisama kui tütre külles, mis sellest tulnud õnnetus isamaale lõõnud.

— Nuus neiu, minu ja mu sõbra elupeastja — rääkis Raupo liigutusega — fina oled üksi head teinud. Kui sa ka äraandja kawalusele wastu oleksid mõistnud seista, siiski oleks ta meie seisukohta teada saanud — ehk teadis ta juba ennegi. Lase heateo

magusaid tundmusi täieste oma rinnas elada — ja oled ju ainult head teinud.

Seili waatas tänulikult oma trööstija otsa.

15. Kaupo ja Leida.

Katso sõjafarm oli sõjamehed kokku kogunud. Neid ei olnud enam palju; suurem hulk jäi tulemata — waenlase wali raud oli nad magama pannud. Tõsifelt waatas wanema kurb film oma kokku sulanud malewa peale. Nii palju mehi oli langenud, aga eesmärk paistis veel koidu kaugusel. Siiski oli tal troosti sõnu oma meestele.

— Wähe on teist mu farme healt kuulnud, vähem veel siia kokku tulla wõinud, rääkis ta, aga jeda suurem on meie töö weikse hulga kohta. Waenlased on löödud, ma näen nende kehafid hulga kaupa oma langenud sõjameeste kõrwal. Ma tänan teid wapruse eest. Teid ühtegi pole surm ehmatanud — teie olete oma wabaduse ja usu, oma maa ja rahwa eest auuga wõidelnud ja teie langenud wendade nimesid lallutawad lapsed emade süles ning auustawad pärast elu ajal sellesama wahwusega. Müüd aga peame endid kokkuhoidma ja waenlasi taga ajama. Nad ei wõi veel kaugel olla — meie wõit peab täieline olema. —

Ta waatas ringi.

— Kus on meie sõber Aho? küsis ta. Minu film ei näe teda mitte.

— Seal, kus need, kes sinu sarve kutsumist ei kuulnud, rääkis Raupo.

Natso kõigutas oma oda. Teised tegivad seda järele.

— Muuline mälestus elagu temast tulewate põlwezeni, sõnas ta tõsijelt. Ta on isamaa eest auu-
fas mõitluses langenud.

— Mõrtsuka teotaw käsi on ta elu mõtnud, seletas Raupo.

— Kas sa waenlasi mõrtsukaks nimetad.

— Ma nimetan seda mõrtsukaks, kes kindla nõuga ühe inimese elu järele walwab ning seda temalt warguse wiisil mõtab ja mehifest mõitlusest aralt põgeneb.

— Ja niisugune mees on Aho elu mõtnud? Ruidas mõis see sündida.

— Aho mõitles üksi kolme wastu. Enne kui ma ligi sain, oli mõrtsuka oda ta läbi puurinud. Ta oli mu isa ja suri oma waenlase käe läbi, kes kaua ta elu järele waritses.

— Sinu isa ja Anno on ta tapnud?

— Ma rääkisin tõtt. Anno on waenlaste seas. Ka minu ja mu sõbra elu tahtis ta wõtta, kui sinu tütar meid ei oleks peastnud.

Tänulikult waatas Natso oma tütre peale.

— See oli feesama mees, kes üleeile õhtu find taga otfis ning ennast Gesti saadikuks nimetas, rääkis Leili.

— Ja see mees on eluga peasenud? küsis Natso Raupolt.

— Imanta on teda tagaajama läinud.

— Imanta? Kas ta siin on?

— Imanta on mind tema käest peastunud.

— Siis rutakem ajaviitmata järele. Onn võib meie ühendusega olla. Edasi, väsimata wennad! Võidu järele on aega puhata.

Sõjamehed raputasivad odasid, mille läbi nad teada andsiwad, et nad wanema nõuga rahul oliwad, ja pikas reas hakkas malewa kärmesti edasi liikuma.

Weel kord pööris Natsõ enese ümber oma tütre poole.

— Leili, kas sa suudad koju minna? Meiega ühes ei tohi sa tulla ega fiia ei wõi sa ka jääda.

— Jätke, ära minu eest muretse. Minu haaw ei ole surmaw, ma tunen seda ise ära. Walu tahan ma rohtude läbi waigistada, mis mu hea ema mulle õpetas, kui ta weel meie keskel kõndis, ja jõudu peab mu noorus jälle andma.

— Kui ma tagasi tulen, siis loodan ma sind eest leida, nagu ikka, terve ja rõõmus. Jumalad kaitsku sind niikaua, mu tütar.

— Sa sind ka ja kõiki su sõjamehi,, vastas tütar liigutusega.

Wanem läks. Leili jäi wesiiste filmadega ta järele vaatama.

Seal astus korraga Raupo ta ette. Neiu näosse lendas kerge puna, mis ta kahwatanud palgedele nõidliku ilu andis. Tänuhulka waatasiwad ta mustjad sõstrafilmad noore sõjamehe otsa, kes tema eest isa wastu häid sõnu rääkinud.

— Anna andeks, kulla piiga, et ma veel sinu juurde tagasi tuln, rääkis ta soojalt. Ma ei võinud muidu sinust lahkuda, kui ma mitte ei tea, kuidas mu elupeastja terwis seisab.

Mu terwis võib paraneda. Ma tunnen rohtusid mis walu wõtawad ja haamu parandawad.

— Aga siia kardetawasse kohta ei wõi sa jääda, kus waenlaste parwed veel ümber hulguwad.

— Ma tahan siit ka ära minna.

— Kas raske haam ei ole su jõudu liiaks ära kurnanud?

— Mu rahulisemaks läinud süda kosutab kadunud jõudu. Ma tean nüüd, et minu pärast mitte keid veel kadunud ei ole. Kõige suuremat rõõmu teeb mulle aga see, et minu isa paremat abimehed mitte ärandja mõrtsuka käe läbi ei langenud.

Uue punastusega löi kõneleja oma filmad maha.

— Dase pigistada oma kallist kätt, mis mulle ja mu sõbrale elu kinkinud, rääkis noormees waimustusega ning hakkas neiu käest kinni. Ma olen kurb, et mul lootust ei ole seda head sulle kord ära tasuda.

— Sõjamees, sa pead mind nõdraks tüdrukuks, manitses neiu; sa arwad, et ma tänu otsin. Ei, tänu jänu ei ajanud mind kodust siia. Ma ei võinud teada, et ma midagi head suudan teha. Minu süda ajas mind taga — ma olen oma kohust täitnud — ja nüüd olen ma selle üle rõõmus.

— Sa rõõmustad üksi selle üle, et oma kohust oled täitnud — mitte selle üle, et selle läbi kahte inimest surmast peastnud? küsis Raupo kindlalt neiu filmi waadates.

— Ma ütlesin, et see mulle kõige suuremat rõõmu teeb, rääkis ta filmi maha lüies ning uuesti ära punastades.

Raupo süda tulsus kärmemalt — magus tundmus liikus hinges.

— Kas sa võid mu peale ka mõelda, kui mind enam fiin ei ole?

Neiu vaatas nooremehe otsa.

— Su sõnad on tumedad! ütles ta fiis.

— Kuldane piiga, sa tead, ma pean sõtta minema, ja sealt tagasitulemine on jumalate käes.

Leili vaatas rääkija filmi. Ta enese suured sõstra filmad läksivad niiskeks.

Raugelt kõlas Natšo sõjasarm, selle peale vastas Smanta omalt poolt. Raks sõjaväge ühendasiwad endid.

— Minu aeg on otsas, rääkis Raupo. Rohus kutsub mind — ma pean minema, kus mu wennad võitluse vastu endid valmistavad. Kui jumalad seda tahavad, et ma sind enam ei pea nägema, siis mõtle selle nooremehe peale, kes oma waese isamaa wabaduse ja tema pühade hiiede eest langes ning selle wiimane sõna „Leili“ oli, kes ta elu peastis ning talle ta sõbra kinkis.

Neid sõnu rääkides tuli Raupole wesi filmi. Ta tundis üht imelikku wäge, mis teda nägemata sidea mega selle kauni neiu külge kõitis. Aga sõjamees ei tohtinud aega wiita tütarlapse feltsis, kui ta feltsi mehed palawas võitluses abi ootasiwad. Ta kiskus enese neist tundmustest lahti, pigistas weel kord soojusega neiu terwet kätt ja astus fiis teele.

— Raupo! hüüdis neiu talle järele.

Ta kuulis seda hüüdmist — ta pidi edasi minema. Kui isamaa kutsub, siis ei wõi sõjameest mingi wägi tinni pidada.

16. Üks öömaja.

Päew pärast sõda sammusiwad kaks noort meest õhtu eel mere äärt mööda põhja poole. Need oliwad Imanta ja Raupo.

— Sõda on lõpetatud, waenu healed waigistatud, rääkis Raupo. Sinu abiga on Liivi sõjawägi wõitnud, selle eest kiidawad sind rahwa suud põlwest põlwe. Siitamaale olen ma sind saatnud, siit pööran ma oma rahwa sekka tagasi ja lahkun sinust kui oma kõige armsamast sõbrast. Jäägu meie sõprus ikka weel seks sojendawaks leegiks, mis südant mure päiwil kergitab ja rõõmu aegil hõiskama paneb. Anna oma käsi mu kätte, ma tahan seda pigistada — ma ei tee asjata põnu — mees ei nõua tänu kõlminat, ning mees ei taha ka seda kuulutada — tema tänu on teod, mis ise enese eest räägivad.

— Raupo, mu sõber ja sõjamees, ära lahku weel minust ära. Ilma sinuta on mul igaw. Siit ei ole enam liig kaugel selle emakehe maja, kelle tütre sa merest wälja oled toonud — läheme sinna. Mina pean

weel seda imepiigat näha saama, ehk vähemalt kuulma mis temaga sündinud. Ära pea mind, sõber, mitte nii halvaks — ma ei tule sulle mitte teele ette — ma tunnen sinu eesõigust tema peale.

— Mis nimetad sa minu eesõiguseks?

— Sa oled ta merest wälja toonud, igaweste näjaste laenete käest peastnud.

— Oh kui ma teda oleksin peastnud!

— Kas ei ole sa seda siis teinud? küsis Smanta imekspannes.

— Ma ei tea seda.

— Sa käisid ju ometi selle kalanaise juures, kelle hoolde ta jätsid?

— Ei käinud.

— Miks mitte?

— Ma olin ta omas südames sinule jätnud — ma ei otsinud oma südamele uusi haawu, mis tema leidmine ehk surm mulle oleks wõinud lüüa. Sellepärast tulin ma otse oma rahwa sekka, kogusin sealt sõjamehi kokku ja tulin nendega sõtta. Müüd ma soowitsin südamest, et ta peastetud oleks.

— Ja sõber Kaupo, sa peaksid nägema, et mina see mees olen, kes teie käed kokku paneb.

— Ei, Smanta, seda pole tarwis. Tema on sinu oma — peab sinu oma olema — ma nõuan seda sinult, et sa ta ärawõtad, siis olete teie õnnelikud ja ka mina olen selle üle õnnelikum rõõmsam kui sa usud.

— Sõber, sa tahad palju, palju ohwerdada — sa armastad seda piigat niisama kui mina.

— Smanta, ma armastan üht teist neidu, üht teist

Murueide tütar, üht jumaliku piigat — ja ma usun, et tema ka mind armastab. Oh tema filmad on kui sügaw meri täis armastust — ta on minu ja sinu kõige suurem heategija, ta on meie mõlema elupeastja.

— Üks teine neiu peale Aita ei ole ialgi mu elu pärast häda ohusse julgenud, rääkis Smanta imes-tades sõbra filmi waadates.

Raupo naeratas. Önn rääkis selle naeratuhest.

— Kas sa ei mäleta, et meie eile hommiku weel waenlastest ümber piiratud olime ja elu peale enam ei lootnud, kui nad oma odasid meie kabe koha järele wälja firutasiwad!

— Ma mäletan — see filmapilt ei saa mu meelest kustuma — üks kena noor sõjamees raius meile peasemiseks tee waenlaste wäesse, ja meie olime peastetud, ilma et enam lootust oli. Ma kahetsen väga, et ma seda waprast noortmeest enam ei ole näinud. Tema haaw on ta wistist mõneks ajaks woodisse firutanud. Seda noort meest tahaksin ma heameelega weel tundma õppida ja talle oma tänu tunnistada.

Kas sina tead, kes ta on?

— See noor sõjamees ongi see piiga, keda ma tundma, auustama ja armastama — nõdrameeleliselt armastama õppisin. Tema oli omale sõjamehe riided selga pannud, ta peastis meid waenlaste käest — meie elame weel — tema läbi.

— See lugu on kaunis kuulda, kui muistne jutt lapse kõrwale, imetles Smanta.

— Jah sõber, kaunis on see Muruneid, tema süda on kui helde taewas, mis üksi headust enesest wälja jaadab, tema nägu on kui naerataw kewadene päike, mis külmad kaotab ja õnne õied pakatama

paneb ja ta mustjates filmades särab üks salawägi, mis wastupanemata nõiduse jõuuga mu südant tema poole kiskub. Ma ei mõista, mis siis küll peaks saama, kui ta oma nõidlikud filmad minust ära peaks pöörma ja kui ma ennast petlikkude lootuste woogudes oleksin kii- gutada lastnud — ei, ei, ta ei wõi seda magust nõi- dust minult mitte enam ära kiskuda, ta ei wõi mind mitte ära põlata, ma olen ta põskedelt punastamist, ta filmades niiskeid pärlid näinud — ma usun pea- aegu — ta süda on armastust täis.

Imanta waatas imestades oma noore sõbra otsa, selle jampsiw kõne kõige suuremat waimustust awaldas.

— Kes on see imelik neiu?

— Wanema Matso tütar Leili.

— Raupo, nüüd usun ma su õnne. Oh ka mina tunnen su õnne oma rinnas. See walus koht, mis meid lahutas, on paranenud — meil ei ole teineteise wastu enam midagi muud, kui seda, mis sõbra kohus nõuab. Meid ei lahuta mitte enam ühe tüdrukü ar- mastus — ei, nüüd ühendab meid ühesugune noor õnn. Siin on mu käsi, wõta ta wastu, mu süda sunnib sinu kätt pigistama ja igatseb ka sinu sooja pigistust tunda. Beel ühe päewa tee pead sa minuga käima, kuni selle majakese juurde, kust mina ka oma õnne ehk õnnetuse üle otsust saan. On ta surmast peastetud, siis on ta oma ema juures kodus — riisus teda aga halastamata Maana käsi oma kurwa warjuriigi elu sisse — siis nutab mu süda tema pärast wrepisaraid.

— Imanta selle teaduse pärast ei ole meil tar- wis nii kaugele minna, rääkis Raupo. Siinsamas ligidal peab see kalanaise hartsik olema, kuhu ma näi-

Jäsest merest wälja kistud piiga jätsime. Kui meie otsime, küllap siis leiame ta ka üles. See wana emake wõib meile kõige paremine teadust anda. Ka mina olen wäga uudishimuline, mis temast saanud.

— Kas ja seda kohta weel tunned? kus see hurtsifit seisib?

— Kui widewik mitte maad ja merd oma hõlma ei kataks, siis wõiksime teda wahest juba nende sinawate männade tagast merelaldal halli liiwa peal näha.

— Siis juhime oma sammud sinna poole.

— Teeme seda!

Cha kiired oliwad kustunud ja tähtis taewas heitis oma nõrka walgust mühawa mere ja uinawa maa peale, kui sõbrad ühe weikese hurtsiku ette jõudsiwad.

— Meie oleme oma teekäigu eesmärgile jõudnud ütles Raupo. Ma tunnen seda kohta weel üsna hästi. Siin seisab seesama hurtsifit, needsamad harwad männad — siin peab see kalanaine elama, keda meie otsime.

Nad astusiwad hurtsiku juurde. Läbi ukse augu paistis weike tulekuma. Sees oli tawast kõnelemist kuulda, ehk film küll midagi näha ei wõinud.

Raupo katsus uft lahti tõmmata. See oli kiini. Kõnelemine waikis — mõneks filmapilguks jäi kõik waikseks — siis oli rutulist jala astumisi kuulda, nagu läheks üks tugewa lehaga inimene siit minema. Siis wast tuliwad kergemad sammud lähemale, ning üks tuttan heal hüüdis:

— Kes seal on?

— Hea emake, tee üks lahti, sinu tänuwõlglane oma sõbraga tahab sinuga rääkida.

— Rääkimiseks on nüüd aeg liig hiline, oli wana-
nase wastus, keda Raupo healest ära tundis.

— Tee lahti, lase meid sisse, öö on käes ja meie
wõerad siin tühjas paigas, palus Raupo.

Uks kägises ja läks lahti. Wanamoor seisis lä-
mel ja hoidis peerutuld käes, millega wälja wõis walgus-
tada. Tema oma inetu nägu oli ainult poolest saa-
dit walgustatud. Tükite aega tunnistas ta noori-
mehi. Siis lendas imelik naeratus ta rippuwatest mok-
kadeft üle, mida kumbgi sõbradest pimeduse pärast näha
ei wõinud.

— Mis on teie soow, mehekesed? küsis ta.

— Kõige pealt ütle meile, mis selle piigaga on
sündinud, keda ma mõne päewa eest siia tõin.

— Mis pidi siis temaga sündima?

— Sa ärataksid ta ometigi elusse?

— Surnute üle ei ole mul enam wõimust, wastas
wanake külmalt.

— Kas ta siis surnud oli?

— Nagu ise nägid.

— Ma uskusin weel elumärkisid näha.

— Sinu usk, noormees, on sind petnud!

— Ta ei ela mitte enam? küsis Smanta hinge
finni pidades.

— Ta on kadunud teile mõlemale.

Smanta kohkus ära.

— Mita, ja ei wiibi enam elawate seas, hüüdis
ta ahastusega. Sa oled oma kallie elu minu eest kao-
tanud — maailm on mulle ilma finuta tühi ja kole.
Raupo, mu sõber, ükski sinu rinnal leian ma weel
rahu. — Oh, mu ilusad lootused on kõik puruks läi-

nud — Aita on furnud — furnud mulle ja oma wae-
fele emale ja õele! See sõnum on minusse wäga haa-
wawalt mõjunud — sõber läheme siit õnnetuse paigast
minema.

Kurwalt seisis ka Raupo ning ei julgenud oma
sõbra trööstimiseks sõnagi ütelda. Mis pidi ta seal
weel rääkima, kus ta isegi oma südamele parandawat
õli tarwitas.

— Kuhu on ta maetud?

— Tema keha üle tolmas tuiskaw liiw.

— Aga ta hauda tahaksime meie weel näha.

— Ööpimedus warjab teda oma sülle.

— Siis anna meile siinsamas ruumis öömaja, kuni
päike pimeduse kaotab ja meie tema hauda näha wõime.
Imanta, enne ei wõi sa sest kohast ometi lahkuda?

— Sul on õigus, Raupo, minu pisarad saamad
seda külma mulda kastma, kus tema põrm puhkab, enne
kui siit lahkume. Hea wanake, kase meid oma juures
ööd pidada!

— Astuge siis siisse! rääkis ta.

— Tume toaõht wõttis noorimehi wastu. Nad
ei leidnud mitte toast teisi elanikke nagu lootnud
olivad.

— Kas sa üksi siin elad? küsis Raupo.

— Üksi, wastas wanake.

— Aga meie kuulsime kõnelemist ukse taha.

Wanamoor näis natuke kohmetanud olema. Ruttu
kogus ta aga ennast ja ütles siis julgeste:

— Mina olen ikki olles rääkima harjunud, et pikki
igawaid õhtuid rutemalt mööda saata.

Selle kohta ei olnud kumbgil midagi ütelda. Nii

näis ka õige olema. Astumise heal mõis wanakese enese tõntsidest jalgadest tulnud olla. Mis pidivad nad nii tühja asja üle pead murdma, kus walus süda teiste mõtetele nii wähe weel peas ruumi andis!

Wanake kandis neile ka õhtuks sööki lauale. Sõbrad mõtsiwad wait olles sellest weidikesse ja seadsiwad endid puhkama heitma, sest sõjakäik oli mõlemad wäga ära wäsitanud.

— Siin ei ole teil mõlemal magamiseks ruumi, ütles hurtsiku perenaine. Teine tulgu teise tuppa.

— Oh pole wiga, meie oleme kui wennad ja lepime ka ühe asemega. Kui teises toas weel ruumi on, siis jäägu see sinu enese jaoks.

Hurtsiku perenaine mõtles wähe aega. Siis ütles ta:

— Majas pole mul teile head aset anda, wahest wõtate heaks, lauda peal wärske heinte sees puhata. Seal ei eksita teid keegi hingeline.

— Meie oleme kõigiga rahul, rääkis Smanta. Sõjamehele on iga lahke suuga juhatatud ase hea.

Mõlemad läksiwad läbi pimedada õue wanakese järele, kes nad kartsaft mööda weikesse lauda peale juhatas. Pehme heina aseme sees lihtsus raske une kätti wäsinud Raupo filmad warsti kinni, Smanta aga ei jäänud mitte nii kohe magama. Ilma et keegi kuulis ehk nägi, walas ta oma Mita surma pärast walusaid pisaraid. — —

Hurtsikus põles weel laua tuli. Raks wana inimest istusiwad weikse peeru talle walgusel ligistikku

pingi peal ja kõnelesivad. Nende heal oli tasane, fiiski kõlas ta läre, nagu kanges waidluses.

Rääkijad olivad hurtfiku elanikud Anno ja ta naine.

— Meie külalised on Smanta ja Raupo, ütles naine.

— Ma tean, wastas mees lühidelt — mu teraw film tundis nad ukse praod wahelt juba ära. Ega sa naine ometi rumalast peast mu nime neile ei ütelnud?

— Nad ei küsinudki seda.

— Siis oled sa kogemata kombel targaste teinud.

— Mina teen ainult targa arwamise järele, wastas naine pahaselt. Kogemata ei sünni minu juures midagi. See võib ainult meeste nõdrus olla.

— Naisuke, ära sellepärast koge pahanda waigistas mees. Kuhu jäiwad need mehed?

— Magawad.

— Magawad? Meie juures?

— Jah!

— Kus kogas?

— Lauda peal heinte sees.

— See on hea. Seda oled sa targaste teinud.

Anno derus rõõmu pärast läsa. Ka naisel oli hea meel, et mees ta tarkusest aru sai ja ometi kord ühe kiituse sõna ütles, mis ta ära oli teeninud.

— Kust sina neid noori mehi tundsid? küsis ta.

Mees naeris.

— Keda Anno ei tunne! oli ta wastus. Sina

loed inimeste elulugusid taewa tähtedest, ja oled üksi taewa kirja juures tark — pimedal pilvesel ööl oled ja niisama rumal kui kõik teised naised — aga minu tarkus tuleb just kõige pimedamast sügise ööst ja kõige salajamatest saladustest. Raupo on wana Ato poeg.

Naine löi käed kokku.

— Kas see tõsi on?

Ta kiljatas pea need sõnad wälja.

— Tõsi, tõsi! wastas mees.

— Sellepärast oli tal selle tüdruku eest nii suur hool — see oli ta õde. — —

Anno ei wastanud midagi. Ta käis nagu otsides ümber. Siis läks ta ära. Naine tundis ta olekut, et tal nüüd midagi ees oli, seal ei sallinud ta eksitamist.

Mis see ta naisesse puutus, mis mees toimetas! Ta aimas küll midagi, mis ta mitte nõnda ei oleks soowinud, ja mõtles kaua selle üle järele. Wiimaks läks ta ometi magama, ilma et meest ära oleks oodanud, ehk teda üles otsinud.

Selle aja sees oli aga Anno kangeste ametis. Ta oli kaua iseenesega nõuupidanud, mil wiisil ta kõige paremine nende meeste üle wõitu wõiks saada, kes tema kõige suuremad waenlased oliwad. Sõuuga ei olnud midagi teha — siin pidi nõuu awitama.

Ta naeratas korraga nõnda, et see pimedas öös tondilik kõlas. Nõuu oli leitud. Ta oli lihtlabane, kerge täita ja mõjus julgeste. Mis nüüd weel wiga! Raks waenlast jälle ilmas wähem!

Tasakeste ja ettevaatlikult läks ta kolde juurde, foris hoolega tuha sisse maetud süsa wälja, mässis neist hea hulga ühe linase naru sisse, wöttis kuivi peeru pilpaid ja muud tulewõtjaid asju ühes ning ruttas wälja. Weikese waewaga loitis hele tulelõike ööpimeduses ning tõusis ruttu mööda lagunud maja seina ülespoole.

— Rahju sellest wanast looma laudast, aga mu waenlased on ka temaga ühes maa pealt kadunud, ümises mehike enesele habemesse, kui hele tuleloit juba täie jõuga katuse sisse löi ning kuiwa heinte sees, kus wäsinud sõjamehed magasiwad, wuhises.

Minuke heal, mis tulewuhinaga pimedada öörahu rikkus, oli mõrtsuka hirmus naer. — Oh, ka kuri süda wõib naerda, aga ta naer käib walusamalt südamesse, kui waenlase kihwtine nool, kui murdja metsalise wali hammas. —

Oli siis ilmade ja rahwaste Suhtija käsi tõeste oma wägewa abi süüta hingede poolt ära pöörnud, et ta neid tigeda werejänu ohwriks laskis saada? Kui nad ka paganad oliwad ning ristiusu toojate wastu sõdisiwad, wõis igawene õigus süüsti neid hukka minna lasta, kui alatunud abinõuud nende hukkamiseks wälja otsiti? Wõib alatu meel, inimlik tigheidus ja põrgu kawalus kõige ülema headuse ja igawese armastuse abinõuu olla?

Taganege, rumalad mõtted ja mõistufeta sõnad — saadawad päikese kiired meile pimedust — kõnnib auus meel õelate teed? — —

Aga tuli põles ju edasi — ta põletas maja ja sellega ühes inimesed, kes seal sees oliwad. —

17. Haige.

Ruff laulis teistkorda, kui Natso oma õue wärawast sisse astus. Tema sõjatee oli käidud, waenlased olivad töotanud rahu pidada — ta uskus seda töötust küll wähe, aga ta jõud ei lubanud rohkem nõuda. Tema sõjaline tugewus oli murtud — metsad olivad tema sõjameeste tehadega täidetud, ja näljased kaarnad tülitsefiwad nende pärast liiskjate metsloomadega.

Ta leidis oma tütre kanges palawikus. Tema wana emalik talitaja oli kõige suurema hoolega ta eest muret kannud, talle metsa kõige paremad rohud koku otfinud ning neist terwise salwi keetnud. Esiotja ei näitnud sel mingit mõju olema — sest ta armsal põetatawal ei olnud üffi õla sees nähtaw, waid südames nägemata haaw, mis palju raske oli parandada, sest selle tarwis ei oskanud wana emalik hoolekandja rohtu teha.

Murelikult waatas isa oma ainsa wana peale. Hirmsjad kohutawad tondid käisiwad ta waimu filmade eest mööda, kui ta selle peale mõtles, et raske haaw ta ainsa, armsa lapse, ta wanaduse rõõmu, temalt ära riisub.

— Kuidas on Leili haigus? küsis ta põetajalt.

— Suur isand ja mu kõrge käsuanaja, sinu tütar saab terweks wastas naisterahwas kumardamisega. Ta on palju rahulisemaks jäänud — ma olen

metsa kõige vägewamad rohud kofku korjanud — tema haavad hakkavad paranema — ja ei kaota oma türt mitte.

Leili lõi filmad lahti. Ta tundis oma isa ära.

— Isa, sa oled kodus, rääkis ta nõrga healega. Oh kui rõõmus ma nüüd olen. Ma kartsin väga sinu elu pärast — mu süda oli hirmus rahutu — haav ei teinud mulle mitte suurt valu, selle on mu emakese rohud võtnud. Kas võit jäi teile?

— Leili, võit on meie.

— Head jumalad, teie olete siis itka mu palweid kuulda võtnud ja mu ohwrid tähele pannud.

— Kas sa palusid meie eest? küsis isa.

— Hea Leili ei jäänud enne rahule, kui ma teda Hiimäele wiisin, kus ta ohwerdas ja kollatanud lehe katuse all kaua vägewate wainude poole palweid faatis, kõneles põetaja Leili eest.

Wanemale tuli wesi filmi. Ta oli sügawaste ligutatud. Ta süda tundis seletamata rõõmu tütre pärast.

— Lapsuke, sinu fees woolab minu isade meri, rääkis ta pehmelt. Ma olen uhke sinu peale — sa oled ühe vägewa rahwa wanema õige laps. Sinu ilmumine tapluse wäljal on kõik sõjamehed wainustusega täitnud — nad ei hoolinud wäsimusest ega haawadest? kes weel kätt jõudis wälja sirutada, jee läks waenlase wastu. Sõjamehed pidasiwad sind jumalate jaadikuks ning wõitlesiwad surma põlgamisega. Miisuguse pealehakkamise wastu ei jõudnud waenlased seista — nad taganesiwad, põgenesiwad — meie wõitsime.

— Mis on Raupoga sündinud? küsis Leili põksuwa südamega. On ta kui wõitja tagasi tulnud ehk isamaa eest — langenud?

Viimased sõnad tahtsiwad talle rindu kinni jääda. Ta paled hõõgasiwad, ta suured sõstrafilmad seisiwad isa suu peal, nagu tahaksiwad nad sealt iga sõna ette ära lugeda. Ta tundis ennast nagu kohtumõistja ees, kes tema üle praegu elu ehk surma otsust peab kuulutama. Keegi ei teadnud, mis ta waene süda sees tundis, ainult selle tufsumist wõis kuulda.

— Raupo on wapraste wõidelnud, rääkis isa. Ta on auu teeninud, teda ja meie abimeest noort Imanta peaksid sa pärjaga ehitama.

— Siis on Raupo eluga tagasi tulnud?

— Gluga ja terwelt nagu minagi. Haige näol lehwis hele rõõm, ta filmad särasiwad kui päikese paiste karestest märja aasa peal.

— Ta peab weel wiimastest sügise lilledest pärja saama, hüüdis ta hõiskaw, õnnelik rind. Ma tunnen enese jälle terve olema. Millas hakkab loidukuld Daara taewa serwa palistama — millal torkib päikese tera tema sülelt üles!

Isa oli ära läinud. Wäsinud keha nõudis puhkamist. Wana talitaja waatas imestusega oma haige käsuandja otsa. See oli woodist wälja tulnud ja ukse juurde astunud.

— Mis tahad sa teha, Leili? küsis ta.

— Ma waatan, kas hominil kaugel on.

— Lapsuke, ta on weel kaugel.

— Oh kui kahju!

— Miks ja seda kahetsed?

— Ma tahan veel sügise lillesid korjata ja wõitja sõjamehe pead pärjaga ehitada.

— Kannata, mu tütar, kuni sa terveks saad, rääkis wanake muretsedes. Ta ei saanud aru, mis Leili nii häkiste teiseks muutnud.

— Ma olen juba terve!

— Leili, su pea hõõgab veel, su paled lõkendamad palamusest, su keha on nõrk, sul on rahu, waikest und tarwis, sa pole kaua enam maganud — sa oled veel haige. Ma tahan sulle kõik homme tuua, mis sa tarwitad. Jää rahule, heida magama — Jumalad walwaku sind armuga.

Piiga käik oli ka tõeste kõikum, aga ta läks siiski ukse juurde ja kiskus selle lahti. Pimedada taewa alt paistis talle liikum puna wastu. See oli õhtu pool. Seal ei olnud koidu kodu. Ta astus kõhtudes tagasi. Ta ei teadnud isegi, kust see tuli, aga ta südamesse torkas tibe kartuse nool.

— Emake, tule, waata, mis seal on? ütles ta kartliku healega. Raugel mere pool liigub midagi walgustawat taewa all.

Wana naisuke waatas wälja.

— See on tule paistus, mu Leili, wastas ta lühidelt. Tule ära, külm õõtuul puhub su kergetest riietest läbi, sa wõid haigemaks jääda.

— Kas mõni maja põleb?

— Ma usun, seal peawad koju minejad Gesti

sõjamehed oma sõmaja. Nad on enestele suure tule maha teinud.

— Oh ja hea emake, sina mõistad nii ilusaste mu kartlikku südant waigistada, ütles ta siis. Ja jah, seal istuvad waprud sõjamehed suure tule ümber koos ja räägivad oma kallistest kodustest, kes neid igatsufega ootavad.

— Kas nende seas ka Raupo istub ja kas tema ka minust peaks rääkima? mõtles ta edasi ja läks siis õnneliku tundmusega woodisse.

---

18. Tulekahju.

Imanta ei olnud veel kindlaste magama jäänud, kui iseäralik kohin ta kõrwu tungis. Ta pidas seda oma unistuses meremühinaks. Ta nägi ennast mere peal sellesama maru käes, kus ta Mita esimest korda näinud. Raugelt nagu tuule kohina läbi kuuleb ta oma isa mõrtsuka naeru, selle äraandja hirmus nagu paistis talle filma, ta ümber tantsisivad wihased laened walgel wahul, nende kohisemine lähed kangemaks, nende walgus suuremaks, nagu tahaks nad ööpimedust ära ehmatada. Wõi on see walgu tuli, mis ilma waheta edasi kestab, nagu oleks taewas põlema läinud! Ta waatab enese ümber, Mita on seal ja waa-

tab kurwalt tema poole. Ta seljataga on üks must kogu, see on äraandja Anno — ta kisub neiu enefega ühes laenetesse. Ta tunneb, kuidas palaw higi ta otsa etle tõuseb — kõik ta keha kuumab; ta katsub karjuda, aga ta juu on kui lufus. Nüüd hakkavad walgud, mis siamaale nagu taewa külge kinni naelatatud, liikuma, ta näeb ennast sügawasse wajuma, ta tunneb palawaid laineid oma ümber nagu oleks terve walge meri tuliseks läinud. Meele ärabeitmisega katsub ta üleskarata, et ennast allawajumisest peasta. Ta filmad lähewad lahti: tema ümber loidab elaw tuli; palaw lämmataw suits tahab hinge kinni matta.

Ühe pilguga oli tal selge, mis hädaoht teda ja ta sõpra ähwardas.

— Raupo meie oleme tules! hüüdis ta põlwili karates. Rõrgemale ei wõinud ta tõusta, seal wu-ri-fes tuleleek paksu tulist suitsu alla surudes, hõle katuse sees. Weel mõni filmapilk, siis pidi see lämmataw, iga filmapillmel weel tulisemaks minew õhk põlema plahwatama, arwas Smanta hädaohu suurst õigesti ära mõõtes.

— Raupo, Raupo! hüüdis ta uuesti. Üles, meie põleme siia ära.

Ta ei saanud mingit wastust. Kus oli ta sõber?

Ta otsis oma kõrwa asemele. Sõber magas weel raskeste, ta pea oli palawa, tulise suitsu sees — ta oli seal nii uimaseks jäänud, et ta hüüdmist ei kuulnud ega raputamist tunnud. Ajawiitmata kargas ta jalge pääle, kiskus sõbra kätte waele ja tahtis teda enefega peasta.

Aga kuhu? Laudi august, kust nad üles tulnud, ja mis ainus peafemise tee weel oli, käis hele tuleleef talle wastu. Ruttu otsiswad ta filmad teist peafemise teed. Aga ta filmi ei puutunud midagi, mis peafemist oleks töötanud.

— Raupo, Raupo, meie põleme siia ära, hüüdis ta waljuste ja raputas seal juures sõpra nii tugewaste, et see filmad lahti tegi. Ehmatades kargas ka see üles. Nad olid elusa tule keskel. Enne kui nad sõna saiwad wahetada, murdis leef omale läbi katuse teed pimedada öö õhu sisse ning suure plahwatusega oli terve laudapealne korrada tulejärm. Kumbki ei saanud enam healt teha — tuli mattis heale ja hingamise.

Ühe kargamisega oli Imanta oma sõbrada all, kellest ta kinni wõtnud ja enesega ühes kiskunud. Teisel filmapilgul tõmbas ta raskete maha kukkunud seltfimehe tulest wälja ja kiskus enese ja tema põlewad riided seljast ära. Nad oliwad mõlemad oma juuksed ja habemed ära põletanud ja käte ja näo peale tullehaamu saanud, aga nad oliwad peastetud — nad oliwad weel elawate seas.

— Kust on see tuli wälja tulnud? küsis Raupo, kes kahe käega oma hirmsaste walutawad pead kinni hoidis.

— See on mulle ka arusaamata, wastas Imanta. Kudas loomalaut põlema wõib minna, seda ei mõista ma araseletada. Meie peame maja perenaifelt järele kuu-lama. Näitab wäga seda nägu, nagu oleks keegi meid siia ära tahtnud põletada.

— Mis on sellel wanal naisel meie wastu?

— Sellel wanal naisel ei wõi meie peale mingit paha mõtet olla.

— Ja teisi inimesi siin ei elagi.

— Oh! kuulsi meie ju veel siin ukse tagast kahe inimese kõnelemist. Ja et see naine teise siin olemist ära salgas, on juba väga kahtlane. Meie peame kohe selgust saama. Läheme hurtsikusse!

Terwe õue oli walgustatud nii, et selgeste näha wõis. Hurtsiku uks oli kinni. Smanta koputas kõwasti selle pihta. Sees oli nagu kolistamist kuulda. Nad ootasivad — aga keegi ei tulnud lahti tegema. Kui wiimaks nägivad, et neede koputamist ja hüüdmist tähele ei pantud, hakkasivad nad kahe mehega ust lahti kiskuma. See oli seestpoolt pööra pantud. Pöör murdus eest ära, uks tuli lahti, Smanta hüüdis hurtsiku naist, aga ei saanud wastust. Tuba oli tühi. Nuttu tõi Raupo põlewast majast tuld, et hurtsikut ka seest poolt walgustada.

Beike lökke tehti koldes üles, mis weikest ruumi kaunis hästi walgustas. Uhe, mis nende jaoks tehtud, oli külge puutumata, kuna teises oli magatud. Üks weike uks hurtsiku tagaseinas, mida wistist walguse lastmiseks tarwitati, oli seestpoolt lahti.

— Siit on wanamoor wälja läinud — ta on meie eest põgenenud, meid on hukka saata tahetud, — meie oleme waenlaste kätte sattunud, rääkis Smanta toas ümber waadates. Kes mõistis arwata, et waenlased meid ka siin veel on waritsemas. See wanamoor oli

Küll hirmsa näoga — meie oleksime ta filmist pidanud lugema, et tal meie wasta koledad mõtted peas on.

Häliste jäiwad ta filmad ühe hiilgawa asja peale seisma, mis hurtsiku nurgas seinanajal lames.

— Taper! hüüdis ta imestades. Mis teeb wana naine niisuguse riistaga. Ha, ta ei ole mitte üksi — tema ei kanna sõjariistu.

Ta wõttis sõjakirwe nurgast wälja; selle külles oli weel wärsket werd; teda oli hiljuti tarwitatud. See ei olnud mitte wanamoori sõjariist — see oli ühe sõja mehe oma.

— Ha, näita see taper siia! hüüdis Raupo häliste suure elawusega.

Smanta andis sõjariista sõbra kätte ja waatas imestades tema otsa, kes palawliku kiirusega oma filmi sinna ja tänna laskis lennata.

— See on Anno, selle mõrtsuka ja äraandja taper! hüüdis ta siis kindla healega. Ma tunnen seda hästi. Wiimases lahingus kippus ta sellesama kirwega mu kallale — see kukkus tal käest maha, kust ta pärast selle jälle ära wiis,

— Kust on ta siia saanud?

— See on mõistatus, aga siin ta on.

— Kas su filmad wahest ei peta sind?

— Siin on seesama kiri, mis ma oma isade mõrtsuka kirwe peal nägin. Ma tunnen neid märkisid weel niisama selgeste kui ma neid nägin.

Smanta waatas neid kirjasid, mis Raupo talle

näitas. See oli tõepoolest iseäraline firmes. Nende märkide läbi võis teda sadandate ja tuhandate hulgast kergeste ära tunda, sest kuskil mujal polnud ta niisugust sõjariista näinud.

— Nüüd hakkab mu arusaamises koitma, rääkis ta siis elavalt. Kas tead, Raupo, see õhtane küllaline ei olnud keegi muu kui Anno. Tema on meid ukse taga mistift näinud, ta tundis meid ära ja põgenes hirtsikust wälja. Ja on nainukesele mistift kangeste ära keelanud, tema siinolekut meile ütelda. Sellepärast salgas ta meile ära, et üks teine weel siin olnud. Anno ei läinud mitte siit ära, waid tuli ja pani laudakese, mille peal meie magasime, põlema. Ma kuulsin ta healt, ma pidasin seda unenäoks, aga see pidi ilmsi olema, millest mu unine olek unenäo sepihes. Do, nii on see asi tõeste olnud. Aga wota sa äraandja, isamaa waenlane, süüta weremalaja, sinu mõrtsuka riista wotan ma ühes ja ma töotan, et seesama taper, keda rojane käsi digete were sisse lastnud, kord ka sinu enese werd peab jooma! Tule siia, sa mõrtsuka riist. Niitaua tahan ma sind enesega ühes kanda kui see mu tõsine töotus on täidetud. Siis heidan ma su enesest ja oma inetu peremehe keha kõrwal peab sinu paik olema.

Ta wõttis tapperi ja riputas selle enese wöö külge.

— Aga miks on see wana naine siis ära kadunud? küsis Raupo. Kas ta wahest ka mitte kurjategija nõuu mees ei olnud ning kartuse pärast paku ei pannud, kui nägi, et elupüüdja nõuu korda ei läinud.

— Nõnda näitab küll lugu olema.

— Kas tead, Smanta, nüüd ei usu ma ka selle wanamoori juttu, et Mita surunud on! ütles Raupo. Tema on meile ette luisanud. Mita ei ole mitte ära surunud, waid on wististe elusse ärkanud, nagu ma siamaale ka kindlaste uskusin.

Smanta waatas rõõmulise lohkumisega oma sõbra otja. Ta kurwa hinge sisse tuli ilusa lootuse kuldne paistus tagasi ja walas walusate südame haawade sisse terwise rohtu.

— Aga kus arwad ja teda siis olewad?

— Seda ma ei tea. Meie peame wanamoori weel kätte saama ja tema läest seda wälja pärima. Ta ei tohi meile enam liiwa filma puistata.

Meheid otsitiwad mõlemad agaraste. Hurtsikus ei olnud üht ainust elawat hingegi. Sues andis põlew laut ka nii palju walgust, et siin kõik ära wõis näha, mis ümberringi olemas oli. Ka siin ei puutunud elawat hinge filma. Ta oli kadunud. Mets ei olnud kaugel — seal wõis ta taga otsijate eest hästi warjul olla. Smanta otsis oma sõjasarwe taga — see oli tulle jäänud. Ta teadis, et ta malewa toju minekil on ning mõnedki ta sarwe heale peale sinna oleksiwad tõtanud ja neile otsimises abis olnud — aga ta ei saanud neid kokku kutsuda.

Kui päew kätte oli jõudnud, lahkusiwad sõbrad. Igaüks läks omale poole külgi.

19. Wiha põhjusel.

Lehed olivad puudest pudenenud, kured ära läinud, sügised vihmasaad ja pimedad päevad alganud — ja ikka oli veel Mita oma hirmsas wangihooes. Tal ei olnud muud seltsi kui hurtsiku neli seinat, tuulewingumine ja vihma pabid, näljaste karude ja röövlindude karjumine.

Nii üksi ja mahajäetud ning õnnetu polnud ta ennast veel ialgi tunnud. Ta oli kui elawalt maha maetud — inimeste healesid ei kuulnud ta kõrw enam kaua aega. Mitu päewa juba oli see naisterahwas, kes ta siia toonud, kadunud. Wana lombakas ilma keeleta majawaht oli ainus inimese hing, keda ta weel nägi. Ja selle näost paistis niisugune waljus, pea-aegu õel tigidus wälja, nii et talle wärin peale tult, kui see hirmus inimene ta silma puutus. Mitu korda oli ta teda tahtnud paluda, et ta teda wangist peastaks, aga ta julgus kadus igakord enne ära, kui sõnad üle keele oleks libisenud. Mispärast teda siin wangis peeti, seda ei wõinud ta enesele äraseletada. Ta põlnud kellegile inimesele ilmas kurja teinud — mis tahtsiwad nüüd need tundmata hirmsad inimesed temast?

Ta oli nutnud, ta oli kisendanud, ta filmawesi oli otja lõpnud — aga ta meele ärakeitmine kaswis — teda ähwardas nõdermeel oma terwe koledufega. Kodus leinasiwad teda ema ja õde, nad pidasiwad

teda furnuks, nad andsiwad asjata näljasele merele süüdi, ottsiwad wahest tema keha rannaliiwa pealt — ta ei olnud mitte laenetesse langenud, ta ei olnud furnud — ta elas weel, aga ta elu ei olnud tema enese käes. Ta oli kui ühes suures lahkes hauas, kuhu ta pidi närtsima — surema, ilma et keegi seda teadis. Oh kui ta kuidagi wiisi oma wangis olemisest märki oleks wõinud anda! Taewapilwed, kes kõrgelt pea kohalt tema kodu poole sõudsiwad, ei wõtnud ta palweid ühes ja ka tähed oma mõõtmata kõrguses jäiwad igaweste wait. Elu oli temast mööda läinud, nagu ilus, õnnelik lapseunenägu liikus see ta mälestuses.

Weel üks nõrk lootuse sädemete wilgatas kustuma küünla wiisil ta hinges. Ta tahtis selle wana naese ette põlwili heita, tahtis oma palawa filmaweega ta jäetanud südame sulatada, wahest halastas see tema peale ja lastis teda siit hirmsast wangist wälja. Mis kasu wõis temal ta hingepiinast olla? Kui tal ema süda rinnus tuksus, siis pidi ta teadma, mis walu ta kimine süda ühele perekonnale tegi, kes temal juuksekarwagi kõweraks pole käänud. Tema on ju ka inimene, ja ta wõtab mind wististe kuulda.

Nõnda mõtles Aita ja lootus tõstis tiimu. Oh kuidas põksus ta weike, puhas süda selle lõpmata röömu eestundmuses, mis teda wangist peasemisega ootas. Oma, õde, oh, ja ka seda noortmeest keda ta, merelaenetes näinud, wõis ta siis jälle näha!

Lootus, kui magus oled sa!

Maine, keda ta igatsedes ootas, oli tagasi tulnud.

Ähel õhtul tõi see temale õhtusööki. Raua aja järele kuulis ta jälle lord inimese healt — kõnelemist. Ta hakkas naese käest kinni ning pidas teda tagasi, kui see jälle ära tahtis minna. Waljult tõukas see ta tagasi, nagu oleks mõni kuri koer oma hambad ta käesse pannud.

— Kulla hea emake, palus tütarlaps selle üle ära kohkudes, ära mine mitte weel ära, jää natukeseks ajaks mu juurde. Ma igatsesin ammu sinu järele. Ma ei jõua kauem seda hirmust olekut wälja lannatada — ma juren ära, kui ma mitte inimese keelt ei kuule.

— Mis sa tahad siis? küsis wanake lühitelt.

— Galasta ühe waele ema peale, kes oma tüdrik taga nutab, kes tema ainus tugi ja toitja siin ilmas on, hüüdis Mita filmawees ja langes põlwili naise ette kõwa külma kiwipõrmandu peale tolmu sisse. Ta ei ole sülle ilmas midagi kurja teinud ja mina tahan find selle eest tänulikis meeles kanda.

— Mis sa räägid, tüdruk? Sa jampsid — ma ei saa su kõnest aru!

— Ma palun, peasta mind siit wangist. Mu haige, abita ema ja mu weike õde nutawad mind taga — ma olen nende ainus ülewel pidaja.

Wana naise südames liikus inimlik tundmus. Ta tundis, mis need sõnad ütlesiwad. Ta filmis hülgas midagi. Siis kadus see aga kui kosutaw kaste põua päikese käes ning lill jäi jänutama — närtsima.

— Tüdruk, ütles ta siis lohutawa koledusega, sa

raiskad asjata oma sõnu. Need ei peasta sind mitte
süü ära. Jäta maha kõik rumalad peasemise mõtted
— see ei lähe sul ialgi korda. Sinu wangimajal on
wäsimata wälwajad.

— Mis olen mina siis kurja teinud, et mind siin
wangis hoitakse? küsis ta ära ehmatades.

— Lapsed peawad ka wanemate süü eest kannata-
tama, wastas naine külmalt.

— Diged jumalad, mis on minu wanemad sulle
kurja teinud, sa südamega inimene? Mu isa on nii
kaua juba kadunud, et ma teda waewalt weel mäle-
tan ja minu ema on ikka mu juures olnud ja pole
ühegi hingele waewa teinud.

— Sa tunned mu meest, seda õnnetumat ilma
teeleta lombakat majawahti? rääkis naisterahwas endise
waljusega.

— Ma tean.

— Kolmeteistkümmend suwe on sellest ajast saadik
mööda läinud, kui inimeste tigidus ta keele riisus.
Üks mees, keda ma surmani sellepärast wihkan, kiskus
mu ainsa poja mu südame küllest. Ta ei hoolinud
mu meelearahetmise kiserdamisest ega weristest pisa-
ratest — ma jäin oma lapsest, oma ainsast pojast
ilma — ta läks naerdes oma teed. Ja kui mees koju
tuli ja ma temale seda rääkisin, siis tahtis ta kurja-
tegitule teenitud palka kätte maksja ja oma poega ta-
gasi nõuda. Ta oli temaga ikka ühes käinud, ta tun-
dis ta saladused niisama hästi kui ise oma ning läks
wanema juurde tema peale kaebama. Aga enne kui

ta tema hirmsaid tegusid kohtumõistjale üles sai rääkida, ja enne veel, kui ta kohtumõistja juurde sai, langes tema truudusetä sõber metsa wäkel kaetud nägudega feltfilastega, tema peale löwad ta uimaselt sinna maha ja kiskusiwad ta keele suust ära, et ta tema tegusid kellegile ei saanud awalbada. Kas see ei olnud hirmus lugu?

Mita wärises seda kuuldes.

— Ma olin ikka veel inimestest head mõtelnud, aga niisugune toores tegu riisus ka minu südamest kõik inimese tundmused. Ma sain metsaliseks, kes ainult werd näha himustab — ma tundsin rõõmu inimeste õnnetustest — minu õnn oli nende õnne rikkuda. Ma asusin oma mehega siia metsa nurka elama, ma püüdsin metsast noored karud kinni ja tõin nad oma õue peale. Mu mees otsis oma keele ja minu lapse riisujat, et teda siia nende karude roaks tuua; aga ta ei leidnud teda mitte. Siis rõõmustasin ma ennast wähemalt nende inimeste üle, kes ilma teadmata meie õue peale tuliwad ja siin nälginud karude söögiks langesiwad. Ma pidasin seda sellepärast õigeks, et meie waenlane juur Liivi wanem oli ja kõik inimesed tema poole hoidsiwad. Need olid wähemalt kõik ta sõbrad, kes siin otsa saiwad. Ma olen oma jumalatele töotanud, et ma oma werejānu mitte enne ei lasse kustuda, kuni ma waenlast ennast ehk tema liha ja werd oma kätte ei ole saanud — ja nüüd peaksin ma sind ära lastma, sind, kes sa tema lihane tütar oled!

Mita piljatas ehmatuse pärast. Ta keha wärises ta jalad jäiwad nõrgaks.

— Mina! hüüdis ta hirmuga.

— Sina jah. See hirmus inimene, kellest ma rääkisin, oli Liivi wanem Nako, ja sina oled tema tütar Aita. Ha, ma tean, Anno, kes su süa töi, on mulle seda kõik jutustanud. Kas nüüd aru saad, mis pärast ja ilma asjata sõnu kulutad, kui ennast lahti palud?

— See hirmus inimene ei võinud mitte minu isa olla, vastas tütarlaps nuttes. Ära usu seda, see pole ialgi võimalik — mu ema on mulle isast ainult head kõnelembud — see pole mitte tema — see oli keegi hirmus, hirmus inimene — mu isa on ilma süüta selleks tehtud, mis ta ialgi ei olnud.

— Ka waresse poeg waagub, kui wana taga aetakse. Ja kui mina ka sind jooksta lasaksin, siis peaksin ma seda oma peaga wastama. See mees, kes su süa töi, nõuab sind minu ja mu mehe käest tagasi. Ta on meie mõlema elu ähwartanud wõtta, kui sind enam siin ei peaks olema, Ja tema täidab, mis ta ütelnud, kui ta mitte head ei ole lubanud. — Nüüd sa tead kõik, mis minagi tean. Sa ei wõi mitte enam meie waljuse üle kaewata. Anna mulle mu poeg tagasi, kisu walja need werised haawad mu südamest, mis su isa sinna halastamata käega löönud, pane mu mehele keel suhu tagasi — siis olen ma jälle inimene — siis ei pea sa wanemate patu pärast kannatama. Kuni see ime ei sünni, ära otsi armu ega halastust minu, mu mehe ega meie isanda juurest.

Waljuste tõukas ta ukse wäljast poolt kinni ja läks ära. Onnetum kui ialgi enne jäi Aita üksi oma

pimeda wangitoa suitsenud seinade wahela. Ta kuumaw pea ei jõudnud kõiki neid asju ära mõelda, mis ta nüüd teadis. Tema oli siin oma isa süü pärast! Oli ta isa siis tõeste nii hirmus suur ülekohut teinud? Ei, ei, see ei võinud mitte võimalik olla. Ta teadis, kuidas ema teda isa eest oli paluma õpetanud, et head jumalad teda jälle koju saadaks. Talle tuli aga ka ema kurbus ja alatine mure meelde, mis siis ikka ta näost paistis, kui ta üksi oli. Veel viimasel õhtul, mil torm ta merele kutsus ja omaste juurest wähest igaweseks lahutas, oli ta lubanud temale oma kurbastuse põhjust awaldada, aga nüüd jäi see wähest talle ka igaweste teadmata. Wõi oligi see see sama hirmus lugu, mis ta weel mõne filmapilgu eest kuulnud. Tema hea ema ei tahtnud teda wist sellega kohutada ja hoidis seda ta eest warjul.

Need mõtted paniwad ta weel rohkem wärisema. Mis siis, kui sellel naisel, kes enesest kõik inimlikud tundmused ära heitnud, õigus oli? Ei, ei, tal ei wõi õigus olla — minu isa ei olnud mitte hirmus südameta inimene? hüüdis ta iseeneses.

Aga need inimesed ei lepi üksi minuga, mõtles ta edasi. Nad tahawad wistist ka mu ema ja õe hukatuse sisse saata. Nad teadwad nüüd, kus need elawad — ma olen seda ise ütelnud. Ja see naine rääkis ometi, et ta mees meid kõiki otsinud. Oh kui nad nüüd ka weel need wangi wõtawad! Siis oleme kõik kadunud!

Ta ei julgenud enam edasi mõelda. Ikka hirmumaks läks weel ta olek. Kuidas wõis ta ometi siit peaseda, et oma armsatele enne weel sõna wiia, kui

hädasoht nad juba oma hirmsa käpa all furnuks litfus!

Seal wilgatas ta südames korraga weike lootuse säde. Ta pähe oli hea mõte tulnud, mis peasemist töötas. Ta julges waewalt selle peale mõelda, kartes et see sädemeke kõige wähema külge puudutamise juures nagu ilus unenägu ärkamisel ära kustub. Siiski ütles üks heal ta sees, et see korda võib minna.

— Seda mõtet olete teie, mu head jumalad, mulle saatnud, rääkisinwad ta huuled tasakeste, nagu kardaks ta luuraja waenlase kardetawat kõrwa.

Ja sellest päewast saadil käis ta iga õhtu ja hommiku pimedas, kui keegi ei pidanud nägema, õue wärawale ja jagas oma kehwa söömaaega näljaste karudega.

Kui ta inimeste südameid enesele ei jõudnud wõita, siis pidi ta seda kiskjate metselajatega katsuma.

---

20. Pögenemine.

Ja metsalised oliwad ka tõeste kergemad ära wõita. Warsti tundsinwad nad oma heategijat ja tuliwad hulgakeste wärawa alla kokku kui teda wäljas näginwad kõndima. Ja Mita käis ka päewal mõnikord wäljas, et näha, kas ta nõuu kordaminemist wõis loota.

— Karud kargasiwad kui loerad niukjude wärawa taga ümber, nagu ootaksiwad temalt uusi suutäisi.

Muidugi päeval ei julgenud ta neile midagi anda, et seda ei nähtaks. Tema plaanist ei tohtnud ta wahid aru saada — need oleksid ta wiimsed lootused kustutanud.

Juba mõnda päewa walwas Nita parast aega, mil oma õnne katsuda. See katse oli elukardetaw — seda tundis priiuse igatseja tütarlaps ise väga hästi. Aga ta pidi oma elu ometi wiigi peale panema. Teisel teel ei wõinud ta siit peaseda loota. Ja kui karud ta ka lõhki kiskusiwad, siis lõpsiwad ta wiletsused ühe korraga. Oma armsate pärast oleks ta nii hea meelega weel elanud, aga wangis olles ei wõinud ta nende heaks midagi teha. Digu õnn ehk õnnetus, elu ehk surm, mõtles ta iseeneses kindlaste, kauem ei wõi ma seda wangimaja õhku ära kannatada. Head jumalad, olge mulle armulised. Teie olete mu ainsad kaitstjad.

Pime, kottpime õõ wõttis teda wäljas wastu. Ühte kottikest käes hoides, kus tal kõik kofku korjatud toidu tagawara sees oli, astus ta õue aia poole. Ta oli ise nälga kannatanud, et aga metsalijä waigistada. Mida aia ligemale ta jõudis, seda rohkem kadus ta julgus ära. Wihane karude müramine tungis ta kõrwu. Ta süda pekkis waljuste. Pidi ta tõeste pimedal ööl nende metsalistest läbi katsuma minna? Noor elu, kui armas ja oled! Kui ka wiletsuse õõ sind matab ja lootusgi kustub, ja jänuned siiski weel elu järele. Ta ettemõle näis paljas rumal julgustükk olema, mille läbi ta eesmärgile ei wõinud saada. Näljased metsalised ei wõinud tema peale wahest ometi halastada, ja siis oli ta kadunud. Aga siiski fundis süda teda põgenema. Tal oli niisugune aimamine, et ta katse korda läheb.

— Ma lähen, oliwad ta wiimsed sõnad.

Enne kui ta aga paigalt sai liikuda, kuulis ta walju wilistamist aia tagast. Paar korda uuendas see heal ennast tugewamalt. Siis läätsus majawahi uks ning warsti peale selle kajas tema kole lallutamine öö pimeduse sisse. Selle peale wastati metfast tugewa hüüdmisega.

See oli Anno heal. Aita tundis seda weel selgeste ära.

Maja waht tuli raswatule walgusel wärawa juurde. Aita kargas ruttu eest ära pöösastikku, kust teda näha ei wõidud. Keeletu mees läks ülesse kõrge wärawa kõrwa aia peale ja jäi sinna natuke aega ahkides ja puhkudes peatama. Siis tuli ta sealt maha ja ronis ka teisele poole. Mis ta seal tegi, seda ei wõinud warjul olem piiga mitte näha. Kui waht aga maha tuli, tegi ta julgeste wärawa lahti ja kadus kõige tulega kardetawasse õuue aida. Aita tuli oma warjupaigast jälle wälja. Ta terawad filmad waatasiwad uudishimulikult, kuidas waht murdjate sekka julgenud minna. Aga ta nägi oma suureks imekspanemiseks, et üks tänaw mõlemaid wärawaid ühendab, mille läbi kartmata sisse ja wälja wõis käia. Ta oli neid aidasid muru peal maas küll näinud, aga siinamaale ei teadnud ta weel, et neid üles kiskudes sisse ja wäljakäimise tee wõis saada, kus metsaloomasid karta ei olnud.

Kas tema ka seda teed ei wõinud oma peasemiseks tarwitada? Oh kui ligidal paistis ta priius? Ta tahtis juba sinna peale astuda, kui healed talle

wastu tulivad. Ta ei wõinud neile wastu joosta — ta peitis enese uuesti ära. Ta süda tufsus waljuste. Nii pea, kui waht tulejaga õue peale jõudis, tahtis ta seda teed oma põgenemiseks tarwitada. Sulgust, see pidi korda minema.

Waht jäi tükkene aega ära. Nita ootas paktisewa südamega. Wiimaks tulivad healed ligidamale. Oma suureks imekspanemiseks nägi ta oodatud kahe inimese ajemel mitu kogu. Waewaline tulewalgus ei lasknud teda arusaada, kas need meeste wõi naesterahwad oliwad, ainult nii palju arwas ta, et need mitte ise oma tahtmiseaga siia ei tulnud: näis nagu oleks neid wägise toodud.

Rogud kadusiwad tema wangimaja poole. Ta aimas juba, et teda kadunud leitakse ning otsima hakatakse. Nüüd oli wiimane filmapill tulnud. Kas ta peasis wõi mitte, nüüd pidi ta katsuma. Ta jooksis ruttu wärawa juurde. See oli kinni. Ta raputas, kiskus kõigest jõuust — asjata.

Beel üks nõuu jäi talle: üle ronida. Hirm ühelt ja peasemise lootus teiselt poolt andsiwad talle kärmust ja kergust. Ta oli waewalt ülesse saanud, kui juba majahoidja kikkaw heal kuuldawale tuli. Põgeneja teadis, mis see tähendas: Ta tuba oli tühi leitud — teda otsiti taga. Kui ta enne mitte siit ei peasenu, kui otsijad ta üles leidsiwad, siis oli ta kadunud. Ruttu kargas ta kõrgelt wärawalt maha, tänawasse, kust ta teise wärawa juurde lootis saada. Aga juba oli teda nähtud.

— Ta oli praegu wärawa peal! kuulis ta Anno

healt, ning peale selle jooksmise müdinat. Ka karud olid ta kulkumise mütsakust üles aetud ning kargasiwad mõlemal pool tänawat urisedes tema ümber koku. Ruttu tõusis ta maast üles ja pani kõigest jõuust jooksuma. Karud kahel pool aeda tormasiwad temaga ühes. Mis taga sündis, seda ei kuulnud ta enam.

Seal tehti kõik, mis wähe wõimalik, et põgenejat hukka saata.

— Ruttu tänawa aiad maha lasta! kisedas Anno keeleta majahoidjale.

Teine mees ronis teisele poole wärawa posti üles ja kumbgi kiskus seda rulli lahti, mille abil nad üles kisti ja maha lasti. Anno näis seda tööd wäga hästi tundma, sest lombakas wanake ei saanud omaga ka sugugi ennegi walmis. Rängaste langesiwad rasked aiad maha koku. Tänam oli ühe korraga kadunud ning metsalised wõisiwad jälle wabalt walitseda. Hele naesterahwa kiljatamine tungis meestele kõrwu. Anno katsus oma wiletsa walgusega sinna poole walgustada, et näha kas ta tark plaan ka tõeste seda kasu toonud, mis ta temast ootnud. Nii palju kui ta oma walmise walguse waral wõis näha oli kõik korras. Aiad oliwad koku langenud — murdjad metsaloomad kiskusiwad nende alt hulgatefi midagi wälja ja tülitseiwad saagi juures. See kiljatamine ütles meestele keda karud koku langenud aia alt wälja kiskusiwad. Nad teadsiwad, et noor ilmasüüta elu praegu metsaliste hammaste all hinge heitis — nad läksiwad rahuga koju. Nende kiwiseid südameid ei liigutanud see mitte.

Anno raakis täna õhtu kaua ja palju oma lo_m

baka sõbraga. See kuulab suure uudishimuga pealt ja lallutab wahete wahel mõned ütsikud arusaamata sõnad sekka, mille üle Anno ainult naeris.

— Nõnda on siis nüüd sinu weriwaenlase perekond kõik ju käes — ainult üks neist on wistist weel peasenud — aga see saab ka omal ajal lõksu langema. Ta poisike oli täiesti mu käes — süütasin hästi, aga ma usun, ta peasis weel kõige oma seltsimehega. Sa wõid julge olla, et Anno asja pooleli ei jätta, kui ta midagi kord kätte wõtab. Pea meeles oma keele riisumist ja oma poja rööwimist ja walwa siis nende uute wangide järele.

Lombakas wanake ümises rahul olles.

---

21. Tühi kodu.

Uita oli õnneks enne wärawast wälja saanud, kui rasked tänawa seinad kahelt poolt korraga tee peale kokku langešiwad. Oleks wäraw kõwemine kinni olnud ehk oleks ta weel filmapilgu kauemaks jäänud, siis oleks ta kadunud olnud. Bõgenemise kiiruga oli ta karude jaoks ühes wõetud toidu tagawara rätifuga tükkis maha kukkunud. Selle kallal purelesiwad nüüd metsalised, ja petetud tagaajajad pidasiwad seda käre matuse piduks.

Wæwalt oli põgeneja rasket wäramat oma taga finni lükata saanud, kui juba tänam kadunud oli ja mõned karud, kes aia tagast ta järele läinud, ka läbi wärawa järele tahtsiwad tulla. Wäljas pool aida liikus üsna põgeneja ligidal üks must kogu. See ehmatas neiukest nii rängaste, et ta waljuste kiljatas, mida ka kaks meest õue pool wärawa kõrwal hästi kuulsiwad. Ruttu, ruttu, kuidas jalad aga kandsiwad, põgenes ta metsa sügamuse ja pimeduse sisse, et tagaajajad teda enam kätte ei saaks. Ta ei julgenud wähekestki lõõtsutama jääda, tal oli, nagu oleksiwad tagaajajad ta kannul.

Must, pime, sügaw mets warjas teda taga ajajate eest. Siit ei wõinud teda enam keegi leida. Ta uskus seda ja kadunud julgus tuli rindu tagasi. Ta oli prii! Neil hirmsatel inimestel ei olnud enam midagi tema üle ütlemist — ta polnud enam metsaloomade wahi all — teda warjasiwad sügawa metsa põlised puud oma oksadega ja oma läbi tungimata pimedusega. Ta ei kartnud mitte ära eksimist — mis oli äraeksimine niisuguse wangipõlwe wastu mis tal olnud! Ta oli julge selle peale, et ta kord ikka metfast wälja jõuab ning oma kalli kodu üles leiab. Sellepärast ei muretsenud ta selle üle sugugi.

Päew oli lätte jõudnud. Mita puhkas natukene aega ühe suure kuuse all ja astus siis edasi, ilma et isegi teadis, kuhu jalad teda kannawad. Sügise tuul raputas puud tugawaste ja mets kohas nagu kaebawalt. Oli tal kahju oma ilusa lehekrooni kadumisest? Pilwed ruttasiwad wiledaste üle pea, nagu tahaksiwad nad näidata, kui kerge ja hõlbus neil edasi saamine

on. Aga nad ei wõinud aimatagi, et tütarlaps nende kiirust ei tarwitanudgi. Ta oma mõtted lendasiwad ju wälgumiledusega! Nad wiibisiwad praegu kodus omaste keskel. Ta tundis seda suurt rõõmu ette, mis tema kodus ilmumine seal sünnitab. Ema ja õde oliwad teda wistist furnuks pidanud — nüüd tuli ta kui waim teisest ilmast korraga nende ette. Nad ehmatasiwad, rõõmu pärast, tormasiwad tuhandi küsimusega ta ümber, ta wastas neile ainult tumma kae pigistamise ja silmaweeaga.

Ja siis lendasiwad ta mõtted edasi, rutemalt kui tormi tiivad, rõõmsalt kui loidukiired — edasi ta armsa nooremehe kuju juurde tormawal merel. Mere mäsamine ei olnud talle enam hirmus, laewa waju mine ei kohutanud teda ka mitte — ta nägi üht ainult naeratawat palet, ta tundis ainult kae õnnelikku filma soojendawat läiget oma rinda wajuja — ta fulas õnne määramata külluses.

Külm, nälj, pimedaks minew niiske ilm tuletasiwad talle siis tõsist ilma meelde ja kiskusiwad ta õnnelise mõtte mängist libeda elu tõsiduse sisse tagasi.

Ta ei olnud ikka weel metsast wälja jõudnud. Päikesest ei olnud terwel päewal näha olnud. Ta oli oma sihti pilwede järele seadinud, sest ta teadis, et tuul wesihaare poolt puhub, kus pool ka tema oma kodu arwas olema. Kui tuul mitte oma sihti ei olnud muutnud, siis pidi ta iga sammuga koju ligemale jõudma.

Seda oli ta ka üsna õieti rehendanud. Aega mööda hakkas mets harwemaks ja maa kuiwemaks

jääma, aga tuule kohin tõusis selle vastu veel suuremaks.

— Meri! hüüdis ta rõõmuga.

Ta ei näinud küll veel midagi, aga see kohin oli talle tuttav, mis nii ühetasaselt hookaupa tuule sekka fajas.

Beel üks pikk, kole, sügisene öö oli tühja kõhuga wälja kannatada, sest ööpimeduses ei mõistnud ta kumbagile poole minna. Seda ohwrit tõi ta oma tulewale rõõmule kannatliku meelega. Aga oh kui suure igatsusega ootas ta hommikut, mis täna nii hirmus kaua oodata lastis, enne kui koidu peidu päemaküünalt põlema lastis panna.

Igatsusega oodatud hommik jõudis kätte. Pea kohal tuliwad hallid pilwed nähtawale. Tuhsuma südamega ruttas tüdruk laialt ja tumedalt kohisewa mere poole.

Paksud pisarad langesiwad ta filmist oma armast ääreta merd jälle enese ees nähes. Ta oli wäga dieti tulnud. Tema kodu paistis oma kõrge torniga kaugele juba üle lageda merepeegli ära. Ta wäsinud liikmed saiwad uut rammu sellest rõõmustawast teadusest, ta nälja ja külma tundmine kadus hoopis ära. Kaunis lootuse lõke pani ta südame rinnus soojalt ja rõõmsalt tuksuma. Beel wähe aega ja ta oli kodu omaste keskel soojas toas ja sõi kosutawaid roogasid, mis armastajad käd walmistanud, ning surus siis oma wäsinud pea pehme heina koti peale puhkama.

Aga, mis ime, ta ei näinud üht ainust hingelist majakese ümber liikuma. Ka tema truud Jermi ei olnud näha. Kuhu oliwad nad siis kõik läinud?

Põksuwa südamega fiskus ta oma tutawa armsa maja ukse lahti. See oli tühi. Ühes nurgas lames Jrmi. Waewaga tõstis see oma pea üles, waatas Aita peale, tegi niuksumat healt, nagu rõõmustaks ta oma käskijannat jälle nähes, aga ei tulnud seal tometigi wälja.

Kartlik aim asus rõõmsa neiu hõiskawasse südamesse.

— Jrmi tule siia! hüüdis ta koera poole näidates. Kus on mu ema ja õde?

Koer ohkas, nagu mõistaks ta tütarlapse kõnet ja nagu oleks tal halba kuulutada.

Ruttu fiskus tütarlaps ukse pärani, et rohkem walgust fiske peaseks, käis ruttu kõik kolm weikest toakest, mis üldse oli, läbi, aga ei leidnud midagi. Kõik asjad olid wad ära lõhutatud, riistad ümber pillutud kõik, kõik kõige korratumas olekus! Ta jooksis tuletorni üles. Ra seal ei olnud kumbagit. Ta waatas siit ümberringi kaugele, aga ei silmanud muud kui wahutuwait laineid ühel, halli liiwa ja sinakaid männametsa teisel pool. Ta hüüdis kõigest jõuust — maru neelas ta nõrga healefese enesesse ja meri kostis talle oma igaweste ühetoonilise kohinaga.

Jälle jooksis ta tornist maha. Nii palju nägi ta siit, et siin mitu päewa enam inimest pole sees käinud. Ruhu oliwad nad jäänud. Suppa jõudes langesiwad ta filmad jälle koera peale, kes ühte lugu ta otša waatis. Ta astus lähemale — seal oli werd maas, külmaks jäänud ja juba pörandu ja seina külgi linni kuivanud werd!

Ehmatus litsus walusa karjatuse neiu rinnast. Siin oli kiritöö sündinud. Tema omaßed oliwad rööwitud, wägiwallaga — were walamisega! Ja koera, kes wistist oma inimeste eest wapraste seisnud, oli selle eest oma mõlemad esimesed jalad kaotanud, nii et ta nüüd paigastli enam ei saanud. Õnnetu tütarlaps nägi seda õieti ära. Tema wäsimus, nälg ja see ootamata hirmus ehmatus riisusiwad ta kehajõud ja mõtted, nii et ta uimaselt koera juurde pingi peale langes, nagu närtsiw lilleke põletawate päikese kiirte käes kaste jänusse. Kui ta oma õnne — riigi usselt sisse tahtis astuda, leidis ta ennast lõige hirmsamas õnnetuses. Ta oli nagu ühes metsas, kus iga puu asemel üks hirmus kohutaw tont tema otša waatab, nagu tahaks ta teda ära neelata.

— Nii wilets pole keegi! ümises ta iseeneses ja langes wäsimuse ja kurbduse ramesustesse.

~~~~~

22. Lembit.

Raugel suures Gesti linnas Leolas kaswasiwad wennaksed Lembit ja Meeme kauniks poisteks. Nende isa oli kuulus ja waenlastele kardetaw wanem. Ta õpetas poegadele, kellest teine kord tema auu parandaja ja rahwa wanem pidi saama, sõjakunsti ja soowis, et neist julged ja waprad sõjamehed pidiwad saama. Poisikesed kaswasiwad lõpmata priiuses walmis meesteks ja nende südameid kihutatiwad julgemeel ja priiuse armastus wapratele tegudele. Nad oliwad üht wana meest, kes nende isa linna ligidal metsas

ühes üksiklases hurtsikus elas, tundma õppinud. Kännende isa tundis seda meest ja laskis teda oma poegadele õpetust anda sõjakunstis. Müüd oli ta kaua aega juba kadunud ja keegi ei teadnud peale wanema, kuhu ta jäänud. Seal tuli wanemal wennal Lembitul kange lust teda otsima minna. Ta pani oma ambu ja nooled, oda ning tapperi wõõle ning sammus lõune poole. Seal pool oli wanake selle maa ütelnud olema, kus tema enne õnnelikult elanud ja kuhu ta lord jälle tagasi tahta minna. Sinna on ta wistist läinud, mõtles noormees ja astus teele.

Paar päewa oli ta ära käinud, ilma et ta wanaft sõbrast jälgegi oleks leidnud. Kus pidi ta teda ka leidma! Ta nägi isegi ära, et see temast rumal mõte oli ning wiitis oma aega wõõra metsades ümberhulkumise ja wõõraste metsaliste peale jahti pidada, mis ta armsam ajawiide oli. Sellepärast ei waadanud ta mitte palju öömaja peale, ega läinud seda otsima, kui ta ise juhtumise kaupa mõne Liivi ehk Läti talupoja hurtsiku peale ei juhtunud. Hädahohtudega wõitlemine oli temale meelitamam kui waike öömaja soojas toakeses. Kus õhta, seal oli ka tema öömaja.

Ühel õhtul kuulis ta sügawas metsas ümber uites forraga inimeste healesid. Ta jäi kuulatama.

— Meie oleme warsti oma tee otsal, rääkis üks kare heal. Wähest paar sada sammu on siit weel Karulani. Kas naised ära tahtwad wärsida?

— Oh wäsimuse tarwis on neile ka rohtu, kõneles üks teine mehe heal. Aga wäga hea on ju, et lord koormast walla saab.

Seal weetakse naissi, wabest on nad warastatud? arutas Lembit iseeneses.

Ta ruttas sinna, kust ta heali kuulnud. Pimedus oli metsa all nii suur, et ta midagi ei wõinud näha ainult healed kuulutasiwad inimeste ligidal olemist. Ettewaatlikult astus ta nende järele. Natuke ajapärast jäiwad ka kõik seisma. Üks nende seast karjus walju healega enese ette. Selle peale kajas wali karude müramine metsa sisse. Noormees katsus pimedusest läbi wahti, nagu tahaks ta näha, kas need elukad sõjaplaani ta wastu ei pea. Selle juures tungis tal naisterahwaste tasane hirmu nuttu kahin kõrwu.

Wiimaks kadusiwad inimeste koguud nagu ühe suure kõrge aia wõi müüri taha tema filmist ära. Ta ei tahtnud ennast mitte näidata ning ootas sellepärast ka kuni wimane kadunud. Siis läis ta järele. Aga ta leidis kõrge aia eest ning selle wärawa kinni. Teisel pool oli imelist puhumist ja norstkamise sarnast hingamist kuulda. Ta jäi weel wagu si ootama, et need healed kaugemale kaoksiwad. Seal kuulis ta siis korraga jooksmist, kisendamist ja selle järele pea raskest mütsakat. Nii wäraw käis lahti ja üks kogu liikus otse tema poole. Tal näis väga suur rutt olema. Enne kui ta tagasi sai hoida, et kogu mitte temaga kokku ei puutuks, oli see teda ometi näinud ja kilkas heleda naisterahwa healega. Siis kadus ta ruttu jälle ära. Lembit tahtis teda kinnipidada, aga ta oli enne kadunud, kui ta sõna oleks saanud kõneleda.

See oli kui põgenemine. Wistist oli ta praegu oma wedajate käest lahti peasenud, et ta nii suure

kiirega pimedasse metsa kadus. Et temaga siin vägiwalda oli tarmitatud, seda mõistis noormees väga hästi. Ta jäi ootama, kas tagaajajaid ka ei tule. Aga tema põgenemist ei olnud märgatud ehk oli see ilma tähtsusetata, et kinnipüüdmise waewa väärt ei arvatud. Aga ometi oli ta kaks naisterahvast sisse näinud weetama. Kuhu oli teine jäänud?

Siin näis midagi sala kurja sündinud olema — Seda tahtis noormees wälja uurida, et head awitada ja kurja karistada.

Ta läks wärawa taha, kust sisse ja wälja oli käidud, ning tahtis teda praegu lahti kiskuda, kui puhwad ja ähklewad healed ta kõrwu ulatasiwad. Ta arwas ka läbi wärawa liikuwaid kogusid nägewat, ning tundis väga hästi, mis loomad seal inimeste peale jahti tegema pandud. Niisuguses kohas, mis nii lindlaste wahi all seisis, pidi midagi saladust warjul olema, mis nii suure walwamise väärt oli. Seda kohta ei wõinud ta ühegi tingimisega lähedamalt tundma õpimata jätta. Aga praegu ei olnud selleks mitte sünnis aeg. Ta pidi päewa ära ootama, et näha, mis koht see on ja mis seal teha tuleb. Ta pani tähtede seisju tähele ning astus siis jälle pimedada metsa sisse tagasi ööd puhkama. Suure tule juures wõttis ta oma õhtu oodet ning wiskas karu nahkade peale pikali.

Hommikul äratas teda üks wõeras noormees unest üles. Ta lõi filmad lahti ja wahtis wõera otsa. Siis näitas ta wait olles käega, et see pehmel sambla mättal istet pidi wõtma. Ise lükkas ta tukid kokku ja warsti leegitses jälle sojendaw tuli nende ees.

— Sa oled mõeras fiin maal? rääkis tuleja.

— Sul on õigus — aga sina oled kodus? kü-
fis Lembit.

— Ka mitte, aga mu kodu pole väga kaugel. Minu tee viis mind siit metsast läbi, ma filmasin ju tuld ja tulid siia. Külmetanud liikmetele on su lahus ja soojendam leel kosutuseks. Kas sa võid mulle ka ütelda, mis sind kaugelt siia mõerastesse metsadesse meelitanud? Beiksed asjad ei võid need olla.

— Mina otsin oma head isalikku sõbra, kes mulle sõjatarlust on õpetanud ja julgust rindu istutanud. Ta on kadunud, ma lootsin teda selle maa piiridest leida.

— Do, siis on meil ühed sihid, rääkis mõeras mees. Ka mina otsin. Ma otsin oma kõige kallimaid ja oma ja nende kõige tigemamat waenlast — oma isa mõrtsukat. Kui sa sellega rahul oled, ühendame endid oma otsimistel.

— See on väga hea, ütles Lembit rõõmuga. Ma usun, meie võime täna kohe midagi üles leida, mis saladus näib olema. Seal on meid kaht mõlemat tarwis — walwajate kari on mistift kaunis suur.

Lühikese arupidamise järele läksivad mehed kahe-
kesi sinna, kus Lembit imelisest saladuse sõlme lootis arutada võivat. Päewa walguses oli neil ühe pilguga selge, mis koht see siin võis olla. Kõrge kiwimall ja selle peal tugew puu aid piirasivad kaunis juurt lagedamat kohta metsa wabel oma sisse. Mä keskul oli nagu saarele järwes weel üks aid ning selle sees paar wanadlast majakest. Mõlema aia wabel hulkusivad metsalised ümber, nii, et keegi hing sisse ega wälja ei saanud, kui ta karu aiaft läbi ei läinud.

Selle murdjate karja seast läbi minek oli aga täiesti võimata. Mis võisivad paar meest oma waprusega hulga murdjate vastu!

Kuidas pidivad nad sisse saama? Nüüd oli hea nõuu kallis. Majadesse tungimine oli võimata. Aga kuidas eile õhtu siit edasi tagasi võidi läia? küsis Lembit iseneses. Siin peab ometi kuidagi wiisi võimalik olema karu karja seast enesele teed läbi teha.

Ja ta filmad jäiwad selle maasolewa aia peale seisma, mis ühest wärawast teise ulatas. Wälimisest aiast ja postidest, mis keset aida oliwad käiswad ülewelt kõrgelt tugewad nõõrid sissimise aia wärawa juurde kokku kustu tugewad masina wärgid filma paisiswad.

— Ha, nüüd ma märkan, mis kunsti abil selle karusaare peale saab, rääkis Lembit rõõmsaste. Waata, siin maas seisawad kaks laia ja pikka aida, mis nende nõõride ja wäntade waral üles winnatakse. Siis jääb tänaw sisse, mida mööda kartuseta sisse ja wälja wõib läia.

Saladus oli küll õieti käes, aga kuidas kiskusiwad nad need rängad aiad siit poolt ilma abita üles? Asi oli nõnda sisse seatud, et see üksi seest poolt võimalik oli.

Seal tuli saatus ise neile appi. Kui nad weel nõuu pidasiwad, kuidas wiisi enestele teed teha, nägivad nad korraga seespool aia kaks meest üles wärawale tikkuwat ning aidasid üles kiskuma hakkawat. Wis-tist tahtsivad mõned sealt wälja.

Nüüd oli filmapilk tulnud, mida nad nii soowiswad. Aiad oliwad kabele poole üles winnatud ja tänaw ühest aiawärawast teise walmis. Weel ei näinud

noored mehed ühtki inimest wälja tulewad. Ka tänawa ülesseadja oli wärawa pealt ära kadunud. Ruttu astusiwad luurajad wälimisest wärawast tänawasse. Weel ei olnud nad 10 sammugi edasi saanud, kui häkiste imelik kisa nende kõrwu tungis. Lühikesed häkised healed olid need, millest aga kumbgi kuulja aru ei saanud. Teisel filmapilgul nägivad nad ksendajat jälle ülesse ronima. Teine mees kargas weel teisele poole. Nad peastiwad neid sidemeid ja wäntasid lahti, et aiad jälle maha peastiwad langema. Mehed tundsiwad oma hädaohtu. Neid ei wõetud fiin mitte lahkest wastu, waid taheti hukka saata.

Ruttu tormasiwad nad wärawa kallale ja lõhkusiwad selle oma sõjakirwestega lahti, enne kui aiad maha langesiwad. Ksendades paniwad mehekesed wärawa pealt seda nähes jookisma. Onnelikult oliwad nad endid weel peastnud ning metsaliste eest õue peale saanud. Üks wana lombakas mees kilkas wahetpidamata mööda õuet hurtfitu poole edasi jookstes. Kutsus ta majarahwast wõeraste wastu wõitlusele? Kõnda näis lugu olema, sest mispäraast katsuti neid karude roaks anda, kui wõeraste kutsumata sissetungimine mitte kardetaw poleks olnud! Kõigist oli näha, et selle kantsi elanikkudel ehk hoidjatel asja oli neid karta. Sellepäraast pidiwad nad endid wõitlemise wastu walmistama. Natuke aega waatasiwad noored mehed kahledes eneste ümber, kas ehk nad tugewa waenlaste jalga sekka ei ole jhutunud, kelle wastusõdimiseks nende kabe jõud ei ulata. Aga nende filma ei puutunud peale lombaka ja weel ühe teise mehe, kes ka wärawalt majade warju oli põgenenud, ühtegi hingelist filma. Sellest wõis

armata, et siin suurt wäge ei wõinud olla, ja weikest waenlaste salka noored wõitluse himulised julged noored mehed ei kartnud. Nad astusiwad edasi.

Ühest suuremast majast pistis üks habemik mees oma pea läbi ukse kisa peale wälja. Ta kahwatas näost walgeks kui wõerad silmas ning kadus teisel filmapilgul jälle ukse taha ära. Ta ümises enesele hirmsaid wandesõnu habemesse ning põgenes siis tagumiseft ukseft wälja õue peale põõsaste sisse. Noored mehed ei olnud teda mitte näinud. Nad läksiwad maja juurde, kuhu mõlemad hingelised põgenenud. Siin leidsiwad nad kinnise ukse eest. Ettawaatamise pärast ei hakanud nad mitte uft lõhkuma. Ühe teise weiksema majakese üks näis lahti olema — nad läksiwad selle juurde.

Oleksiwad noored mehed oma ümber waadanud natuke terawamalt, siis oleksiwad nad ühte põgenejat filmanud, kes suure hirmuga ühest põõsa warjust teise põgenes, et paksema warjupaiga peale saada ning wälja käimise tee ligidale peaseda. Sõjamehed ei leidnud enestele kuskil wastaseid ning pidasiwad sellepärast endid selle kindla koha peremeesteks, mida nad nüüd ligemalt tahtsivad järele uurima hakata, et ta saladusi kätte saada, mis seal wistist ilma eest warjul katjuti hoida.

23. Dotamata kottusaamine.

Weikses pimedas hurtsiku toakeses istusiwad ema ja tütar kabekesti. Nad oliwad kurwad ja kõnelesiwad üksikuid sõnu.

— Õnnetused on meid jälle üles leidnud, rääkis ema, nagu tahaks wanad ajad kätte tulla, mil sina weel mähtmes olid. Oh, fiis olid ka kurwad päewad! Ja ka nüüd on tähed kustumud — sügisene pimetus katab taewast ööga — koleba ööga. Näljane meri ei saanud küllalt ühest — kallist ohwrist — inimeste tigeus pidi talle weel appi tulema, et wiimast õnne rinnapõhjast wälja kistuda ja kõiit häwitada. Miks pidime meie siia saama weetud? mikspärast?

Lapsuke nuttis. Ta ei julgenud sõnagi rääkida — sest tema ema ei olnud ialgi enne nõnda kaebanud. Ta filmad waatafiwad läbi paoksil ukse tumeda sügisel ilma sisse — ja nägivad õues neid kaht noort meest kes nende majakese poole astufiwad. Üks imelik rahu säde löi ta rinnus helkima, Talle oleks nagu üks us-taw heal kõrwa sofistanud — need on teie peastjad.

— Waata, ema, kes sealt tulewad! hüüdis ta tafa. Kohkudes pööris ema enese ukse poole.

— See hurtsik on wist tühi, sest ta üks näib lahti olema, kuulfiwad naisterahwad ukse taga kõnelema.

— Ei, sõber, see on ekfitus, wastas teine heal. Üks on wäljaspoolt kinni pandud. Siin ei wõi inimesi sees olla. Aga wõime ju lord järele waadata.

Noor tütarlaps peitis ennaft ema kätte wähele, nagu oleks ta seal kõigi hädade eest julge. Üks kisti wäljast lahti. Päewawalgus paistis weiksesse tuppä kahwatanud naisterahwa peale.

Smestades waatafiwad noored mehed selle pildi peale. Wana naisterahwa näöft paistis walu, aga ka ühtlasi sügaw põlgdus oma waenlaste wastu, kuna

noore tütarlapsi suured, süüta filmad paludes ja nagu lapseliku usaldusega sõjameeste peal wiibiswad.

— Need on need naisterahwad, keda eile siia toodi, ütles Lembit oma sõbrale.

— Teie ei ole mitte selle majaelanikud? küsis ta naisterahwastelt.

— Meie oleme wangid, wastas wanake üksluiselt.

— Nüüd pole teie enam wangid. Tulge wälja oma pimedast wangikojast — teie olete priid. Teie wangitjesad lähewad ise teie asemele.

Wana naisterahwas tõusis üles. Ta jalad wan-
kusiwad, ta filmad jooksiwad wett, ta ei kõnele-
nud sõnagi. Tummalt astus ta üle hurtsiku läwe, wõttis
nooremehe käe oma peosse, surus selle oma huulte
wastu — need hõõgasiwad. Ta waatest paistis tänu,
sügaw ja südamlik. See liigutas sõjamehi. Kui ilu-
faste oli nende heategu ära maksetud!

— Kudas olete teie siia saanud? küsis Raupo.

— Wägimallaga kodust toodud, wastas wanake.

— Kus on teie kodu?

— Mere kaldal.

— Meri on ääreta ja kallas otsata.

— Minu kodu on Nke rahnuwald ja mu amet
laewadele tee näitamine tuletornist.

Raupo imetlemine läks väga elawaks.

— Kas sinul oli üks tütar — Mita? küsis ta
elawusega.

Naine waatas nagu kõhudes nooremehe otsa, kelle
nägu temasse iseäralise jõuga nais mõjuma. Talle
tuliwad uueste pisarad filma. Siis ütles ta:

— Wihane torm kutsus ta merele — näljased

laened neelasiwad ta ära — ta jalg ei kõnni enam sureliste teesid.

Ta rääkis need sõnad niisuguse healega, millal kõla ei olnud.

— Muus sõjamees, kas sa tundsid mu õde? küsis noor tütarlaps.

— Mitat tunneb laps ja wana terwel maal. Temast laulab meremees ja kõneleb kiitust emade suu, kelle poegadele ta tantsiwal merel õiget teed näidanud ning eluga koju nende kätte waele tagasi juhatanud. Ma rõõmustan wäga, et tema perekonda tundma olen saanud.

— Kui hea oli ta weel minu ja mu ema wastu, — hea, hea! õhtas noorem õeke ning laskis pisaraid priilt woolata. Kuri meri, mis on ta sulle paha teinud, et sa ta meilt ära riisusid!

— Waigista ennast, lapsuke, meri pole sinu kallist õde mitte riisunud, rääkis Lembitu seltsimees. Tema on wistist ühe inimese woli all, kes nagu selle tarwis ilma loodud, et ta iga inimese õnne peab riisuma.

— Sõjamees, sina tunned mu tüdart, sa tead temast sõnumid, räägi, räägi, hüüdis ema, kelle südamesse magusad lootuse kiired oliwad langenud. Temaga ühendas ka weike Linda oma rõõmuft ja kurbastuseft segatud südame palwed.

Kõneleja,, kes Raupo oli, ei wõinud oma teadusega õnnetumaid trööstida. Sellepärast ei kõnele nüüd ta midagi, mis ta teadis. Ainult seda ütles ta, et temal lotust on weel nende armsa Mita üle selgemaid teadusi saada.

— Häkitselt kargas weike Linda kiljatades üles,

hüppas orawa kärmusega paar sammu kõrwale ning tõstis maast ühe pearätiku üles. Ruttu tantfisiwad ta filmad selle peal ümber.

— Ema, waata siia, hüüdis ta siis pea hõisates Kas ja feda rätikut tunned?

Ema waatas. Ta käed hakkasiwad häliste wäri-
fema, ta filmist säras iseäraline läige.

— See on minu Nita pearätik, ütles ta siis. See oli tal peas, kui ta merele läks ja enam tagasi ei tulnud. Pinda, meie Nita on weel elus — ta on siin meie lähedal — wähest wang, nõndasama kui meie. Armsad sõjamehed, otsime kõik kohad siin läbi!

Nüüd läks Kaupole selgeks, millest ta siamaale aru ei saanud. Anno oli Nita wistist siia karufantsi toonud. Mis temaga siin sündinud, selle peale ei julgenud ta mõtelda. Et see naine, kelle juurde ta tema jätnud, digust ei kõnele, feda uskus ta täieste. Ta ei olnud mitte ära surnud. Aga kas ta nüüd weel elas — feda ei julgenud ta uskuda. Mis wiha Annol ka süüta tütarlapse wastu oli, feda ei mõistnud ta — siin pidi midagi saladust warjul olema.

Ta tõmbas oma mõõga wöölt. Selle juures läks ta kuub eest lahti ja sõlg mis isa surres tema kätte jätnud, tuli nähtawale.

Wana naisterahwa filmad oliwad kui selle peale kinni nõiutatud. Wärisewalt firutas ta oma käe selle hõbe ehteasja järele wälja — ta waatas teda — waatas ta kandjat ja siis jälle sõlge.

— Kelle sõlg see on? küsis ta kõige suuremas ärituses.

Ta on minu. Ma olen ta saanud.

— Kust oled sa tema saanud?

— Ühe auusa wõitleja käest, kes isamaa wabaduse eest äraandja käe läbi langes. Ta oli teda oma kadunud abikaasa mälestuseks kannud ning jättis selle mälestuseks minule.

— See mees on langenud? küsis naine healetult. Ta wahtis kangelst enese ette maha.

— Langenud. Temaga on nagu tükk südame liha minult ära kistud. Ta on werewõla tasumise minu hooletks jätnud — ma töötasin talle seda surma juures — ma tahan seda täita.

Ra Lembit waatas hõbe ehet.

— Seda olen ma oma wana isaliku sõbra juures näinud, keda ma taga otsin, rääkis ta. Ta rääkis ühest oma tigebast waenlasest, kes ta naise ja lapsed temalt riisunud ning tema wanema järje talt ära kiskunud.

— Kui kangelst sa oled? küsis Kaupo.

— Rahe päewa tee siit põhjanaela poole Sakala maalt.

— Seal elas sinu wana sõber?

— Seal elas ta üfsikus paigas kaua aega. Ta süda oli oma kodumaa ja omaste külge köidetud, keda ta nurjatu waenlase tigebus temalt riisunud. Tema rahwast ähwardas hädaoht — ta rändas siit temale appi. — Teda otsima olen ma kodust wälja tulnud.

— Sõber, sa tuled hilja. Teda pole enam elawate seas — tema tige waenlane on ta mõrtsukaks saanud.

— Waene, õnnetu wana sõber, õhkas Lembit, see peab saama talle kätte maksetud.

Linda ema pühkis oma filmi. Siis rääkis ta paluma healega Kaupo wastu:

— Noor, auus sõjamees, kas sa wõid sellest sõlest, mida üks sõber sulle wiimaseks mälestuseks jätnud, lahkuda?

Raupo waatas imestades naisterahwa otsa. Mis tähtsus oli sellel sõlrel tema kohta?

— Mikspärast küsid sa seda?

— Ma oleksin wäga rõõmus, kui sa seda sõlge minule wõiksid anda. Minule on ta kallis.

— Hea emake, ta on ka minule kallis. Minu isa on ta mulle pärandada jätnud. Ta on minu ema jagu. See, kes lahingus langes ja ta mulle andis, oli mu isa.

— Sinu isa! hüüdis wana naisterahwas iseäralise tormiga.

— Jah, see mees, kelle surmast ma kõnelesin, oli minu lihane isa. Ta tundis mind sellest armist ära, mis ma pea külles lapsest saadi juba kannan.

Ta wõttis oma kübara peast ja kummardas naisterahwa poole.

— Minu poeg, minu poeg! hüüdis naisterahwas walju healega. Head jumalad, teie olete armulised, teie tasute walu rõõmuga ja lasete tormi järele päiksest wäsinud loodust kosutada. Sina oled mu kaua kadunud armas poeg!

Raupo waatas imestusega kõneleja otsa. Ta ei saanud sellest itka weel aru.

Keda nimetad sa oma pojaks.

Sind, sa minu mehe ja minu poeg. Lase mind nõrka wanast oma rinna najal nutta — mis ma enam ei uskunud, olen ma jälle leidnud. Sinu isa oli minu mees; see sõlg on minu mõrvoja kingitus — Raupo, sa oled minu poeg. Ka see arm ütleb seda.

— Minu ema! Olge kiidetud, teie armulised jumalad, et ometi kord mind seda õnne oma filmaga olete näha lasnud, mis mul siamaale nagu kättesaamata unepilt ees kõikus. Lase ennast kallistada, mu ema, sest pikad aastad otsa olen ema armastuse järele igatsenud. Kus ma laste ja wanemate õnnelikt koosolemist nägin, seal läks mu meel haledaks, ma ruttasin ühiskusse kohta, kuhu kellegi võera film ei ulatanud ja nutsin seal oma waese lapse elu. Ma olin waene — nüüd olen ma rikkas — mul on ema. —

— Ja õde, sõnas õnnelik ema waele ning tõmmas Linda kättpidi Raupo lähemale.

Kartlikult waatas noor tütarlaps oma wenna otsa. Ta ei olnud meesterahwastega palju kokku saanud — ta tundis eneses argdust ka oma wenna wastu. Ta ei mõistnud ennast üleüldse asja praeguse, tõsise oleku sisse mõelda.

— Ah see weike nugisfilm on minu õde? rääkis Raupo rõõmsalt Linda otsa waadates ja teda oma käte waele tõmmates. Kes wõis seda ette aimata, et ma täna niipalju õnne korruga leian. Ma ei tahtnud oma sõbraga muud kui süüta inimesi siit peasta ja süüdlastele kurjategu kätte maksja — ja nüüd olen ma oma kõige armsamad peastnud. Tule mu sõber Lembit, ja rõõmusta ennast minu õnnest. Siin on mu ema ja õde.

Õnnelik Linda waatas Raupo pealt Lembitu ja Lembitu pealt jälle Raupo peale, ning harjus ruttu nende mõlema nägudega nõnda ära, et enam filmi maha ei pruukinud lüüa.

— Aga nüüd kõnelege, kuidas teie siia saite? küsis Raupo oma õde enese kaenlasse wõttes.

— Meie waenlane on meid üles leidnud —

— Meie waenlane Anno?

— Nii on wistift ta nimi.

— Ha, nüüd läheb mulle korraga selgeks, miks Nita kadunud on, rääkis Raupo. See mõrtsukas kiitles ise, et minu omased kõik ta käes olla. Ma usun kindlamalt kui ialgi enne, et Nita mitte surnud ei ole. Tema on ta wistift kuhugile wangi pannud.

— Sõbrad ka mina wõin selle asja kohta selgetawa sõna rääkida. Eile õhtu nägin ma siit üht näisterahwast ära põgenema, kui teie siisse olite tulnud. Et teie nüüd usute, et ta sellesama hirmsa inimese walitsuse all ja nagu märgid tunnistawad, ka siin on olnud, siis usun ma kindlaste, et tema see oli, kes eile siit ära põgenes. Seega elab ta weel ja on praegu waba. Teie saate teda wähest peagi näha.

— Hea sõjamees sa tood Nitast häid sõnumeid rääkis weike Linda lapselikul toonil. Oma, kui meie Nita peaks weel elama, siis läheme jälle koju tagasi ja meie tahame kahekesi torni tuled põlema panna ning ta ei tohi mitte üksi mere peale minna. — Ja ema, kas wend on kõige parem inimene ilma peal? Sa oled temast palju rääkinud.

Raupo filitas oma noore õitsewa õetese palgeid, kes wäga selle nõidlik ilusa merest leitud neiu nägu oli, kelle pärast ta oma sõbra Smantaga kord tüllisse läinud. Oh mis suguse õnnega wõis ta Nitat nüüd Smanta käte wahela wiia, kui ta tema aga üles leidis. Ja ta pidi teda üles leidma.

— Dota, sa weike muruneid, rääkis ta siis Lindale filmi waadates, sa pead nägema, et sinu lapselik

mõle wennast mitte wale ei ole. Sina tunned wenna nime niisama wähe nagu mina nende kalliste sõnade sisurikkust — ema — õde. Aga meie saame nende nime- dega warsti tundma õppima, mis need kõlad tähendawad.

— Wend mu armas welleke, kas see teine noor- sõjamees ka mu wend ei ole? Küsis Linda lapselikku rõõmuga ja waatas seal juures oma suurte filmadega Lembitu otsa, et selle süda sojaks läks.

— Jah, wõtke mind ka oma sõbruse sekka, ütles Lembit waimustusega. Sina, weike näti neiu, nimeta mind wennaks, ja sina mu sõber, — ning kallid wana emake, wõta ihe poja asemele kaks. Meie tahame Kaupoga kahekesi sinu kadunud tüdruku otsida; meie ta- hame sinu waenlastele kurja kätte tasuda ning sinu ja ju omaste elu üle walwata.

Nii õnnelikult filmapiltu ei olnud wana Aho naene kaua näinud ega nii wägewat õnne tundmust oma rin- nas tunnud. Kui ootamata oli õnn tema juurde teed leidnud. Kus ta kõik oma lootused kadumas, kus ta juba enese ees oma ja oma kalli ainsa tütre hauda lahti nägi, seal — seal läks pime murede õõ korruga lõunaselgeks ja abi tuli — tema furnuks peetud ainsa kalli poja poolt.

Waikselt juurest maapealsest õnnest sügawaste lii- gutatud tehti sõbruse leping kindlaks.

Aga nad oliwad ära unustanud, et nad weel oma waenlase maa peal seisiwad. Ülesleidmise, peastmise ja peasemise rõõm oli nii suur, et nad selle juures kõik ära unetasiwad.

— Sõber, nüüd läheme oma waenlast üles ot- siwaa, tuletas Lembit Kaupole meelde, kes hoopis teises ilmas näis wiibima.

Sõbrahüüd äratas ta tundmuse ilmast tõsise elu sisse.

— Jah, meie waenlane peab oma teo üle wastust andma, hüüdis ta siis. Dodake veel siin wangihojas wähe aega — meie tasume oma wõlad ruttu ära — siis oleme priid ja wõime minna. Urge kartke midagi: neli tugewat kätt kaitsewad teid!

Enne kui nad paigalt saiwad liikuda, tormasiwad wangis peetud karud nende peale.

Anno oli ära põgenenud ning metsalised õue peale lahti lastnud.

24. Üks öö targa juures.

See inimese südanant elustawad tihti ilusad, kõrged mõtted. Mita ei jäänud kaua tuimasse meeleäraheitmisesse, waid paremad mõtted kihutatiwad teda tegudele, mida üksi armastus ja auus süda tunneb. Tema oli waba, ta wõis oma kallid omaksed peasta, kui nad weel elasiwad. Mikspärast pidi ta wimitama? Kas ei pannud ema ja õe armastus talle juba seda armast kohust peale ja kas ei olnud jumalad tema põgenemist sellepärast lorda lastnud minna, et tema läbi ka ta omakseid ülekohtu tigidusest peasta!

Nii mõtles tütarlaps iseeneses ja wõttis kindlaste nõuiks, mitte enne puhkama jääda, kui tema omaksed leitud ei ole. Kuhu ta neid otsima pidi minema, seda ei teadnud ta, aga ta süda sundis teda kodust wälja, kust kallistega ühes õnn ära riisutud. Oma kallile Srmile, kes kurwa meelega maha jäi, jättis ta hulga toitu ette, walmistas ka enesele weikese moonakoti tee peale ühes ning astus siis, nagu muinasjuttudest

kuulnud, otse edasi kuhu jalad kandsiwad. Snimene loodab hea meelega, isegi ka seal, kus mõistus kõik korda minemise rehnungid kustutab; lootus ei kao veel mitte, ta ootab imesid sündima, mis teda täidesaatmisele aitawad. Iseäranis noores südames leiawad nad lõpmata toitu. Noor rind loodab wiimse südame tufsumiseni.

Seesama lootus elustas ka Mitat, seesama lootus kaotas wäsimuse kehast ja kartuse südamest, et tigidad metsaloomad tema elu kallale kipuksiwad. Enese kaitsemiseks oli ta külast omale sõjariistad muretšenud ning enesele ka sõjamehe riided selga pannud.

Lõpmata suuri metsi mööda oli ta juba õhtuni kõndinud. Ta oli sügawas metsas ühe ojakese leidnud, mille kaldaid mööda palju oli läidud. Seda teerada mööda oja kaldal pidi wiimaks kusagile wälja saama, arwas ta ja astus hoolega edasi.

Pimedus laotas oma tiivad üle maa ja metsa; taewas läks mustaks, teekäimine waewalisemaks. Ta jalad kummistasiwad tihti, kui õige raja pealt kõrwale sattusiwad; üksi oja wulifemine oli ta teejuht.

Korraga kuulis ta heledat haukumist enese ligidal ning ühtlasi tungis ka weike walguse kiir metsa puude wahelt ta silma. Ta pööris oma sammud ajawiitmata haukumise heale ja walguse poole. Warsti seisis ta ühe weikese majakese ees, mille ukse august walgus wälja paistis. Ta otsis käega ümber, kust teda lahti teha, kui ta juba seest poolt lahti liukati. Üks wana naine waatas peeru tulega pimedas tulejale vastu. Tema jalge ees haukus rebane koera kumbel.

Jälle üks wana naine, mõtles tütarlaps iseeneses natuke kohkudes. Ühe niisuguse käes oli ta kord olnud

ja teistkorda ei tahtnud ta enam võtku minna. Ta tahtis sõnalausumata tagasi pöördä, äga wanake häädis lahke healega.

— Noormees, astu äga julgeste sisse — ja oled tekäija — minu weike hurtsik on äufale rändajale puhkamise paigaks.

Need sõnad meelitasiwad. Neiu jäi seisma, waatas wanakese otja — selle nägu ei äwaldanud tigeäust äga walskust — ta hakkas teda usaldama.

— Hea wanake, ma tänan su lahke pakkumise eest, rääkis Mita ning katsus healt nii sügawaks teha, kui see tal korda läks. Mu jalad on wäsinud, ei leia ka kottpimeduses teed — puhkamine minu majas oleks mulle wäga armas — kui lubad, astun sisse.

— Sisse, itka sisse! Mina rõõmustan kui oma üksikuses elus inimesi näen, kes ainult siis wana „Metsa eite“ üles otswad, kui häda käes ehk tumeda tulewiku sisse näha soowivad.

— Sina äwitad inimesi, kuulutad neile tulewikku ette — siis oled ja tark? küsis Mita sisse astudes.

— Palju, palju õnnistawad Metsa eite tema terwise rohtude ning tulewiku saladuste äwaldamiste eest, oli ta wastus.

Noor neiu oli wäga rõõmus, et saatus teda niisuguse juurde juhatanud. Kui palju saladusi warjas tema tulewik eneses — kui suure neiuliku uudishimuga oleks ta ühe ainukesese pilgugi sinna sisse heitnud.

Üks imelik sissin pimedast põrmandult pani ta seisma.

— Dota, ära astu edasi, häädis wanake, kes ukse finni oli pannud ning nüüd tulega talle järele ruttas ja teda kuuest tagasi hoidis. Ohmatades kargas

Mita tagasi, kui tulewalgus põrmandule langes.

Üks mabu seisis maas kõrgesse üles tõstetud peaga ning siises wihaselt wõera wasta.

— Wait, Sun, kasi nurka! rääkis ta inetu looma wasta, surus sealjuures ta pea maha, ning wihane loom woutles nurga poole, kus üks suur kummi konn katka kolmejala all koonutas. Matsa, mine sina ka oma asemele!

Kõik kolm hingelist, kes wanakese ainsad seltsimehed näsiwad olema, jäiwad oma perenaise käsu peale wagusi üksteise kõrwal seisma.

Noorel külalisel käis wärin üle keha. Säre oli niisuguste loomadega ühes elada. Wanake märkas ta jälestust ning waigistas teda naerdes:

— Noormees, ära kardada neid loomakesi — nad kuulewad kõik mu sõna ning ei tee kellegile kurja, kui ma seda neile ära teelan. Nemad on mu ainsad käsualused ja minu ustawad sõbrad, kes mu kunstisid tunnewad. Wõta istet, ma tahan kohe õhtusöögi wälja panna, et tühja kõhtu wõid waigistada ning siis teewäsimust wälja puhata.

Wanakese õhtusöök oli väga külalise moka järele, ainult see wähenDas ta suurt söögisu, et wana tark õhtusööki oma kolme majaseltsilasega jagas. Rebane sai tüki liha, konn wärsket, toas kaswatatud rohku ning us weikse puust kausi sees rööska piima.

Korraga hakkas rebane rahutumalt urisema ning wiimaks haukuma. Üks tõstis oma pea üles nagu kuulataks ta, kuna suur kummikonn oma jalad ja pea kummi alla kokku tõmbas.

— Üks wõeras tuleb jälle, rääkis wanake söömist

lõpetades. Wist on mõni, kes minu tarkust kuulda tahab. Ma olen harjunud wõeraid üksi vastu wõtma. Ole ja nii hea inimene ja astu siia ahju taha kambri-kesesse, kus teewäsimust hommikuni wõid puhata.

Ta tegi ühe weike ukse lahti ja näitas peeruga sinna tuld. See oli weike kena ruumike ja nõnda kodune, et Mita heameelega sinna magama heitis.

Wäsimus tahtis juba ta filmad finni waotada, kui tuttaw mehe kare heal eesttoast ta kõrwu ulatas. Ta kuulas terawamalt.

— Jumalad, see on Anno heal! hüüdis ta iseeneses kartusega. Tasa tõusis ta oma asemelt üles ning ronis ukse juurde, mille läbi weike ümmargune walguse kiir teise seinale peale langes. See oli weike ukse auk, mille läbi ta tuppkaunus selgeste näha wõis.

Seal istus üks meesterahwas seljaga vastu tuld, nii et ta nägu näha ei wõinud. Keha kogust ja healest armas ta teda aga tundwat. Ta hakkas jälle kartma, et ta uuesti tema kätte wõib langeda. Mis oli sel hirmsal mehel siia tegemist? Oli ka see wanahe siin tema nõuus!

Ta rääkis tasa — siiski wõis Mita kõik kuulda.

— Metsa eit, ja kõige targem tark termel maal kõneles meesterahwas, ma olen kaugelst sinu juurde tulnud, et sinu käest ühe asja üle otsust saada. Mis tulewikku töötawad mulle taewatähed? Wõid ja sealt head lugeda ja mulle kuulutada?

— Sina tahad oma tulewikust head kuulda — seda ei leia ma su elukirjadest mitte. Ohaka ja umbrohü külwaja ei wõi nisu lõigata — kuidas töö nõnda palk. Tahad sa selgemat kuulutust, Anno?

Wõeras tegi niisuguse liigutuse, nagu oleks ta ära ehmatanud.

— Miks nimetad sa seda nime? küsis ta.

— Kas see nimi sind kohkuma paneb?

— Mind ei pane ükski nimi kohkuma. Aga ma näen, sa pead mind Annoks.

— Niisama nagu sa ise ennast Annoks pead, pean ka mina. Sa tahad oma nime salata! Mikspärast? Su salgamine ei aita — minu filmade ees ei jää midagi varjule.

— Mis toob tulew aeg mulle — kuuluta selgemalt!

— Sa nõuad selgemat kuulutust. Olgu — ma wõin su soowi täita. — Hirmus wiha wili, mis sa oma eluajal oled külwanud, kaswab raudseks piitsaks, mis sind armuta pekjab. Wana Aho luud tulewad ja nõuawad sinult omaste riisunud õnne tagasi; tema wõsud pole surunud, need nõuawad sinult aru su hirmsate tegude üle; wana keeletu Kersimer nõuab sinult oma keelt, kellelt sa metslikul wiisil selle oled riisunud, mis inimeste ja elajate wahel wahet teeb; kõifide weri, mis sa toore käega walasid, kiskendab kätte maksmist — waata ise, misugune su tulewik wõib olla, kui õigus ilmast weel kadunud pole.

Anno naeris selle peale koledate.

— Sa tahad mind tühjade tondikujudega hirmutada, wastas ta. Sa usud wist, et Anno mõni rumal mees on, kes ei tea, kuidas asju peale hakata. Ohoh, ära kardada, wanamoorike! Kus on need kes temale kätte peawad maksuma? Ma näen, et sa niisamajugune naene oled kui kõik teisedgi — lühike mõistus on teie sugu ehe!

Ta naeris jälle. See naer pani Aita wärisema. Iga sõna tema suust oli kui raske surma hoop noore lootwa südamel pihata.

— Miks tulid sa siis ühe naise käest nõuu otsima, kui sa tema tarkust rumalusets pead? waidles tark. Sa oled oma tulewiku teada tahtnud saada, ma kuulutan teda sulle ning ei muretse mitte selle üle sugugi, kui sa sellest lugu ei pea. Ma ütlen weel, sinu teod tulewad kord awalikuks, sinu käest nõutakse kõige üle wastust, ja lõpetad oma elu wiletsal wiisil kui kõigist põlatud oma rahwa ja isamaa äraandja. Sinu nüüdsed sõbrad põdrawad sulle selga, kui sa nende teenistusest enam ei kõlba — sinu õnnepäewad on möödas, sinu plaanidest ei lähe midagi enam korda — sa oled kahetsemise wäärt wilets inimene, kelle nime isamaa ainult weel oma laste hirmutusets tulewate aegade ni saab nimetama. Seda leian ma su tulewiku kirjas. Mis nõuad sa weel?

— Ühe nõia pead, kes seda mulle kõik on julgenud ette padrata, hüüdis ta wihaga ning ähwardas targa pead ühe hoobiga otsast maha lüüa. Kes minu saladuste sisse julgeb tungida, see ei tohi elada. Ma wõin sulle ka oma suuga ütelda, et mina wana Kerfimeri keele wälja kirjufin, tema poja talt ära riisufin ning seda Aho süüks ajafin, kelle werd ta sellepärast wihkab. Müüd on nad kõik püütud — terve Aho perekond on seal, kust nad mulle kahju tegema ei saa — sinu ettekuulutus on wale — mina saan auuga lõpetama — minu waenlased on kõik surnud ja nu wägewad sõbrad elawad! Kas kuuled! Sa sind loen ma ka oma waenlaste sekka, et sa oled julgenud minu

saladuste sisse tungida ning mulle halba ette kuulutada.

Ta tõstis oma käe juba ülesse ning tahtis targale surmahoopi anda, kui ta käsi jälle alla wajus ning surmaw riist kõlinal maha kukkus. Tark hoidis modu talle wastu filma nägu. Wihaselt keerutas hirmus loom oma pead ja susises waljuste, nagu oleks ta inimese tarkusega aru saanud, mis hädaoht tema käsuandjat ähwardas.

— Pea, sa kurjategija — nii pea kui sa ennast liigutad, on selle kihwtise mao surmawad hambad su filma näos. Sa mõtled uute kuritegude peale, nagu poleks su inetu süda küll juba ohwrid nende were sees näinud, mis sinu ülekohtune käsi on walanud. Sa usud et see naine siin üksikus metsa hurtsikus ilma kaitsjateta on. Tõsta oma käsi aga minu wastu üles kui sul julgust on? Miks sa kardad oma mõrtsuka mõte juures? Arg werewalaja!

— Mii ära see hirmus loom minu suu juurest; tema tigidad filmad põletawad kui tulised sõed; ma tunnen ta pitalist külma hingamist enese palgede wastu — ta tõstab oma kaela rõngasse, — ta ajab oma suu lahti — wii ära, wii ära!

Wärisedes katsus mees eest ära taganeda, aga sein oli ees. Ta nägi surma filma ees.

— Sina wilets inimene ei ole rohkem kui ühe kihwtise mao salwamist waja, rääkis tark põruwa healega. Aga mina ei taha su elu kallale kippuda — see peab weel nende jaoks sulle jääma, kes teda ainult su hirmsate kuritööde eest nõuawad. Mine nüüd ja käi niikaua oma wana teed, kuni karistus sind leiab. Ja ta leiab sind kord tõeste. Weel on inimesi, kes

find ja su tegusid tunnewad — wõib olla niisama hästi, kui sa ise — walmista ennast selle aja peale ette, mis ma sulle olen kuulutanud. Wabest näeme teineteist elus weel kord. Sa nüüd tee, et mu filmist laod, kui eluga tahad peaseda. Sga kõige weiksem katse minu elu järele maksab sinu oma elu. Edasi, mitte üks sõna enam!

Anno läks uksest wälja.

Ukse kõrwal peastis tark ühe armetu suure koera, keda Mita siinamaale polnud näinud, lahti ning ütles siis wõerale.

Kui sa eluga tahad peaseda, siis katsu oma jalga dele tuld näidata. Kui ma 50 olen lugenud, siis la sen ma siin selle looma wälja, kes su tükkideks kisub, kui sa weel siin ligidal peaksid leida olema.

Anno waatas tigeda looma peale, kes oma käsijanna käest lahti püüdis saada, et tema kallale minna. Ta nägi ära, et siin ta jõud ei jaksanud. Ta ei armastanud üleüldse awalisi wõitlemisi — tema wõitlemine oli ainult teadmata wiisil salaja oma waenlase peale langeda. Siin olivad tal liig kardetawad wastased. Ta põgenes.

Metsa eit astus ärritatud näoga fisse, waigistas oma loomakesti, rääkis iseeneses tasakeste, ning heitis siis magama, arwates, et ta külaline ammuigi juba unekosutust joob. Mita uni oli aga nii kadunud, et ta termel ööl filma kinni ei saanud. Anno hirmsad sõnad olivad ta wärisema pannud. Kes oli see Ato perekond, kellest ta ütelnud, et see otsas olla? Tema isa? See näis küll ühte minema, mis ta oma wangi põlwes majahoidja naise suust kuulnud. Kas selle

keeletu wanamehe nimi Kerfimer oli, seda polnud ta siamaale mitte kuulda saanud. Kui tema see Kerfimer oli, kellest siin kõneldi, siis oli see waene mehike ju ise ka tema ohwer. Üks asi sai talle nüüd selgeks, mis tal teha oli. Ta pidi kõige pealt Karulasse minema — ta pidi neile wanadele nende õige kurjategija üles andma, et need süüta inimesi ei wihtaks. Ka selle üle ei olnud ta kahe wahel, et tema ema ja õde Anno kätte oliwad langenud. Oli ta nad ära tapnud, nagu ta sõnades targa wastu wõis arawata?

See mõte oli noorele neiule nii hirmus, et ta teda enam edasi ei julgenud mõelda.

Ta mõtles seda järele, kas ta wanakesele oma saladust pidi awaldama wõi ei. Tema näis ju Anno kange wastane olema — seega pidi ta nende poole hoidma, kellele Anno kurja teinud.

25 Maara ja Meida.

Kui hommikused koidukiired juba läbi metsaladwa targa majakese juurde tungiswad, tõusis wanake üles ja pani tule ahjurinda põlema. Alles wastuhommikut oliwad Nita filmad linni wajunud ja magus uni ta wäsinud teha karastanud. Ta ärkas alles siis, kui wanakesel hommiku söök juba walmis oli ning laua peal auras.

— Sa ei ole hästi magada saanud, ütles tark niipea kui Nitat filmas. Oli koht wõeras, ehk on sind õhtune külaline efsitanud.

— Ma ei wõi salata, et minu õhtane külaline mind wäga ära on ehmatanud, rääkis Nita. Ma ei olnud weel magama jäänud — ma kuulsin kõik, mis

teie rääkivate. Sina tunned seda meest lähemalt? Sa teadsid temast palju.

Vanake vaatask oma külalise otsa, nagu tahaks ta järele uurida, kas temale saladusi võib usaldada. Neiu juured süüta filmad kostivad tema eest paremine, kui ta seda ise teha oleks mõistnud.

— Noormees, esite pean ma sinuga vähe kõnelema, ütles ta siis terawalt külalist filmates. Istume lauda hommikust tehakinnitust wõtma, siis on meil aega, kuni oma teed wõid edasi astuda.

Mõlemad istusiwad weikse laua ääre, mille peal fooja leeme waanas liha ja leiwaga seisiwad.

— Sina ei kanna sõjamehe riideid laua? küsis ta häkiste.

Sõjamees ehmatas selle imelise küsimise peale ära. Rust tuli ta selle peale? Tundis ta wahest teda ka?

— Tarf näis tema kohmetust tähele panema ning ta mõtteid mõistma.

— Räägi aga julgeste; ole awalik, ma usun, see võib sulle kasuks olla. Need riided ei ole ju omad — sa ei tunne sõjariistade tarwitamist — sa ei ole see, kes sa püüad olla — sa ei ole meesterahwas! Mis — kas ma ei kõnele õigust?

Külaline oli üsna segaselt läinud. See naine näis ju kõik teadma. Oli ta tõeste nii tark?

— Sul on õigus, tark Metsa eit, kõneles Aita, sest ta uskus, et salgamine siin midagi ei aita, ning ka tarwilik ei olnud. Ka mina tundsin seda meest, kes eile õhtu siin käis — tema wiis mu sügawasse metsa sisse ühte kohta wangi, mida näljased karud walwasiwad. Ma põgenesin sealt ära. Koju jõudes ei

leidnud omakseid enam kodust eest. Nad olivad kadunud, wägivaldselt ära riisitud — ma olen neid ot-sima läinud — kuhu, seda ei tea ma isegi. Müüd olen ma siin, ja oled tark, kuuluta mulle, mis ees seisab.

— Sa oled selle mehe tütar, seda Anno surmani wihkas, rääkis wanake. Kas sinu ema nimi ei ole Meida ja sinu isa hüüti Akoks.

— Need nimed on õiged. Ja sina tundsid neid ja mind?

— Ma tundsin su wanemaid, kui ma weel sinu wanaduses olin.

— Ja sa tead, kus mu kadunud isa on?

— Gile õhtu sain ma seda kuulda.

— Anno käest?

— Jah.

Tütarlapsele tuliwad pisarad silma.

— Tema ütles, et kõik Ako sugu otjas olla? uuris neiu kartes. Siis ei ela ka mu ema ega õde enam. Oh, see oleks hirmus!

— See oli paljas hooplemine; laps, ära kohe loo-tust kaota — sa wõid nad weel leida. Kas sinu ema ei ole sulle ühest Maarast kõnele-nud?

— Seda nime pole ma weel enne kuulnud.

— Siis kuulata, ma tahan temast kõnele-da. Rohkem kui 20 suwet on sest ajast meie metsasid lehte pannud ning inimeste aidad rohke saagiga täitnud, kui Maara weel noor, õitsew tüdruk oli. Ta oli suurest soost — wanema tütar ja rahwas nimetas teda ilusaks. Ta õppis üht noort wanemat tundma, kelle waprust ja kenadust kaugel tunti — — see noor wa-

nem oli Ato — sinu isa. Maara oli rõõmus ja õnnelik, kui see mees ta ligidal wiibis, kurb ja õnnetu, kui teda ei näinud. Keegi ei teadnud kui palawalt Maara Ato armastas, ka Ato isegi mitte. Ühel Ato pühäl, kui kaugelt ja ligidalt rahwas Sinise mäele kokku oli tulnud, nägi Ato üht teist piigat, ilusam kui Maara. See tõmbas teda nagu nõiduswäel enese poole. Kui rahwas koju läksiwad, kadus ka see ilus piiga ära. Ato otsis teda sealt asjata. Maara oli kõik seda tähele pannud. Ta süda kees kadedusest; ta soowis ise see otsitaw olla. Tali läks mööda, juwe hakkas kaduma, kui jälle Sinisel mäel rahwast murruna koos oli. Noor wanem Ato tuli sõjast. Ta oli auuga wõidelnud ja wõitnud. Esimene wõidupärg, mis wõitja pähe sai, tuli selle wõera kena neiu käest keda Ato siin kaua aja järele jälle nägi. Kui Maara talle oma pärja pähe pani, tänas ta teda lühidelt ja külmalt, kuna ta filmad täis hõõgawat leeki selle tundmata piiga peal wiibisiwad. Maara nägi seda. Ta ei lastnud kumbagi filmist. Kroonitud sõjamees läks tema järele, sai temaga wõsa weerel kokku rääkis temaga mahedaid sõnu, mida tütarlaps heameelega kuulatas. Ato tunnistas temale oma põlewat armastust tõotas teda üksi armastada ja temale igaweste truu olla. Wõeras oli selle üle väga õnnelik, ta lastis oma pea ta rinna najale, lastis omale suud anda ja ennast rinnale wajutada. Maara nägi seda kõik pealt. Ta weri walgus pähe kokku, ta süda pekis hirmsaste ta kaotas oma meelemõistuse ning tormas kui õnnetuse tont kase õnneliku wahle.

— Teie leping on tühi, see ei maksa, hüüdis ta,

Uko, sina oled minu oma, mina olen sind enne armastanud, ma armastan sind rohkem kui see mõeras tüdruk siin, mul on suurem õigus sinu peale.

Seal vaatas Uko imestades tema otsa. Ta näis käge vahel olevat, mis pidi tegema. Mõeras tüdruk võttis kartlikult tema käest kinni ja ütles talle palama, paluma healega:

— Uko, ära jäta mind maha. Saada ära see mõeras neiu siit — ta filmad vaatavad nii kurbjalt põledes mu otsa, et ma õnnetust kardan.

Ja Uko kuulis tema palvet. Ta tõukas Maara enesest ära, walgult, külmalt, ühe triiu hinge, kes teda jumalatega ühe suguseks pidas ja teda rohkem armastas kui oma elu. Seda ei jõudnud ta — tahtnud ära kannatada. Ta tõotas kättemaksmist. Ta luuras, kui armastajad kuskille metsa salusse kokku tuliwad, siis tuli ka tema ja ehmatas neid õnnelistel filmapiikudel rasketel sajatustega. Ta leidis omale ühe seltsimehe, kes Ukot rohkem wihkas kui kedagit muud ilmas. See oli Anno. Uko õnnelik mõrsja — Meida, sinu ema — oli selle mehe armuke olnud, ehk ta oli neidu wähemalt selleks pidanud. Meida ei sallinud Annot filma otsaski. Kui ära põlatud peigmees nägi, et Uko tema piiga omale wõtnud, siis langes wiha hoog kõik tema peale. Maara andis sellele wiha tulukesele omast poolt hoogu ning see läks hirmsaks. Anno ei jätnud Ukot kuskil rahule ehk Maara küll wiimaks oma walu ära unustas ning esimest nõdrameelse wiha kaotas. Remad läksiwad paari ja Uko asus oma linna elama. Maara põgenes oma isamajast sügawasse metsa, kus teda keegi ei näinud ega kuulnud.

Seal elas ta wiletsat ükksikud elu. Ta tundis ennast seal juures wiimaks üsna õnnelik, ta leppis oma südamees Aho ja tema abikaasaga ära ning pühendas oma elu taewatahtetest inimese elu — kirjade lugemisele ning rohtude tegemisele, millega inimestele abianda, kellel seda waja on. Tema juures käib palju inimesi — keegi ei tunne teda ära, sest pool inimese iga on sest ajast mööda, mil ta weel nende keskel wiibis ja mil kõik auustusega wanema ilu-
fast tütreft kõnelesiwad. Annogi oli ta ära unetanud ega tunnud teda enam ära.

Ta pidas wähe kinni.

— Kas sa nüüd mõistad, mis pärast Anno sinu omakseid kiusab, kõige pealt sinu isa? Ta on temalt poja ja wanema auujärje, rööwinud — ja sellest pole talle weel küll saanud, — ta on ka weel tema elu püüdnud, talle hirmsaid töösid süüks tõstnud, mis Aho ial pole teinud ning wiimaks ka ta naise ja lapsed õnnetuse sisse saatnud. Maara kahetseb südame põh-
jast, et ta kord niisuguse werejänulise inimesega auu-
sate inimeste eluõnne kallale on tikkunud.

— Kas see õnnetu Maara elab weel?

— Ta elab weel ja tahab heaks teha, mis weel heaks käända lasseb. Ma tundsin su esimese pilguga ära, et sa Meida tütar oled. Sinu sõjamehe riided ei petnud mu terawat filma mitte. Mul on sinu ema nägu weel selgeste meeles — pikad aastad ei ole jõud-
nud seda mu meelest kustutada, mis kadetus ja wiha noorel põlwele sinna nii järsdavalt sisse wajutas. Sa oled oma ema noorendatud aju.

Mita oli sügawaste liigutatud. Ta mõistis, mis

Maara süda tunnud, sest ka tema tundis armastuse tugewust. Ta andis oma südamest Maarale õigust, sest ka tema ei saaks teiseti teha, kui see mees, kelle kaju nii lõpmata ta hinges elas, ühe teise tütarlapse omaks nimetaks ning teda ära põlgaks.

Päike oli juba üles tõusnud ning ilusa sügise ilma toonud. Müüd ei mõinud Aita enam aega wiita. Ta ütles targale, et ta aeg otsas olla ning pidada minema hakkama.

— Kuhu? küsis Maara.

— Sina tunned tulewaid asju, sinu filmade ees pole midagi warjul, rääkis Aita, kas sa ei mõiks siin mulle appi tulla ning minu jalga õigele teele juhatada.

Tark mõtles natuke aega. Siis küsis ta:

— Kas sa armastad üht meest?

Neiu punastas ära. Armastuse asjad on noortele neidudele sügaw saladus, millest nad kellegille sõna ei kõnele.

— Sinu wait olemine on juba wastus, rääkis wanake edasi. On ta see, kes weel selsammal sügisel tormi ajal merehädas oli?

Imestades waatas Aita rääkija otse.

— Kust tead sina seda tormi lugu?

— Inimesed nimetawad mind targaks, wastas wanake naeratades. Sa usud ikka, et ma wähest sinu käekäiku ei tunne. Ma mõin sulle ütelda, mis sinuga sündinud. Sa olid tuletorni hoidja mere rannal Kiurme kaljudel. Üks hirmus ja hätiline torm kutsus sind wälja merehädalistele appi. Sa olid ikka õnnega aidanud, mere-mehed uskusiwad, et sa laenete waigistaja oled ning et merejumalal su üle mõimust ei ole. — Su ema aimas õnnetust, keelas sind, sa ei kuulnud tema palweid, sa läksid merele. Wihased laened oliwad laewa juba puruks peksnud, mehed uppusiwad ära, ainult ühe peastfid sa oma

mõlaga, mis läbi ise laenete hoolde jäid. See mees, kes sind ainuke kord lootetus nägi kui taewas tuld näitas, see on sind selle filmapilguga armastama õppinud.

Selle juures waatas ta neiu otsa. Ta nägu rääkis ju nii selgeste, mis ta tundis, et sõnad üsna üle aru oleksivad olnud. Wana tark tundis näo tumma kõnet, — ta oli õppinud mõtteid lugema.

— Kas see noormees on peasenud? küsis tütarlaps tormiliselt.

— Ta on peasenud — ta ei ole sind unustanud. Ta otsib sind, tema ja sinu wend kes su laenetest wälja tõi ning Anno majasse andis, kus sind Anno naine elusse pidi äratama, sest sa olid uimastuses. See tegi seda, tundis su ära ning ta mees wiis su sinna karu kantsi, kust sa nüüd ära oled põgenenud. — Kas see on sinu elulugu?

— Sa tead kõik, hüüdis Mita oma pead tema sülle pannes. Sa rääkisid, et mu wend mind laenetest wälja kannud — siis elab ka minu wend weel?

— Sinu wend elab ja, ma unetasin ütle mata, et su isa ka siis elas.

— Minu isa ka? Ja kus ta oli?

— Ta oli seal juures, kui wend su merest leidis, ta aitas sind wälja kanda oma kõige suurema waenlase majasse, sest et ta tema naist ega sind ei tunnud.

Sügam liigutus ei lastnud tütarlast kõneleda. Kuidas see kõik nii häkitselt oli tulnud ja tema käsi just nagu mõne muinasjuttu neiu käinud, sellest ei saanud ta mitte aru.

— Mis pean ma nüüd tegema, et omaifeid üles leida? küsis ta nõuutumalt.

— Kannata, lapsuke, mina tahan sulle nõuu otsida. Jää rahule, kuni ma sulle hea nõuu olen leidnud. Sinul on siin kõik kohad tundmata — oota mu majas kuni ma

sulle abi saadan, mis sul tarwis läheb. Siis mine Karu-
linna vaatama.

26. Ettewalmistused.

Imanta istus Hiimäel oma isa haul. Ta ei kuulnud lähemale tulewaid jalaastumisi, ta ei tunnud külma sügise tuule löötsumist ega näinud loojaminewa päikese wiimseid kiiresid, mis õhukesed pilwed pea kohal hiilgawa paistusega tumelillaks wärwisiwad. Ta wahtis üksifilmi enese jalgade ette maha langemud puulehtedi peale, mida tuule keere seal liigutas ja kohistas ja ta piad täitsiwad kurwad surma mõtted. Siin sahisewate kolletanud püha puude lehtede all puhkas ta isa tuht — tema wiimane kohus oli weel täitmata: ta pole weel waenlast leidnud ega talle kätte saanud maksa. — Kes teab, kus need kōdunenud lehekeseid Nita keha peal sahisewad, ümises ta iseeneses, sest ta lootus oma kallist piigat leida, oli pea kustunud. Ta oli hiljuti weel targa juures käinud, kes oma tarkuse ja õige ettekuulutuse pärast termel maal kuulus, ka see ei teadnud talle kadunud armukesest midagi kuulutada.

— Kui kõik lootused kaowad, siis alles weel tunnen ma selle kahju suurust täieste, mis selle imepiiga kadumine mu südamele toonud, rääkis kurb noormees. Mulle on arusaamata, kuidas tema nägu niisuguse wägewa nõidusega minu südamesse on kaswanud, et ta sealt enam ei kao. Ma olin rõõmus noormees täis elulusti ja lõbus seltsiline oma sugustele — nüüd ei tunne ma elust enam mingit magu — ma wariseksin parem nagu lehed puudest elawate seast surma maale, kui et siin weel oma igawat armuta elu edasi ajaksin.

Natuse aega juba seisis üks naene ta ees ja kuulatas ta tasaseid, ise omale räägitud sõnu, ilma et noormees teda oletis näinud.

— Imanta fina muretsed oma pea halliks, rääkis see sõbralikult.

Pool ehmatades, pool vihastades lõi ta oma filmad üles, et teda nende mõtete juures oli keegi julgenud segada. Ta wiha lahkus aga kohe ära, kui tarka enese ees nägi seisma selle juurest ta hiljuti nii ilma kõige troostita ära tulnud.

— Metsaeit, kas sul häid sõnumid mulle tuua on? küsis ta naeratades. Sa lubasid siis tulla, kui sul minule head on kuulutada.

— Täna ei kuuluta ma midagi ette — see kõik tuleb omal ajal — kõneles tark.

— Mis asi ajas sind siis siia?

— Sa pead mind awitama.

— Hea meelega, kui ma seda kuulda wõin, mis asjas, ja kui ma seda wõin?

— Mina ei lähe ometi sealt abi otsima, kust teda mulle ei wõida anda, wastas tark. Sa wõid muidugi, selle järele ma ei küsigi, aga sa pead ka tahtma.

— Kui see tõeste mu wõimuses on, täidan ma sinu tahtmist hea meelega. Aga nüüd ütle siis ka, mis asja juurde ma oma abi pean andma?

— Seda ütle ma praegu mitte.

— Kas see mõni walguse kartja asi on?

— Ei mitte. Sa annad oma abi ühe auusa asja tarwis.

— Mispärast hoiad seda saladuseks, kui see halb ei ole?

— Pärast saad kõik kuulda, ära küsi nüüd enam midagi — kõik sünnib nende heaks, kes abi wäärt on — nende ja ka sinu enese heaks — ära nõua mu käest pikemalt midagi. Warsti saad sa ise kõigest ilma minu sõnadeta aru.

— Rahwa wanem ei tohi ennast kinniste filmadega ümber wedada lasta, rääkis Imanta wastu ajades. See pole kuskil wiifits. Mina olen igal pool walmis kui sõja-

mees wõitlema, kui ma tean, mis tarmis see sünnib, mis ma teen. Ma ei armasta pimedaid teesid.

— Teie mehed naerate ju seda, kui keegi järele andmata teada nõuab, mis ta ei peaks teadma ja nimetate seda naise uudishimuks — ma ei leia niijuguise ära naeretud uudishimu ja sinu teada saamise himu wahel enam wahet.

Need sõnad oli tark naeratades kõneleunud, aga nad tegiwad kuulja tõsiseks.

— Tark, rääkis Smanta, mina ei taha sinuga siin pühas paigas waidlema hakata. Olgu, ma teen pimedast peast sinu nõuu järele. On su ettewõtte kahjulik, ja petad sa mind oma töotustega, siis tea, et ma kõige üle sinu käest wastust nõuan. Kudawiisi pean ma sind nüüd awitama?

Tark naeratas rõõmuga, sest wõit oli tema käes. Ta wõis oma armsa plaani korda saata. Kuttu wiskas ta ühe pilgu enese ümber, et näha, kas neid keegi siin kuulamas ei olnud.

— Wõta oma uhked riided seljast, mis su ametid ja seisust wõiksiwad awaldada, ja pane liht sõjamehe ülikond enesele selga ning tule siis weel täna õhtu minuga ühes. Muud pole midagi tarmis. Wõitlemist wahest ei tulegi ette, aga sõjariistad wõid ikka ühes wõtta.

Smanta tegi nagu tark nõudis, ehk ta küll südamest niijuguise mängu wastu oli, aga tarka ei tahtnud ta meelelega pahandada.

— Kas Mitast midagi teadust ei ole saanud? küsis ta tee peal sügawa metsa all targalt.

— Kõrge wanem, rääkis see, ma olen juba ütelnud, et ma täna midagi ette ei kuuluta. Sgal asjal on oma aeg — tähed ei paista mitte igal ööl, mille tulekirjast ma tulewa aja kuulutusi wõin lugeda.

Ta naeratas jälle ja ta naeratus oli nii saladust täis

ning imešpanemist äratam, et noormees üsna rahutumaks jäi. — — —

Mita ootas päew otsa, aga tark ei tulnud enam tagasi. Tal läks ootamine seda igavamaks, mida wõeramalt wanakese loomad tema otsa waatasiwad. Ka nemad näiswad ära tundma, et nende õige perenaine kodus polnud ning et selle asemel uus nende seltsis wiibis, kellega nad mitte hästi rahul ei tahtnud olla.

Ilm jäi juba pimedaks ning tütarlapse rind läks rahutumaks. Kartus peas ja sõjamehe kuuest läbi neiu-likku südamesse. Siis wast kuulis ta sammusid väljas. Rebane hakkas käredate haukuma, madu tõstis oma peasustsedes üles ja konn tõmbas oma pea kumari alla. Mita tegi ukse lahti ja nägi väljas üht sõjameest, kes wiisakalt temale head õhtut soowis.

— Kas sina oled see noor sõjamees, kes Metsa eide juures ööd maganud? küsis ta.

Mita oli natuke ära kohmetanud.

— Mis asja on sul selle mehega? küsis ta wastu.

— Metsa eit on mind siia saatnud, et ma sellele tema käsku pean teatama.

— Mis on siis tema käsk?

— Tema lasseb ütelda, et see noor sõjamees minuga ühes tulgu. Sõdamawake tee siit on weike salk julgeid sõjamehi walmis otsitud, kes selle nooremehe juhatusel peab üht kindlat karulinna läbiotsima minema.

— Sa, nüüd ma näen ära, et see wanake ilufaste hoolet on kannud, ütles Mita julgemaš minnes, kui nägi, et tark tõeste tema peale oli mõtelnud. Kuhu on Metsa eit ise jäänud?

— Temal olid asjad talitada, mis teda wälja kutsunud. Ta ei jõua mitte nii pea koju tagasi.

— Aga see noor sõjamees ei tunne teed, kahetses Aita.

— Sellepärast ei ole meil tarmis mures olla, ütles Metja eit minule, rääkis sõjamees. Meie pidada homme õhtuks kõik ühte juhata tud kohta kokku minema — sinna saabab tema meile ühe teetundja kes meid wiib, kuhu meie ülem meid tahab wiia. —

Aital polnud selle vastu midagi enam ütelda. Kõik oli ilusaste sisse seatud, kui jumalad aga oma armust korda minemist ja eesmärgi kätte saamist laenasid. Wilu ööga ja halwa teega ei olnud neil raske pikka tundmata teed läia, sest kaunis lootuse kiireke walgustas tema sihti elustawa sojusega. Ta oli uskuma ja lootma hakanud, et see kõik teda ta omaste kätte waele wiib, sellepärast ei kartnud ta waewa ega wäsimust. Aga selle ilusa koibu kauni lootuse kõrwal liikus hirmus must tont, mis ta pea keerlema pani, kui ta mõtted selle peale juhtusiwad. See hirmutaja kogu oli ainult ta mõtetes ning liikus seal hirmsa pildi näol. Selle pildi peal nägi ta oma ema ja õde karude sekka weetawat, kust tema põgenenud. Wihased hoidjad, kes ta neid arwasiwad ära põgeneda tahtiwad, wiskasiwad nad karude ette. Nad kisendasiwad appi, nad palusiwad südameta inimesi, nad siutasiwad oma käed metsaliste vastu wälja — nad langesiwad murdjate roaks. Aias kiskusiwad ja riidlesiwad karud õnnetumate liikmete kallal õues rõõmustasiwad ja naersiwad südameta mõrtsukad weel pealegi.

Oh kui see tõsi oli, mis ta pea aju kokku sepi tses. Ta tundis oma südames üht tuld põlema, mis walusemalt kõrwetas kui liht — see oli kätte maksmise wiha.

Õhtuks jõudis sal sõjameehi tähendatud kohta, kus nad tee juhti pidiwad ootama. Widesik oli juba käes kui nad sinna jõudsiwad. Raks meest tuliwad nende weikse sal

gale weel juurde ning ajawiitmata ruttati edasi. Cha kustumisega oliwad nad eesmärgil. Mita tundis seda kõrget aida enese ümber. Tal oli nagu kuuleks, ta appi karjumist. See läis talle hingesse. Ruttu pandi tõrwa lonkid põlema ja terve salk astus tema järele kartetawasse aida.

27. Önnelik peastmine ja jällenägemine.

Anno oli põgenemise läbi ennast kutsumata peale tungijate käest peastnud. Tema ei olnud üksi hädaohust, kus ta ennast tundis olema, peastnud, waid oli ka oma waenlased lõksu ajanud. Ta kiskus wäljaspoolt müüri kõite abil sifimised wärawad lahti, nii et metsalised õue peale peastwad. Keegi neist, kes weel Karulas oliwad, ei wõinud wälja sada—ja ned kõik wõiswad mesalaliste roaks jääda.

Ta õerus rõõmupärast käsi kui karusid õue peale nägi tormama. Mis nad kätte saiwad, seda kiskusiwad nad lõhki ja mis eest warjule põgenes, see ei saanud oma pelju paigast enam wälja.

Sõjamehed oliwad wangidega weel waewalt hurtsikusse peasenud, kui tigidad murdjad juba ukse läwel müürafiwad. Naisterahwad oliwad nende loomade üle wäga ehmatanud, sest nad ei aimanudki weel, et need nende wahid oliwad. Ka noored ja julged sõjamehed oliwad ilma nõuta, sest metsalisi oli terve kari, kellede wastu wõitlema ei maksnud. Ja kuidas pidiwad nad ka nende wastu wõitlema — nad ei saanud hurtsikust wäljagi. Ka seda oli karta, et nad hurtsikussegi hakawad tikkuma, sest see wana wilets seinake ja lagunud madal katus ei olnud mitte julge peljupaik tigidate metsloomade eest.

Witad murelikud päewad ja koledad ööd läksiwad mööda, ilma et keegi hurtsikust wälja oleks peasenud.

Noorte meeste julgus oli mõnegi metsalise elu lõpetanud, aga ikka hulкус neid veel küllalt nende hurtsiku ümber. Nad näisivad kõik oma wiha hurtsiku elanikkude vastu wälja walada tahtwad, nagu saaksiwad nad aru, et seal nende waenlased elawad. Nii mõnelgi oliwad haawad külles, mis walutasiwad ning loomad wihaga hurtsiku ümber mürama pani. Längenud seltsimehed ja gasiwad nad wiimaks suure riuga eneste wahel ära, nii et käral, mäsul wahet ei olnud.

Pikka mööda wahest saiwad noored sõjamehed neist jagu, aga neil ei olnud aega oodata, neil polnud midagi süia; kõik toit oli otsas ja majast wälja ei saanud. Mis nüüd teha? Nälja surm neil seisis silma ees. Oma pärast ei oleks noored mehed hoolinud, waid endid karukarjast läbi katsunud wõidelda. Selle korda minemiseks oli aga nii wähe lootust, et nad oma naisterahwaste pärast ei wõinud ette wõtta. Saiwad metsalised wõitjateks — mis pidi siis Kaupo emast ja õest saama? Siia nälga surema ehk ka metsaliste roaks saama? Ei seda ei wõinud sündida. Elu on igale ühele kallis.

Kõige suuremas ahastuses oliwad naisterahwad. Beike Lindake nuttis lõpmata. Elu näitas talle nüüd meelitawam ja ilusam kui ialgi enne, aga nüüd just näis ta kättesaamine nii wõimatu. Ka ema ei leidnud tema tarwis troosti sõnu; ta istus kurwalt ilma sõnalausumata ja ta süda nuttis weriselt.

Kauem ei wõinud mehed enam oodata. Nad pidiwad siit wangist peasema. Ka ema ja tüttar tahtsiwad julgeda metsaliste parwest läbi tungida. Lootus elustas ettewõtmist ja kinnitas julgust. Shtu widewikul, kui metsalised rahulifemad on, pidi kardetaw katse ette wõetud saama.

Päike meeris metsa taha, päewa valgus kadus ära, ükshilud tähed hakkasivad särama ning karud jäiwad wai-femaks, ning kogusiwad endid maja lähedale murule kottu. Teist paremad aega enam ei tulnud. Kui nüüd põgene-mine korda läks, siis wõisiwad nad siit peaseda.

Tasa tegi Lembit ukse lahti ja astus üle läwe. Kõik oli õues wagufti. Paremat kätt õue peal oliwad kistjad koos, nagu ta sellest mustast kogust ära arwas, mis seal liikus.

Tema märgiandmise peale astusiwad Linda, tema ema ja siis Raupo ta järele. Nad oliwad oma sõjariistad naisterahwastega jaganud, et häda korral ka need wastu wõikfiwad hakata.

Ruttu katjus see rong jelles korras, nagu ta hurtfi-kust wälja tulnud, õue wärawale saada, mille taga ta juba warju lootis leida. Aga nad ei olnud weel pooleni õue-negi jõudnud, kui must mühakas paremat kätt ühest lahtus ning metsalised lõrisesedes põgenejate peale langesiwad. Sil-mapilgul oliwad nad ümber piratud, nii et enam sammu edasi ega tagasi ei saanud. Siin pidi wõitlus elu ja surma peale wõidetud saama. Muud nõu ega peasemist enam ei olnud.

Noor tütarlaps langes ehmatuse pärast siljatades maha. Tema ümber wõitlesiwad kolm inimest peale tungija metsalise karja wastu. Iga puutuja hoop äritas nende wiha — kabe jala peal püsti wajus see hirmus liha ring koomale.

Ja see oli nende surm. Meele ärareitmise wihaga langesiwad sõjameeste surmawad hoobid nende aruldaste wastaste selka, aga peasta ei jõudnud nad endid fiiski mitte. Surm seisis filma ees, aga wõitlejatel polnud aega elust lahkumist lahetseda.

Rorraga läks taewa alune walgeks, tähed kustusiwad ära, wärijew puna wirwendas metsa pool ning õue wõitluse platsile tungisiwad punakad walguse kiired. Selle walguse käes tuli wõitluse paiga terwe koledus nähtawale. Kolm karu wäntlestiwad oma were sees maas, üks nendest ajas ennast wiimse jõuga weel üles ning tahtis wihaga mürades Lembitu peale karata. Selle raske sõjalirwes andis talle aga niisuguse hoobi pähe, et ta wingudes maha tuigerdas.

Nendest lehadest sai wõitlejatele ühte külge weike wall ette, mis wastupanemist kergitas. Selle läbi saiwad wõitlejad mahti oma filmi walguse poole heita. Läbi karu aia liikus terwe tulerong õue peale. Mis see oli?

Metsalised kargasiwad eest laiali ning andsiwad liikuwale tulele teed. Wõitlejad jäiwad filmapilguts üksi langenud loomade kõrwa ning waatasiwad imekspannes selle otamata nähtuse peale. Terwe jalk sõjamehi kahelt realt astusiwad nende juurde, igal ühel mõlemas käes suure leegiga põlewad tulelõndid, mis kistjad metsalised kaugele peletasiwad. Gesotsjas käis üks noor sirge sõjamees, kelle näost kartus ja lootus paistsiwad. Ta filmad lendasiwad krampliku kiirusega üle wõitlus platsi. Siis loitis seal häliste kui walgutulufe.

Linda, kas sa elad weel? hüüdis ta ja kargas maas oleja neiukese juurde, et teda üles tõsta. See löi oma filmad lahti. Ta waatas inestades nooremehe otja. Tulewalgus paistis mõlemale näosse. Arafleetatud näoga waatas noor tütarlaps ta otja, nagu näeks ta muinasjutulist nägemist tema terwes ilus enese ees. Lembit tundis, et ta südames walustaste torlas. Mis sõprus oli sell ilusal sõjamehel Lindaga? Mis tähendasiwad need südame pilgud?

— Sõbrad, kui teie eluga tahate peaseda, siis rutakem. Meie tuled kustuwad warsti ära, ning metsalised lipuwad kallale

Dma käega tõstis ta Linda üles ja astus temaga rongi keskele. Nuttu liikus see ühes noorte sõjameeste ja Linda emaga kahelt wärawast läbi. Kui wärawad kinni oliwad pandud, jäid kõik seisma.

Peastmine oli nii otamata ja häliste tulnud, et need, kes endid kadumuteks pidasiwad, aru ei saanud, kudas see kõik sündinud.

— Noor sõjamees, ma tänan sind sinu suure abi eest, mis

ja meile wiimjel filmapilgul kõige suuremas hädas oled toonud, rääkis Raupo liigutusega. Kui sina oma waprast abiga ei oleks tulnud, siis poleks meist neljast keegi peasenud. Kudas nimetatase sind ja waper noor sõjamees?

Linda ei saanud oma filmi tema poolt ära kända. Talle tuliwad muinasjutulised mõttepildid unenägude iluriigist filmade ette, kui ta nende sügawast õnnest rääkiwatesse filmadesse waatas, mis nii suure hellusega tema peal puhkasiwad.

— Sa oled Aita, sofistast tütarlaps tasakeste, nagu kardaks ta, et waljem hüüdmine tema pildi ära ehmataks, nagu see unenägudes tihti sündinud. Ära kao enam minu juurest ära, kallid õde, lasse mind enese juures olla ja õnne lõpmata magust rahu tunda.

Hellalt kiskus noor sõjamees enese Linda kätte wahelt lahti, et küsijale sõjamehele wastust anda.

— Kui sa mind oma peastjaks nimetad, siis luba, et ma enne sinu nime ja seisust kuulen, kõneles ta kõlawa healega. Linda ema kuulas nagu kostaks ta kõrwu wotamata healed kadunud aegadest.

— Seda teen ma hea meelega, ütles Raupo. Mina olen Loreida wanem Raupo, siin on mu sõber Lembit Sakalamaalt ning siin minu ema ja mu weike õde Linda, keda ma siit karulinnast üles leidsin.

— Sina oled Linda wend? küsis noor sõjamees tormiliselt. Ta heal awaldas sügawat liigutust.

— Luba oma kätt pigistada, Raupo, ja lasse mu juud oma huulte peale wajutada.

Raupo raputas wõera weikest pehmet kätt südamlilikult ning tundis tema pehmeid huulesid hõõgawalt oma juu peal. Mis noort tundmata sõjameest niisuguse jõunga tema poole kiskus seda ei jõudnud ta ära seleteda.

— Kes sa oled? küsis ta uudishimulikult.

Ilma sõnalausemata wiskas ta enese sõjamehe mundri maha, wõttis kübara peast ning ilus neiu nägu tuli nähtawale.

— Aita, Aita! hüüdsiwad ema ja wend ühekorraga. Minu kadunud tütar — minu kallid õde.

— See ma olen! rääkisiwad neiu huuled oma wenna, ema ja õe kaenlasse langedes. Head jumalad, mu õnn on

lõpmata — nii palju ei mahu mu rinda. Sõjamehed, mu aitajad, jagage teda minuga. Teie olete teadmata wiisil üht naisterahwast aidanud oma kõige kallimaid ilmas kätte saada, nüüd on teie töö lõpnuud — ma ei wõi teile miud jelle eest anda, kui oma kõige soovjemad tänu awaldada. Minu kõige kallimad inimesed siin ilmas on peastetud; ma olen oma ema, oma õe ja oma wenna rinna juures! Taewased kõrged wäed, olge teie tänatud jelle armulise abi eest. Sõjamehed pange rõõmu tuled põlema, mille leegid taewani ulatawad ning tervele ilmale kuulutawad, misjuguist otsata suurt õnne siin sureliste riinad tunnewad. Tulge weel lord mu südame najale, minu kallid omaksed!

Ema ja Linda nutsiwad rõõmu pärast ja nii mitmedki pealtwaatajad pühkisiwad oma filmist liigutuse pisaraid.

Linda määsis ennaft lapse wiisil Mita laia sõjamehe kuue sisse ning hakkas siis õe ümbert finni, nagu kardaks ta, et see paljas kena filmamoondus on.

— Ega see ometi jälle unenägu ei ole? küsis ta oma suud üsna Mita palgete külles hoides.

— Lindake, ja oled wistist palju und näinud minust, et ja nüüd tõtt ka enam ei usu. Oh mu weike õde sõrmesuurusekene, ma olen siin ilmsi sinu juures ega taha enam sinust lahkuda.

— Oh kui hea meri, et ta sind ära ei uputanud! hüüdis ta rõõmuga. Meie arwasime emaga mõlemad, et ja ära oled uppunud ja üks kena sõjamees mõtles ka, et ja enam elus ei ole, ja tema nuttis sinu pärast nõndasamagi kui mina ja meie ema.

— Kes oli see sõjamees? küsis Mita kärmeste, kuna ta ije jelle juures ära punastas.

— Tema oli sind meres näinud, ta oli sinu käest mõla saanud, millega ta enese ära peastnud — aga ta oli ije wäga wiisakas ja ilus mees, uhked riided ja kallid sõjariistad —

Noor tütarlaps oli oma õnnes hoopis ära unustanud, et ta siin hulga wõeraste keskel oma weikseid saladusi awaldas, mis ta üksi õele tahtis rääkida. Talle tuli see häliste meelde, ta punastas ära, ta filmad waatafiwad ruttu Lembitu otja, siis jäi ta wait.

Sõjameeste seas astus nüüd üks liheldane kogu välja wiskas oma sõjakuue seljast ära ning põbris Mita ette. See hüüdis suure imekspanemisega?

— Metsja eit — Maa — —

— Et, mitte enam edasi. Seda sõna ei ole tarwis väljaraakida, keelas ta oma nime nimetamast.

— Ka sina oled siin!

— Ma olen sinu sõjameeste salgast. Oh ja tunned wäga halvaste inimesi. Sa oleks pidanud terawamalt oma mehi järele waatama!

— Minu hea aitaja, ma ei mõistnud seda aimatagi — ja mu süda oli nii raske ja meel kurb, et ma selle peale ei saanud mõteldagi. Oh kui õnnelik ma nüüd olen. Ma jõuan waewalt oma õnne koormat kanda. Minu ema ja õde on siin, terwed ja priisted, ma olen oma wenna leidnud, sina oled siin, oh nüüd ei puudu mul küll midagi enam — mu õnn on täielik!

— Mita, ja räägid täielikust õnnest — on sul siis tõeste kõik käes, mis su süda igatses küsis tark sõbraliku ahwardusega.

Meiu löi oma filmad maha.

— Rohkem ei tohi, ei wõi ma nõuda, ütles ta.

— Süda ei küsi selle järele, mis ta tohib ja wõib, waid ta igatses, mis tema oma. Kas ja oma õnnetuise selfilase merehäbas ära oled unustanud?

— Miks kurwastad ja mind nende sõnadega? Kas ja unustad päifest ära, mis maapinda lilledega ehitab? Sa armastad tähtsära, ja auustad koiduleeki ja igatses taewasina, aga sa ei saa neid ialgi kätte.

— Lapsuke, ära matta oma mõtteid nii suure sõna-koorma alla, noomis tark. Sa ei pea ära unetama, kes ma olen. Sa oled näinud, et ma su saladusi tunnen, kas sa ei snowi ka oma tulewikust sõnumeid? Ma olen su elukirjasid lugenud — ma tean, mis seal sinu tarwis on kirjutatud. Ka wõin ma sulle üht soowi täita, aga see peab su kõige suurem soow olema.

— Metsja eit, miks tahad sa minuga siin nalja heita? küsis neiu nukralt.

— Hea küll, siis tahan näidata, et ma ka sinu mõtteid

mõistan ja ilma sõnadeta sinu kõige suuremat soovi tunnen, rääkis tark naeratades, läks sõjameeste sekka ja tõi sealt ühe sirge mehe välja. — Kas ma ei ole õigesti mõistnud?

Nende sõnadega tiskus ta sõjamehe kätte näo eest. Nita vaatas üles. Ta kohkus ära. Häfiline rõõm lendas üle ta näo.

— Mierehädaline! Jostistasiwad ta huuled.

— Nita, hüüdis Imanta rõõmu joowastuses. Sina elad veel — merelaenetel ei ole tõeste sinu üle võinust. Kas sa mäletad mind veel?

— Tean! rääkis Nita tasakeste.

— Kas sa ei ole mind mitte ära unustanud? küsis Imanta tormiliselt.

— Sa olid mul ikka meeles —

— Oh ja hea Nita, et mind oma meeles pidasid. Mu hing tänab sind selle eest.

— Mina ei ole sellega mingit tänu teeninud. Sinu kaju seisid mul ilma pidamata meeles. Ja ma rõõmustan väga, et torm ka sind ei ole ära neelanud.

— Nita siin kõikide kuuldes kõrgete taewa pilvete all metsakohina sees ütlen ma julle, et ma sind esimesest nägemisest saadik armastan. Sinu kaju seisid lõpmata mu meeles — õõsi ja unenägudes ja ilmsi filmavirastuses. Ma olin kurb kui laps ja nutsin kui waanelaps, kui kuulsin, et sind enam ilmas ei ole. Kas sa tahad minu omaks saada ja minu kõrval läbi elu kõndida? Wasta mulle siin nende auusate tunnistajate ees. Võta mind vastu ja tee mind kõige õnnelikumaks inimeseks taewa all — kui sa mind armastada võid — ehk liikka mind enesest ära ja sõtku ühe inimese õnn oma jalgade alla — kui sa mind armastada ei võid.

— Minu elu, mu õnne päike, jää paistma mu elu üle, rääkiswad neiu roosihuuled tasakeste ja ta langes oma armastatud nooremehe rinnale. Ta õnnelikud tundmused ei mahtunud sõnadesse — need avaldasivad endid filmavee vjades, Oh, filmavees võib ka otsata õnn woolata!

Kui potamata ja lootmata oli see õnn tulnud! Näid oli Nita õnn täielik.

— Kas ma olen su soovide digeste mõistnud? küsis Metsa eit naeratades.

Waiķides wajus õnnelik tütarlaps wanakese kaela ümber. Ta suu tahtis tänusõnu kogeldada, aga liig kõrgesse lõõwad tundmuse lained ei lastnud keelt oma kohust täita. Ta sai ainult nuutsuda.

— Minu töö on tehtud, ütles tark ja kadus ööpimeduses koosolejate silmist. Teda ei toonud ei Aita ega Imanta hüüdmised tagasi.

Kõige esimene õnnesoowija noorele paarile oli Raupo. Ta teadis kaks kallist südant õnnelikud ja oli ka ise õnnelik, sest warsti wõis ta oma Leiliga ühendatud saada. Kõrgesse lõiwad õnnelaened ta südames.

— Imanta, rääkis ta oma sõbra wastu liigutusega, sinu on nüüd see wara, mida meie mõlemad otsisime, wõta ta enesele, ta on sinu wäärt. Ja sina, mu õeke, ole õnnelik selle mehe rinnal, see on su wenna sõber. Ta on wahwa isamaa wõitleja, kelle otsa ta rahwas auustusega waatab. Tema kõrwas saab ka sind auu sees peetama — tee ta oma armastusega õnnelikuks!

Tõrwalonid loitsiwad. — Punane tulekuma tõusis taewa alla — taewalagi õhetas kui õnneliku piiga punapõst — aga see oli ainult nii kauaks kui wiimjed leegid kustusiwad, siis oli jälle kõik pime ja kole.

Ükşi tark, kes õnnelikudest nii ruttu oli lahkunud waatas sügawas mõttes taewa poole ülesse, sest üksi temale oliswad need salakirjad tuttawad, millega inimeste saatuse juhtija sureliste tulewiku üles oli tähendanud. Tema uuris neid tulekirjasid tähtede näol, mis talle tulewiku ukse awasiwad. Mis ta sealt leidis, täitis südant murega.

— Põgenege, häda läheneb! hüüdis ta wõõhu sisse. Tuul kandis ta sõnad metsa laiali — nad ei puutunud kellegi kuulja kõrwu.

Õnneliste rõõm oli segamata — nende õnn täielik. Nad ei olnud targa manitsusi kuulnud.

Õnn ei uuri tulewiku, ainult õnnetus püüab teada saada, mis tulewa aja sees tema jaoks warjul peidab.

Kõidetud 12.mail 1930.

